

ขบวนการประชาสังคม : สหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง

7.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง (สคส.) มีสมาชิกอยู่ในพื้นที่ที่ครอบคลุมอำเภอโพธิ์ไทร อำเภอเขมราฐ และกิ่งอำเภอนาตาล ลักษณะของขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียน จึงมีสมาชิกที่อยู่อย่างกระจัดกระจายใน 3 อำเภอ ไม่ได้อยู่รวมกันเป็นชุมชนดังขบวนการประชาสังคมอื่น ๆ ที่ยึดโยงกับพื้นที่ชุมชนระดับหมู่บ้าน หรือเป็นลักษณะชุมชนดั้งเดิมแต่ต่อมาถูกแบ่งเขตปกครองออกเป็นหมู่บ้าน ดังเช่น ชุมชนบ้านปะอาว เป็นต้น ขบวนการประชาสังคมในรูปสหกรณ์เครดิตยูเนียน ยึดโยงกันด้วยความเป็นสมาชิกสหกรณ์ ฯ และอาศัยความเป็นสมาชิกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

ความเป็นมาของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้าน ปัญญาชน ครูบาอาจารย์ 52 คน ได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นร้อยกว่าคน ได้มีการปรึกษาหารือกัน เพื่อขอจดทะเบียนสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้เป็นนิติบุคคล โดยได้เริ่มปรึกษากันช่วงระยะเวลากลางปี พ.ศ. 2537 ต่อมาเดือนพฤษภาคม 2538 มีการประชุมใหญ่จัดตั้งเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยมีผู้ที่เป็นหลักจากฝ่ายชาวบ้าน เช่น นายจรุง ทองชมพู (ผู้ใหญ่สูง) นายยุ่น จันทร์ทอก นายเหรียญชัย นวะนิยม นายคำดี หลงซิดิน นายบุญมี หลงซิดิน มีผู้ที่เป็นหลักจากที่มครู อาทิ นายเกิด ชันทอง นายสำเร็จ รูปสวย นายพินิจศักดิ์ คำวัน นาย ประพนธ์ วิลามาศ นายยุทธนาวิ สิงห์แผ่น เป็นต้น

ก่อนหน้าการก่อตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน แกนนำสำคัญของสหกรณ์เครดิตยูเนียนหลายคนมีส่วนร่วมทำงานในสมัชชาเกษตรกรรายย่อยอีสาน (สยกยอ.) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทเคลื่อนไหวสำคัญเพื่อแก้ปัญหาเกษตรกร อาทิ นายเหรียญชัย นวะนิยม นายเกิด ชันทอง นายบำรุง คะโยธา นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ นายนคร ศรีพิพัฒน์ นายสน รูปสูง ในช่วงปี พ.ศ. 2532 - 2535 บุคคลเหล่านี้บางคนได้เข้าร่วมกับ กศ.พด.อ. หรือ กลุ่มศึกษาปัญหาเพื่อพัฒนาการศึกษาเด็กจังหวัดอุบลราชธานี กศ.พด.อ. มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเพื่อให้ทุนการศึกษาเด็กด้อยโอกาสในสังคมชนบทของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับมูลนิธิดวงประทีป และองค์การกุศลจากประเทศฝรั่งเศส โดยมีครูประทีป อึ้งทรงธรรม นายนคร ศรีพิพัฒน์ เริ่มทำงาน

จัดตั้งเป็นกลุ่มที่จังหวัดนครราชสีมา แล้วขยายต่อมาที่จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2534 - 2535 โดยจัดทำโครงการให้ทุนการศึกษาเด็กผู้ที่ยากไร้ เป็นโครงการที่เน้นการพัฒนาเด็ก ต่อมาโครงการต้องการพัฒนาพ่อแม่ของเด็ก อยากให้พ่อแม่เด็กเกิดความคิดเปลี่ยนแปลงรู้เท่าทันสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการให้เกิดความเคลื่อนไหวภาคชุมชน ช่วงปี พ.ศ. 2534 - 2535 ได้มีการปรึกษาหารือกันเพื่อให้ได้พ่อแม่ของเด็กเข้าร่วมกิจกรรม จึงจัดทำโครงการหาซื้อวัวมาให้ผู้ปกครอง ครอบครัวละ 2 ตัว โดยใช้เงินจากกองทุนการศึกษาของเด็ก ซื้อแม่วัวให้ผู้ปกครอง เมื่อครอบครัวหนึ่งได้ลูกวัว 1-2 ตัว จะผลัดนำแม่วัวไปให้ครอบครัวอื่นหมุนเวียนกันไป นอกจากนี้ มีการจัดเสวนาให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเกิดแนวคิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคม

ปี พ.ศ. 2536 จัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เครดิตยูเนียน กศ.พด.อ. ต่อมาปี พ.ศ. 2538 - 2539 เปลี่ยนเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยอาศัยสมาชิกที่ทำเรื่องวัว เรื่อง กศ.พด.อ. มาเป็นสมาชิกเครดิตยูเนียน หลักการเบื้องต้น คือ เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนาปัญหาบ้านเมือง ปี พ.ศ. 2540 สหกรณ์เครดิตยูเนียน รัตนรงค์หาสมาชิก โดยเน้นสมาชิกที่มีความเข้าใจด้านการเมือง เป้าหมายเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างฐานการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันและกัน ในระหว่างสมาชิก ต่อมา ได้มีการทบทวนทิศทางการทำงานเพราะในช่วงปี พ.ศ. 2538 - 2543 สหกรณ์เครดิตยูเนียนเน้นการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ พอมาปี พ.ศ. 2544 - 2545 สหกรณ์เครดิตยูเนียนเริ่มหันมาให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ และลดกิจกรรมทางการเมือง ด้วยเห็นว่าการพัฒนาการเมืองต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ให้พ่อแม่อยู่มีกิน ไม่เป็นหนี้เป็นสิน ที่ผ่านมาชาวบ้านเป็นหนี้เป็นสินกันมาก เพราะฉะนั้นต้องมีการแก้ไขสภาพทางเศรษฐกิจ ให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกัน มีกิจกรรมร่วมมือกันทางการเมือง ด้านสังคม ด้านการศึกษา มีความพยายามที่จะศึกษาเรียนรู้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเป็นนิติสังคมนิยม ทุนนิยม มีการศึกษาเปรียบเทียบ นำความรู้มาแลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน

ในช่วงแรก สหกรณ์เครดิตยูเนียนได้รับบงช่วยเหลือจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ประมาณ 9 ล้านบาท มีสมาชิกเข้าร่วมจำนวนมาก จาก 3 อำเภอ (2 อำเภอ คือ อำเภอโพธิ์ไทร และเขมราฐ กับ 1 กิ่งอำเภอนาตาล) 169 หมู่บ้าน รวมประมาณหมื่นกว่าคน ขณะที่ตอนเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 มีสมาชิกจำนวนไม่มาก พอช่วงจะได้เงินSIF มีสมาชิก 700 คน พอได้รับเงินสนับสนุนจากSIF มีสมาชิกเข้าร่วมเป็นหมื่นคน โดยมีทั้งส่วนที่เป็นสมาชิกกิจกรรมโดยตรง และส่วนที่เป็นเครือข่ายจากการติดต่อพูดคุยเป็นประจำในเรื่องชีวิตประจำวัน อาชีพการงาน การบ้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ การให้ทุนหมุนเวียนที่มีเข้ามาในหมู่บ้าน การจัดตั้งองค์กรขึ้นมาบริหารดูแลโครงการ การจัดประชุมปรึกษาหารือ การสร้างกิจกรรมต่าง ๆ

7.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีสมาชิกที่อยู่อย่างกระจายกระจายใน 3 อำเภอประกอบด้วย อำเภอเขมรราช อำเภอฟิโรไทร และกิ่งอำเภอนาตาล ซึ่งเป็นเขตพื้นที่อำเภอที่มีชายแดนติดต่อกัน ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 19 แห่ง มีประชากรโดยรวมประมาณ 146,415 คน ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำสวน ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง

อำเภอเขมรราช เดิมมีฐานะเป็นเมืองและเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อเมืองอื่น มีฐานะเท่ากับหัวเมืองชั้นเอกขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ฯ ปัจจุบันอำเภอเขมรราชเป็นอำเภอชั้น 2 ตั้งอยู่ทิศทางตะวันออกเฉียงเหนือ ของจังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากจังหวัด 105 กิโลเมตร พื้นที่ 526.75 ตารางกิโลเมตร มี อบต. 9 แห่ง หมู่บ้าน 113 หมู่ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 69,742 คน มีอาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว นาปี มันสำปะหลัง มะขามหวาน และกล้วย

อำเภอฟิโรไทร แยกออกจากอำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2524 ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2530 มีพื้นที่ 505.15 ตารางกิโลเมตร มี อบต. 6 แห่ง หมู่บ้าน 69 หมู่ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 41,627 คน อาชีพหลักได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย อาชีพเสริมได้แก่ ทอผ้าพื้นเมือง มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติดงภูโหล่น, ดงตาหวัง ป่าถาวรดงชุมคำ-ดงตาหวัง อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ปอ มันสำปะหลัง

กิ่งอำเภอนาตาล เดิมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอเขมรราช ประกาศกระทรวงมหาดไทย เป็นกิ่งอำเภอนาตาล เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2537 มีพื้นที่ 194.84 ตารางกิโลเมตร มี อบต. 4 แห่ง หมู่บ้าน 62 หมู่ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 35,046 คน อาชีพหลักได้แก่ เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง อาชีพเสริม ได้แก่ ทอผ้า เลี้ยงปลา สุรากลั่น ทำขนม ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำชุดรับแขก จักรสาน ทำตระกร้าพลาสติก ผลไม้ดอง ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวหอมมะขามหวาน กระเทียม เพาะพันธุ์ปลา

7.3 โครงสร้าง (structure)

7.3.1 ผู้นำ - แกนนำ - สมาชิก

1) นายเหรียญชัย นวะนิยม

นายเหรียญชัย นวะนิยม เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2492 อยู่บ้านนาเวียง ต.พังเคน กิ่งอำเภอนาตาล มีลูก 5 คน คนโตกับคนเล็ก เป็นผู้ชาย ที่เหลือเป็นผู้หญิง มีที่ดิน 12 ไร่ สมัยก่อน มีอาชีพจักสาน ครอบครัวยังมีฐานะยากจน พ่อเป็นคนนาตาล หารายได้ด้วยการไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศลาว พ่อเป็นคนชื่อไม่สู้คน แต่เป็นผู้มีความรู้เรียนหนังสือที่วัดบ้านนาตาล พ่อเป็นลูกเจ้าคณะตำบล ในสมัยนั้นภาคอีสานเรียกขานกันว่า ยาถ่าน พ่ออยู่กับยาถ่าน ตอนอายุ 3 ขวบ ซึ่งหลังเข้าไปงานพระเวส งานมหาชาติ งานกฐิน พ่อไม่ต้องลงจากหลังม้าด้วยตัวเอง จะมีญาติโยมชาวบ้านช่วยกันอุ้มลง สมัยนั้น ในภาคอีสาน ยาถ่านเป็นผู้มีอำนาจมากสามารถสั่งเป็นสิ่งที่ตายได้

พ่อของนายเหรียญชัย มีลูก 6 คน นายเหรียญชัยเป็นคนโต โถนาเป็นตั้งแต่เข้าเรียนชั้น ป.2 เพราะยากจนต้องช่วยเหลือครอบครัวแต่อายุยังน้อย ส่วนแม่ค้าขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ

นายเหรียญชัย เป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน และได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึง ปี พ.ศ. 2540 ทำหน้าที่เป็นฝ่ายตรวจสอบ ปัจจุบัน เป็นเพียงสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนเท่านั้น นายเหรียญชัยมีลูกชายทำงานสืบทอดอุดมการณ์ คือ นายยงยุทธ นวะนิยม ทำงานเป็นแกนนำสำคัญของสมัชชาคนจน แต่งงานกับนางสาวเพชร ชันจันทา ลูกสาวคนสุดท้องของยายไฮ ชันจันทา (ผู้นำการต่อสู้เขื่อนห้วยละห้า) นายเหรียญชัย ยังเป็นแกนนำกรณีปัญหาห้วยละห้า และมีความสัมพันธ์เป็นญาติห่าง ๆ กับยายไฮ ในช่วงปี พ.ศ. 2521 ถึง ปี พ.ศ. 2527 สมัยยายไฮ ต่อสู้เรื่องเขื่อนห้วยละห้า รัฐบาลมีนโยบายให้ระงับความเดือดร้อนกรณียายไฮกับพวกไว้ก่อน ยายไฮ จึงได้หยุดการเรียกร้องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 แต่เมื่อเวลาผ่านไป 12 ถึง 13 ปี ปัญหายังคงอยู่ เมื่อสมัชชาคนจนก่อตั้งปี พ.ศ. 2535 ปี พ.ศ. 2536 เริ่มมีการปรึกษาหารือกัน เพื่อนำปัญหาเขื่อนห้วยละห้าเข้าไปขับเคลื่อนร่วมกับสมัชชาคนจน ปี พ.ศ. 2542 ยายไฮเข้าร่วมกับสมัชชาคนจน โดยก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2539 ได้ร่วมกับสมัชชาเกษตรกรรรายย่อยภาคอีสาน ส.ก.ย.อ.)

ในปี พ.ศ. 2539 ถึง 2541 นายเหรียญชัย นวะนิยม เริ่มตีตัวออกจากสหกรณ์เครดิตยูเนียน สืบเนื่องจากประเด็นปัญหาเขื่อนห้วยละห้าของยายไฮ เพราะนาย เกิด ชันทอง (ประธานกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียน) เริ่มเปลี่ยนทิศทางการทำงาน ก่อนหน้านั้นนายเกิด ทำงานเป็นไป

ในแนวทางเดียวกับนายนคร ศรีพิพัฒน์ (ผู้นำ ส.ก.ย.อ. สมัชชาเกษตรกรรราย่อยภาคอีสาน) ในการแก้ปัญหาเขื่อนห้วยละห้า ต่อมา ในปี พ.ศ. 2540 นายเกิดไม่ทำงานประสานงานกับนายนคร มีผลให้ปัญหาเขื่อนห้วยละห้า ไม่มีพลังในการผลักดันขับเคลื่อน ตัวอย่าง ในการทำงาน ระหว่างปี พ.ศ. 2539 ถึง ปี พ.ศ. 2541 มีแต่เฉพาะส่วนของชาวบ้านที่ออกไปเคลื่อนไหวเผาหุ่นนายอำเภอ ไปเผาหุ่นที่ดิน ไม่มีกลุ่มของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไปร่วมด้วย เพราะปี พ.ศ. 2540 สหกรณ์เครดิตยูเนียนเริ่มเปลี่ยนทิศทางการทำงาน สหกรณ์เครดิตยูเนียนอยากทำด้านธุรกิจอย่างเดียว โดยนายเหรียญชัย เล่าว่า

“ยุคนี้เป็นยุคแข่งขัน เราต้องแข่งขัน แต่คนคิดว่าเราจะทำอะไรไปแข่ง เมียเราไม่ได้เป็นผู้จัดการแบงก์ พ่อแม่เราไม่ได้เป็นกระสอบเงิน เราจะเอาอะไรไปแข่งเขา ส่วนนายเกิดว่า ต้องแข่งขัน จำเป็นต้องทำมาค้าขาย ปี พ.ศ. 2540 สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีวิสัยทัศน์ว่าตัว มีการวางแผนขุนวัว จะขึ้นสู่เชียงใหม่ในตลาด เขาวางแผนกันในเชิงธุรกิจ เอาปุ๋ยมาค้า มีการซื้อข้าว ค้าข้าว”

นายเหรียญชัยเห็นว่า ในการทำงานเคลื่อนไหวที่ผ่านมา ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมหลายอย่าง นับแต่สมัชชาคนจนที่เริ่มมาในปี พ.ศ. 2535 แม้ภาครัฐมองสมัชชาในแง่ลบ แต่สมัชชาเข้าใจว่าดีทำให้กับสังคม นับแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2537 ราชการเริ่มให้กับชาวบ้าน ราชการท้องถิ่นภูมิภาคเริ่มสยบ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของชาวบ้าน นายเหรียญชัย เห็นว่า

“ชาวบ้านของเรามันปลูกฝังลึกมานานแล้วแต่ดึกดำบรรพ์ ความเชื่ออยากจะเปลี่ยนแปลง แต่ว่ามีความคิดอยากจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น แต่ทิศทางการศึกษาชาวบ้านยังไม่ถึง ชาวบ้านถูกปิดกั้นข่าวสารมาโดยตลอด อยากจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต แต่ไม่รู้จะไปในทิศทางใด”

“ชาวบ้านอยากคิดเองทำเอง อยากยืนอยู่บนขาตัวเอง อยากจะมีการเปลี่ยนแปลงเอง ซึ่งได้ชัดว่า เป็นผลจากการทำงานความเคลื่อนไหว เห็นได้ว่า อันดับแรก ข้าราชการลดหย่อนลงมาหาประชาชน ข้อสอง ชาวบ้านรู้จักสิทธิเสรีภาพของตัวเองมากขึ้น สิทธิเสรีภาพเคยถูกลิดรอน เคยถูกยึดไป ประชาชนภายในกลุ่มก็ยังสามารถเรียกเอาสิทธิและผลของตัวเองที่เสียไปกลับมาได้ แต่ก็ยังถูกซื้อเสียงตามเคย”

สำหรับประวัติการต่อสู้ของนายเหรียญชัย ที่ผ่านมา นายเหรียญชัย ทำงานมีรถรับส่งสำหรับให้เข้าชนข้าวสาร ขนเสบียง แต่ต่อมาถูกบริษัทยึดคืน เพราะส่งงวดไม่หมด ทั้งที่ขาดเงินอยู่ 6 หมื่นบาท ขณะที่จ่ายไปแล้วแสนกว่าบาท รถถูกยึดตอนที่พาชาวบ้านไปยื่นหนังสือที่จังหวัด นายเหรียญชัยเล่าว่า “รถถูกยึดเพราะมัวแต่ใช้รถนำพาชาวบ้านไปเคลื่อนไหว ทำให้ไม่มี

เวลานำรถไปหาเงินส่งค่าวงรถ และเมื่อมีคนจะมาขอเหมารถ ไม่สามารถให้ไปได้เพราะต้องพาชาวบ้านไปยื่นเรื่องที่จังหวัด พาชาวบ้านไปเชื่อน ค่าน้ำมันรถใช้จากเงินส่วนตัว เวลารถสึกหรือใช้เงินส่วนตัวซ่อม เปลี่ยนยางใช้เงินส่วนตัวเปลี่ยน เพราะแม้แต่พาชาวบ้านไปชุมนุม รถที่จ่ายเงินไปแล้วเป็นแสนจึงถูกยึดไป”

ในแง่นี้ นายเหรียญชัยเปรียบเปรยว่า “เป็นดั่งหมอยาเฒ่ามาที่บ้านดั้นนอน เป็นเช่นนี้ แม้แต่ไปรักษาคนอื่น ตัวเองไม่ได้เยียวยา กลับมาก็ไม่มีเรี่ยวแรง” นายเหรียญชัย ว่า “เป็นความภาคภูมิใจที่ได้ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คำพังเพยอีสานว่าเป็นหมอยาเฒ่า กลับมาบ้านเรือนแล้วล้ม เพราะแรงเอาไปช่วยคนป่วยเจ็บ ไปรักษาปัญหาในนั้น ปัญหาที่ช่วยคนป่วย แล้วตัวเองกลับมาบ้านไม่มีแรงเหมือนหมอยาเฒ่า มาถึงเรือนแล้วล้มเพราะไม่มีแรง คำพังเพยอีสานไม่ดูสุขภาพตัวเอง ฐานะตัวเอง มีแต่ไปฝนยาฝนรากไม้ให้เพื่อน”

“ทำงานอย่างนี้ รู้สึกว่ามีความสง่าในตัวตนของตัวเอง มีความสง่างามและมีความภาคภูมิใจ การเข้าสังคม เรามีความสง่าผ่าเผย”

สำหรับความเห็นต่อสหกรณ์เครดิตยูเนียน นายเหรียญชัยเห็นว่า ปรัชญาเครดิตยูเนียนเป็นปรัชญาที่ดี ในส่วนสัจจะออมทรัพย์ แต่ไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ แม้จะมีสมาชิกเป็นพันคน แต่เป็นเพราะมีผลประโยชน์จูงใจ ตัวอย่าง กองทุนประกายพฤษ์ ผากเงินหมื่นให้กู้สามหมื่นบาท คนที่เป็นสมาชิกหวังแต่เงินกู้ แม้จะมีกองทุนหมู่บ้านก็ไม่พอ ยังเป็นหนี้ไม่พอ

“ชาวบ้านเป็นสมาชิกอยู่หลายปี ส่งฝาก เดือนละ 20 บาท สะสมไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านปฏิบัติตามกำลังแรงของทุนที่มีอยู่ สะสมน้อยก็กู้ได้น้อย สะสมมากก็กู้ได้มาก ตอนสหกรณ์เครดิตยูเนียนได้กำไร ได้รับเงินปันผลน้อยมาก เจียดเปอร์เซ็นต์ให้ส่วนรวมมากกว่าเล็กน้อย ผู้ที่ได้เป็นกอบเป็นกำ คือ ผู้ที่ลงทุนหลายหมื่นบาท ส่วนใหญ่เป็นครู ผลประโยชน์ฝ่ายข้าราชการ จึงมีมากกว่า ได้รับผลประโยชน์ มากกว่า เพราะมีเครดิตแตกต่างกัน กับชาวบ้าน”

การที่นายเหรียญชัย ไม่เข้าไปทำงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางของตนในสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ เพราะเห็นว่า ถ้าเข้าไป ต้องไปทำตามระบบที่มีอยู่

นายเหรียญชัยให้ความเห็นถึงทำยบทยเรียนจากกรณีการต่อสู้ของยายไฮ ชันจันทา ว่า

“ยังไม่ประสบความสำเร็จ ลูกยายไฮก็ลูกหลานผม แม้ว่าเป็นสะใภ้ผมก็รักเหมือนลูกในไส้ ผมพูดตรงไปตรงมา ความเห็นส่วนตัว ทำไมยายไฮไม่ได้รับความสำเร็จ ทำไมยายไฮไม่ได้รับเป็นแบบอย่างในอนาคต ทำไมไปขนาดนั้นไม่ได้ อย่างยายไฮคือ มันอาจเป็นคำหยาบ ยายไฮไม่ได้ผ่านกระบวนการของประโยชน์มาก่อน ไม่เคยถูกหลอหลอมมา ก็อาจเป็นส่วนนี้ะครับ คือว่า มึงเอาของกูไป กูต้องเอาคืนมาแค่นั้นเอง ในขณะที่เดียวกันได้มาเพราะอะไรไปสู้คนเดียวได้ไหม กู

ได้มาเพราะอะไร มีเพื่อนใหม่ มีเครือข่ายใหม่ แล้วเพื่อนเครือข่ายจะเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างไร แกคงไม่คิดในตอนนี้ ผมว่านะ จริงอยู่มีเงาของกูไป ไม่ว่าจะเป็นตายก็ต้องสู้กับมึง ในแนวความคิดของยายไฮบางช่วง หากว่าไม่ได้รับจากแรงสิ่งแวดล้อมบีบแ กก็ถอยออกมาเหมือนกัน บางจังหวะแกไม่คิดอยากจะสู้เหมือนกัน บางจังหวะเพื่อนร่วมงาน ร่วมชะตากรรมบีบแ ก โดดเข้าไปเผชิญหน้าอีก อะไรยังงี้ สรุปลงแล้วทำไมถึงไปไม่ยาว ทำไมถึงไม่ได้รับความสำเร็จ อาจจะเป็นยายไฮ ไม่เคยถูกหลอหลอมอยู่ในอุดมการณ์”

2) นายสำเร็จ รูปสวย

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2490 เป็นคนในหมู่บ้านนานคร ต.นาตาล กิ่งอำเภอนาตาล พ่อเป็นคนบ้านนาตาล เป็นคนภูมิลำเนาตั้งเดิมมาจากจังหวัดลาว แม่เป็นคนลาวจากจำปาศักดิ์ อพยพมาจากลาวในสมัยที่พระเจ้าอนุวงศ์ถูกตีลงมา พ่อเป็นทหาร ปู่ของปู่เป็นทหารที่ถูกต้อนลงมา แล้วปลีกตัวหนีจากกองทัพออกไปทางฝั่งลาว สมัยนั้นกองทัพ 2 หมื่นคนเคลื่อนทัพเลาะเลียบบังลาวมา และอีกประมาณแสนหนึ่งมากับพระอศมาตาด มาทางหนองบัวลำภูสู่จำปาศักดิ์ พ่อแหวกจากกองทัพ มาตั้งบ้านเรือนริมแม่น้ำโขงของเมืองลาว แล้วข้ามมาอยู่ฝั่งบ้านโนนตาล มาพบและแต่งงานกับแม่ของนายสำเร็จ

นายสำเร็จ ได้เล่าถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ของประชาชนในพื้นที่นี้เมื่อหลายร้อยปีก่อนว่า “ในอดีต บริเวณที่มีการต่อสู้กันเรียกอย่างภาคประชาชนว่า คีคนายสาเซียดงั้ง เป็นคนทางฝั่งไทย รวบรวมสมัครพรรคพวกไปตีจำปาศักดิ์ ประมาณปี พ.ศ. 2330 ต่อมา มีเรื่องของกบฏชาวบ้านเรียกว่า คีพระองค์ มีองค์ลินขาด องค์ดำ องค์ทอง องค์เหล็ก (องค์หมายถึงคนที่สืบทอดมาจากผู้มีบุญ) พวกนี้ได้รวมสมัครพรรคพวกต่อสู้กับกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ซึ่งครองจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเอาพื้นที่เมืองเขมรรัฐ จับเอาเจ้าเมืองเขมรรัฐใส่แคร่หาม มีการต่อสู้เป็นสมรภูมิรบ จากนั้นไปถึงบ้านแข่งไปบ้านแข่งได้ ทางคีพระองค์ตาย 200 - 300 คน ถูกนำไปทิ้งในบ่อน้ำ ปัจจุบัน ยังมีบ่อเป็นป่าช้าอยู่บ้านแข่งได้ ห่างจากสำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนียนไปประมาณ 2 กิโลเมตร”

“ผมเคยไปคุยกับพ่อเซิม มีคนเล่าให้ฟังว่า กรมหลวงสิทธิธิประสงค์ ฯ ชูตรีดีมาก ดูถูกมาก คนลาวที่ขึ้นโรงศาล เขาสั่งให้หมอบให้คลาน บอกว่าคนพวกนี้เป็นคนป่าเถื่อน มันดูถูกดูแคลน ตรงนี้ที่เป็นเหตุให้เกิดเป็นกบฏ อย่างเช่น เวลาไปหานายอำเภอกู นายอำเภอดวด เจ้านายดำพูดกระทบกระแทกภาษาหยาบ แล้วพวกนี้ถือว่าเขามีศักดิ์ศรี เกิดความรวมตัวกันอยากต่อสู้กัน เรื่องศักดิ์ศรีสำคัญที่สุดเลย กบฏผีบ้าผีบุญ มันไม่ใช่เพราะคนพวกนี้อยากใหญ่อยากโต คือ คนสมัยก่อนเชื่อเรื่องศาสนา มาก จะมีพระยาธรรมมิกราชเสด็จลงมา ในปีนั้น ใน 2 - 3

ปีข้างหน้า พระยาธรรมมิกราชจะเสด็จลงมาช่วยคนที่มิบุญ คนไม่มีบุญจะไม่ช่วย จะทำลายคนไม่มีบุญไป แล้วทุกสิ่งทุกอย่างจะมีความสุขกัน ใครมีเงินทอง ให้เอาไปทิ้งเสียอย่าเอามาใช้ พวกองค์เขาไม่มีเจตนาจะเอาเงินของชาวบ้าน เขาบอกไม่อยากจะเงินของชาวบ้าน อยากให้มีการ “แลกหากัน” มีเขียดแลกปลา แต่ในขณะที่เขาไปดำเนินการ เช่นว่า คนไหนมีเงินมีทอง เอามากองกันไว้แล้ว มันจะเกิดเป็นยักษ์ในอนาคต แต่เขาพูดเพื่อเป็นกลเม็ดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการรวมตัวของเขา แล้วพวกหัวขโมยก็ไปขโมยเอา ยักยอกเอาทรัพย์”

นายสำเร็จ ได้ชี้ให้เห็นว่า การกดขี่ซึ่งสืบเนื่องต่อกันมาแน่นในยุครุ่นตัวของเขาเอง “สมัยก่อน ระบบศักดินาสูงมาก กำหนดเป็นญาติของแม่ผม แต่คนเป็นกำหนดเป็นคนมีศักดินาสูงมาก ลักษณะการกดขี่สูงมาก อย่างเช่น ใช้ประชาชนให้ทำงานโดยไม่มีอะไรตอบแทน หรือใช้อย่างไม่เกรงใจ ใช้แบบเกณฑ์แรงงานชาวบ้านไปแล้ว ตัวเองได้ผลประโยชน์ จึงเกิดความรู้สึกเกลียดชังเจ้านาย เกลียดกำหนดผู้ใหญ่บ้าน แต่ในใจกลัว แต่อีกใจมันไม่กลัว ใจมันแยกกัน ความกดดันเกิดขึ้นบ่อย ๆ จะเห็นว่า เวลาเจ้านายมาประชุม ชาวบ้านมาร่วมประชุมแบบขัดไม่ได้ พูดง่าย ๆ ว่าไม่อยากจะมาแต่ต้องมา พอมาประชุม ฟังบรรยายในที่ประชุม ไม่พูดจาไม่ถกเถียง เป็นการประชุมข้างเดียว ไม่มีอะไรสงสัยสักอย่าง แล้วอำนาจทั้งหลายอยู่ที่กำหนด เป็นอำนาจที่ตกทอดไปเป็นรุ่น ๆ กำหนดเป็น คนที่เป็นลูกก็ได้เป็น ปู่ได้เป็นหลานได้เป็น”

“แม้กำหนดมาจากการเลือกของชาวบ้าน แต่มันมีอิทธิพลภายใน การเลือกประชาธิปไตยเป็นผิว เป็นแค่เป็นรูปแบบของมัน สารจะจริง ๆ ไม่มีประชาธิปไตยเลย ถ้าไม่เลือกก็ได้ไม่ได้ นี่คือการขัดแย้งในใจประชาชนมาตลอด”

ในช่วงปี พ.ศ. 2514 นายสำเร็จ อายุได้ 20 กว่าปี ได้ทำงานเป็นครู ที่ตำบลนาตาล อำเภอเขมราช มีโอกาสเรียนรู้งานต่อสู้ในช่วงเวลาแห่งประชาธิปไตย จากหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์จอมพลถนอม กิตติขจร ในปี พ.ศ. 2516 เกิดการปฏิวัติรัฐธรรมนูญ น้องสาวแม่ยายของนายสำเร็จ ได้แต่งงานกับอาจารย์ซึ่งเรียนที่ประสานมิตร อาจารย์คนนี้ (ต่อมาถูกทหารอุ้มหายไปตายไปในปี พ.ศ. 2517 – 2518) ได้นำหนังสือมาให้ให้นายสำเร็จหลายเล่ม จนนายสำเร็จได้เปิดห้องสมุดหนังสือปกดำ ปกแดง ต่อมา นายอำเภอบรรณบุรี ได้นำเอา อ.ส.มาค้นและล้อมบ้านนายสำเร็จ โดยมาตริงกำลังกว่า 3 ชั่วโมงก่อนที่จะเข้าบ้านค้นหนังสือ แล้วขนหนังสือขึ้นรถ 2 คันรถ และจับนายสำเร็จไปสอบสวนอยู่ 3 - 4 วัน สอบครูใหญ่ที่โรงเรียนที่นายสำเร็จสอนอยู่ ครูใหญ่ให้นายสำเร็จสารภาพว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แต่นายสำเร็จ บอกว่าแค่อ่านหนังสือ ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และที่อ่านเพราะอยากรู้ว่าในหนังสือเขียนว่าอะไร เมื่อรู้บางอย่างที่ดีอยากให้อ่านหลานได้อ่าน ต่อมา นายสำเร็จถูกพาไปสอบสวนที่กองทัพบก 2 จังหวัดสกลนคร พร้อมภรรยา

และน้องภรรยา เป็นเวลา 11 วัน ในปี พ.ศ. 2517 -2518 ถูกจับอีก เพราะทำเลียนแบบหนังสือ
วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่อำเภอเขมราฐ

ปี พ.ศ.2522 นายสำเร็จได้รับโครงการทุนการศึกษา กศ.พด.อ.จากโครงการของ
ครูประทีป อึ้งทรงธรรม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลานั้น มีการต่อสู้ทาง
ความคิดระหว่างอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาอย่างรุนแรง ทำให้การรวมกลุ่มพูดคุยไม่สามารถ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เพราะมีความหวาดระแวงกันอยู่ตลอดเวลา ขณะที่ กลุ่ม
กศ.พด.อ.มีชาวบ้านเกือบทุกหมู่บ้านเข้าร่วม เน้นการทำงานตรวจสอบ จึงถูกมองว่าเป็นฝ่ายซ้าย

“การทำงานจึงเป็นการประชุมเคลื่อนไหวยตามที่ตั้งต่าง ๆ ใช้สถานที่อย่างลับ ๆ ไม่กล้า
เปิดเผยเป็นกลุ่ม 4 - 5 คน คอยตามป่า ต่อมาเห็นว่าควรดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรให้เป็นเรื่อง
เป็นราว เลยศึกษามาเริ่มงานเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียนปี พ.ศ. 2535 ก่อนปี พ.ศ. 2535 ทำงานครู
เพื่อสังคม เป็นกลุ่มครูที่ไม่พูดเรื่องชั้นเราไม่ขอชั้น ไม่สอพลอกับข้าราชการ คนไหนถูกก็ว่าไปตาม
ถูก คนไหนผิดก็ว่าไปตามผิด เขาก็แอนตี้คนที่ทำอะไรไม่ค่อยถูก พุดง่าย ๆ เราประสานกับคนอื่นไม่
ค่อยเก่ง เพราะว่าตอนนั้นมีความรู้สึกรุนแรงอยากจะเปลี่ยนแปลง เราอยากให้อสังคมนตรีเปลี่ยนแปลง”

จากการต่อสู้เพื่อสังคมที่ค่อย ๆ พัฒนามา นายสำเร็จเห็นว่า “สรุปแล้วเราได้อะไร เรา
มีพลังจริงไหม ผมตอบได้เลยว่ามี เห็นได้ชัดเจกว่าคนกล้าขึ้น กล้าแอนตี้ข้าราชการนี้เห็นชัดเจน
แต่บางครั้งข้าราชการทำไม่ถูก เขา (ชาวบ้าน) จะแอนตี้ เขาจะกล้าพูดว่าฉันนี่ไม่ถูก เริ่มเห็น
ข้าราชการเป็นคนรับใช้ แต่เห็นว่าพลังเกิดขึ้นใหม่ คือ เห็นว่ามันรวมไม่ค่อยติด แต่จิตใจมันเอื้อให้
อยู่ อย่างยายไฮเขาก็เอื้อให้ กลุ่มหนึ่งเขาก็เอื้อให้กัน เขาก็ช่วย แต่มันออกมาไม่ชัด ดูแล้วเหมือน
ไม่มีกำลัง เขาให้การสนับสนุนอยู่ ผมไปหาเขา บอกเขามีการถกเถียงกันอยู่ตลอด ฝ่ายหนึ่งเป็น
ยายไฮ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นพวกข้าราชการ มีแต่เถียงกัน มันเกิดเป็นสองฝ่าย แสดงว่าที่เราพูดคุยกันมี
คนเห็นด้วย คนที่ไม่เห็นด้วยก็เป็นพวกเคยได้แล้วไม่ได้ เลือกลง ส.จ มีการเดินขบวนไล่ ส.จ. ที่ชื่อ
คะแนน เขาต่อต้านว่าทำลายประชาธิปไตย”

นายสำเร็จ เล่าเรื่องราวการต่อสู้ว่า “ปี พ.ศ. 2538 มีคุณนคร ศรีพิพัฒน์ ผู้นำ
ส.ก.ย.อ. (ชาวกันตารักษ์) มีการเดินขบวนมาก ผมไปเจอคุณวนิดา ดันตวิทยาพิทักษ์ (ที่ปรึกษา
สมัชชาคนจน) นายเหรียญชัยเป็นคนชี้แนะให้ยายไฮมาร่วมกับคุณวนิดา เขาทำเรื่องเกี่ยวกับเรื่อง
ที่ดิน หลังจากนั้นเราเดินขบวนกันบ่อย ไปที่ว่าการสามสี่พันคนที่สนามกีฬา เราเดินขบวนจน
เหนื่อยนะ ผมเดินขบวน พูดกันตรง ๆ เสียค่าใช้จ่ายเอง มันต้องกลับมาทบทวน เรายากจนจะหวัง
พึ่งใครไม่ได้อีกแล้ว นักการเมืองไม่เคยเขียนกฎหมายให้เรา เกษตรกรก็สู้ แต่เราไม่เคยมีโอกาส
ได้รับอำนาจ เมื่อไหร่เราจะพ้นจากความยากจน เรามีความคิดเห็นในเรื่องแนวทางแตกต่างกัน

ทำให้ไม่มีโอกาสได้เชื่อมกัน ทำให้ไม่ค่อยเข้าใจกัน เวลาเคลื่อนไหว ต่างคนต่างเคลื่อนไหว แต่เราให้น้ำใจกำลังใจซึ่งกันและกันอยู่”

แม้จะมีแนวทางแตกต่างกัน แต่เหมือนกันในแง่มุมมองทางการเมือง นายสำเริงเล่าว่า “ในทางการเมืองทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายสหกรณ์เครดิตยูเนียน และ ส.ก.ย.อ. จะไม่เข้าฝ่ายไม่ฝักใฝ่การเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง คือ ไม่เป็นคนหาเสียง ไม่เป็นแกนนำ ไม่เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ถ้าคนของเราไปสมัคร เราสนับสนุน แต่เราไม่ไปหาเสียงให้ เราถือว่าภาคประชาชนพึ่งตัวเอง ถ้าเราสามารถเลือกคนดีได้ เรามีโอกาส ก็เลือกเอา แต่เราจะไม่ชี้หน้าเอาคนนั้นเอาคนนี้ แต่เราจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งของเราอย่างเต็มที่ เราจะต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมอย่างนี้ เราจะต่อสู้กับความไม่ถูกต้องในสังคมอย่างนี้”

ในการทำงานการเมืองภาคพลเมือง นายสำเริงเล่าว่า “เรามาสร้างรังของเรา หนึ่งเราต้องกลับมาสร้างบ้านของเรา ต้องมีกลุ่มแกนนำ ให้มีกิจกรรมต่อเนื่อง และมีเป็นอาชีพด้วย คือ เราเลือกที่เราชอบและทำไปตลอดชีวิต ถึงจะมีคนไม่มาก แต่ขอให้แกนนำสัก 2 - 3 คน สัก 5 - 10 คน แล้วแต่ เราเริ่มจากเล็ก ๆ แต่ก่อนเรากลุ่มใหญ่ ที่นี้คนลดถอยลง ที่นี้เราจะเริ่มจากคน 2 คน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มขายข้าวสาร ชื้อข้าว กลุ่มทำไม้ ทำอะไรต่าง ๆ ขอให้เรามีโอกาสเชื่อมกันอยู่ตลอดในกลุ่ม ตอนนี้มีกลุ่มโรงสี กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการรวมกลุ่มในโครงการที่ได้รับเงินจากSIF 30 กลุ่ม”

“เราหาวิธีการตลอดเวลา แลกเปลี่ยนกันว่า ทำยังไงเราถึงจะอยู่ได้เช่น กลุ่มปุ๋ยชีวภาพมุ่งขายให้สมาชิกก่อน เรามี 50 คน ขายให้กับกลุ่มสมาชิกก่อน ค่อย ๆ ขยายไป เดียวนี้เขาสามารถทำปุ๋ยได้ปีละเกือบหมื่นกระสอบ กลุ่มเลี้ยงวัว มี 3 กลุ่มย่อยประมาณ 100 ตัว ส่วนกุ่มยืมปัจเจกลดลง เราจะให้รวมกลุ่มกันทำอะไรก่อน เรามาเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการส่งเสริมเป็นรายคนเราจะเชื่อมกันอยู่ เดียวนี้เราเชื่อมกับมูลนิธิพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนที่เขาตั้งอยู่ข้างวัดเสมียนของนายแพทย์สมพงศ์และคุณพรเพ็ญ คือพวกที่เขาอยู่ป่ามาก่อน เขามาตั้งเป็นมูลนิธิ เรียกว่าเป็นมูลนิธิพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน ตั้งอยู่ใกล้ ๆ โรงเรียนแสงโสม บางครั้งเราเชื่อมกับ ส.ก.ย.อ. ส.ก.พ.(สหพันธ์เกษตรกรเพื่อพัฒนา)ผมเป็นสมาชิกด้วย”

“ผมเห็นว่า ถ้ามีแกนนำดี ๆ จะเกิดกระบวนการขึ้นมาบ่อย ๆ แต่จะถ่ายทอดอุดมการณ์มามากน้อยแค่ไหน ผมไม่รับประกัน แต่มันเป็นส่วนที่เชื่อมโยงมาตลอด ตัวอย่างเหตุการณ์กบฏสาเขตัง กบฏฝึบ้ำฝึบุญ กบฏเลือดคำ แล้วต่อมาเป็น ส.ก.ย.อ. สมัชชาคนจน มันวนอยู่นี้แหละไม่ขาดสาย มันเป็นส่วนมาตลอด”

มันเป็นกระแสที่ดำรงอยู่ ผั่งอยู่ในวิถีชีวิตในความคิดในอุดมการณ์ที่อาจไม่ได้ยกระดับขึ้นมาพูดคุย แต่ว่ามีความรู้สึกที่ภูมิโอบอยากจะทำประวัติศาสตร์ที่สืบทอดการต่อสู้ ต่อเนื่องมา

“มีหมอลำคนหนึ่ง อยู่บ้านนาเวียง ปัจจุบันเขาตายไปแล้ว ผมเคยติดตามฟังเรื่องของเขาอยู่บ่อย ๆ เขาเล่าว่า คนสมัยโบราณไม่มีตลาด จะชวนเพื่อนกันรวมกันสัก 20 คน มาลงขันฆ่าวัวฆ่าควาย นำมาแบ่งกัน หนึ่ง ผู้ใหญ่บ้านให้ฟรี สอง ถ้ามีเจ้านายมาจะกินฟรี เพราะถือว่าเจ้านายมาแล้วไม่จับก็บุญแล้ว เชิญให้กินฟรีกินจนอิ่ม แล้วที่นี้มันจะเหลือแต่กระดูก เนื้อติดกระดูก ที่นี้อันไหนที่ดี อย่างเครื่องในวัวถือว่าดี ดีวันนี้คนที่คนเคารพนับถือเขายกให้เลย ชาวนามาออกเงินคนละ 20 บาท พอกลับไปบ้านก็ได้กระดูกกลับไป เวลาใช้เงินเก็บจากชาวนา มันมีพยางค์ความหมาย ‘ชาวนาฆ่าวัวควาย แล้วคนที่มากินเป็นเจ้านายได้กินเนื้อวัว พอกินแล้วชาวนาได้แต่กระดูกกลับบ้านไปหาเมีย เวลาเสียเงินชาวนาเป็นคนใช้ให้เขา มันกินลึก ๆ อยู่ในใจ มันมีคนมีอำนาจมักข่มคนจน คนมีโอบหารมาข่มคนกลางบ้าน คนปกครองเมืองบ้านอยากปกครองแต่คนโง่ ๆ คนมีแรงมันมักจะเถียง’ จะแปลให้ฟัง คนมีอำนาจข่มคนจน คนมีโอบหารคือคนมีความรู้จะข่มเหงชาวบ้าน จะโกหกปกคลุมเอาความความรู้ไปข่มเหงเขา แล้วมีคำว่า พวกเราเหมือนกับมดแดง ไม่มีกำลังถ้าต่างคนต่างอยู่ ถ้ารวมกำลังกันฮึดสู้ ช้างก็แพ้ มันมีเหมือนกัน แต่ลึก ๆ แล้วอยากให้คนต่อสู้ มันไม่มีผู้นำพอ มีผู้นำปุ๊บลุกขึ้นบีบ ฝีบ้าฝีบญุกินวงกว้างนะ ตั้งแต่สุรินทร์ถึงร้อยเอ็ด องค์กรมันอยู่เขมรราช และองค์กรเหล็กอยู่วาริน กำนันอยู่อยู่อำเภอม่วง พระครูอินทร์อยู่ยโสธร นี่คือ ฝีบ้าฝีบญุกินทั้งหลาย แล้วมาจากเสลภูมิ เรียกว่าองค์กรแก้วทางศรีสะเกษมารวมกันต่อสู้ ยุคนั้นเขาเรียกนักต่อสู้ นักเคลื่อนไหว ปี พ.ศ. 2508 – ปี พ.ศ. 2510 เขาเรียกว่า หมอลำมหัศจรรย์ ผมได้ฟังกับหูกับตา หมอลำมีคนอยู่ประมาณ 30 คน เขามีแคนมีกรับแล้วแสดงละคร เรื่อง นรกสวรรค์ ถ้าออกมา ไม่มีฉาก มีแต่ว่า พวกเราอดอยากปากแห้งจะอยู่ยังไง น้ำกินก็ไม่มี รถจะไปก็ไม่ได้ เจ็บไข้ได้ป่วยใครจะหาม ใครจะมาดูเรา ใครจะเอาดินมาถมหน้าเรา ผมยังจำได้คำร้องของแกฟงจบชนลูก หลังจากนั้นก็ขอบริจาคคนละบาทแล้วแต่ใครจะให้ แล้วแกจะไปทำบุญถวายวัดครั้งหนึ่ง ครั้งหนึ่งเอามาซื้ออาหารกิน แกก็แสดงไปเรื่อย ๆ หลังจากนั้น 3 วันมีรถตำรวจมา ตามจับแก ผมคิดในใจสงสารแกอยู่หมอลำมหัศจรรย์ ตอนนี้อยู่แถวไหน ตอนนั้นแกอายุเกือบ 60 ปีตอน ปีพ.ศ 2510 มีหมอลำที่เมืองจันทร์ ถ้าไปถึงเสลภูมิ เมืองยโสธร มาเมืองอุบล เมืองสุรินทร์ เขาลำอยู่ 2 - 3 ปี เกิดกระบวนการกบฏขึ้นมา”

จะเห็นว่า นายสำเร็จได้วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สืบเนื่องมานับจากอดีต การมีผู้ปกครองมากดขี่ข่มเหง การใช้อำนาจอิทธิพล และการคดโกงทุกรูปแบบ ขณะที่ชาวบ้านไม่

สามารถทำอะไรได้ ปัจจุบัน มีการใช้อิทธิพลของนักการเมือง การซื้อเสียงที่ครอบงำชาวบ้าน จึงเกิดเป็นประเด็นท้าทายต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยเฉพาะกับการเลือกตั้ง ซึ่งนายสำเร็จ ให้ทัศนะว่า

“ผมเคยเป็นวิทยากร ผมเคยพูดเสมอ ผมอธิบายว่ามีคนอยู่ 3 คน นาย ก นาย ข นาย ค เป็นนักเรียนเช่าบ้านอยู่ด้วยกัน มีเงินคนละ 100 บาท ตกลงกันว่าให้รวมเงินกัน 300 บาท เพื่อจะไปซื้อของที่ตลาด แต่ต้องมี 1 คน อยู่เฝ้าบ้าน วันจันทร์ นาย ก กับนาย ข 2 คน ยกมือ บอกว่า พวกเราจะไปตลาดนะ นาย ค แพ้ไม่ได้ไป นาย ก นาย ข ไปซื้ออาหารมา ซื้อของที่นาย ค กินไม่ได้ นาย ค ก็ต้องกินน้ำปลา เพราะ 2 คนสองเสียงชนะแล้ว เงินหมดไป 100 เหลือ 200 วันอังคาร ยกมือกันอีก นาย ค ยกมือแพ้อีก เงินหมดไปเป็น 200 บาท แล้ว นาย ค ก็ต้องกินน้ำปลาอีก อย่างนี้เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ผมถามคุณถ้าเป็นคนเดือดร้อนอย่างนาย ค เดือดร้อนมาก เสียงที่เขาได้มาจากการเลือกตั้งในความเป็นจริงไม่มีความชอบธรรม คนเราควรมีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน อย่างเช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไม่แตกแยกไม่ทำลายซึ่งกันและกัน มันมีในสายเลือด พ่อแม่สอนให้รักลูก ป่าน้ำอา”

“แต่มีอยู่อย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีการเลือกตั้งเสียเลย มันจะมีอะไรเกิดขึ้น จะมีคนชั่วมาครอบครอง ทำให้คนเสียหายไปหมด เดียวนี้เผด็จการมาตลอดโดยการเลือกตั้ง ทั้งหมู่บ้านตำบลมันเป็นเผด็จการ นักการเมืองที่เขาสั่งการมา เขาอยากได้ใครเขาได้หมด เขาอยากให้ทำถนนก็ได้ ทำถนน เขาอยากให้ทำสะพานก็ทำสะพาน เผด็จการมาตลอด แล้วที่นี้ให้มีการผลัดเปลี่ยน คนดีจะได้มีโอกาสขึ้นมา ในช่วงไม่ดีที่เป็นเผด็จการคนไม่ยอมรับก็เลิก จะได้มีคนดีเกิดขึ้นมา แต่เดี๋ยวนี้ ในประชาธิปไตยคนดีไม่เกิดขึ้นมาเลย ไม่เกิดในวงการนี้ ในสายตาพวกผมทำไมถึงเป็นอย่างนี้ เพราะว่าขบวนการเลือกตั้งมันไม่ใช่เนื้อหาสาระที่เป็นจริง มันแอบอ้างเท่านั้นเอง กลายเป็นการทำลายสังคม กดขี่คนอยู่ลึก ๆ ทำนาบนหลังคน ลึก ๆ ทำมาตลอด ผมไม่เคยเห็นมันสร้างชาติสักที”

“ถ้าไม่มีระบบเลือกตั้ง ผมคิดว่าเราอาจจะคัดสรรขึ้นมา การคัดสรรอาจจะดูจากการเป็นผู้นำ การเสียสละ การมีคุณธรรม อย่างเช่น คนในละแวกนี้ เรียกผมว่า พ่อใหญ่ คำว่าพ่อใหญ่ มันมีอะไรหลาย ๆ อย่างอยู่ในคำว่า 'พ่อใหญ่' พ่อใหญ่ดูแลเขาเจ็บไข้ได้ป่วย มาหาพึ่งพา อาศัยได้ เขาได้ซื้อคิดแ่งคิดเวลามีปัญหา เลือกแบบประชาธิปไตย อาจจะมีเลือกตั้งกลุ่ม มีการเลือกแบบลักษณะทางการ เป็นผู้นำในกลุ่ม และกลุ่มก็จะไปเลือกสรรขึ้นมาในระดับบน ๆ อะไรทำนองนี้”

นายสำเร็จเห็นว่า รูปแบบการเลือกตั้ง น่าจะมีลักษณะเป็นการเลือกตั้งแบบข้างล่าง ขึ้นมาเป็นชั้น ๆ เพราะอย่างน้อยในระดับหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกคนรู้จักกัน รู้ว่าใครเป็นผู้มีความรู้

ความสามารถ กล้าเสียสละ ทำงานได้ เมื่อเลือกได้ผู้นำแล้ว ผู้นำในระดับหมู่บ้านไปสรรหากันเอง ในระดับตำบล โดยการพูดคุยกันว่าใครจะเป็นผู้ที่เหมาะสม

“อย่างสรรหา ส.ส. ก็มาดูกันว่า ใครจะเหมาะสมในตำบล เอาผู้นำมาคุยกันว่าใครเหมาะสม ผมอยากลองดูแบบนี้มากกว่า เพราะที่เป็นอยู่สมัครหาเสียงก็สู้กันไม่ได้ แต่อย่างไรที่เป็นอยู่ ต่อไปมันก็จะเปลี่ยนเหมือนกัน เพราะเมื่อวิกฤติขึ้นมาจริง ๆ ประชาชนยากจนทนไม่ไหว มันจะก็กลับด้านขึ้นมาได้ แต่ถึงวันนั้นจะใช้เวลาเท่าไร ทรัพยากรมันหมดแล้ว ป่าไม้ก็ต้องหมด เมื่อหมดแล้วกำลังก็ต้องหมด มันก็ต้องคิดใหม่แบบพึ่งพาตัวเอง รวมกลุ่มของเรา สร้างกลุ่มของเราให้เข้มแข็ง ให้เข้าใจสถานการณ์ว่าใครเป็นอะไร เราอาจจะไม่เลือกตั้งก็ได้ ถ้าเห็นคนมาสมัครดูแล้วเห็นว่าเห็นผลประโยชน์อย่างเดียว เราอาจจะชวนไม่ให้เลือกตั้งก็ได้ ไม่ไปลงคะแนน หลักของผมในชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึงว่า ต้องรู้เท่าทันเขา รู้เท่าทัน จะมาไม่ไหน มันจะมาคอร์รัปชั่น จะมาเอาประโยชน์จากเราอย่างไรตรงนี้สำคัญมาก ต้องทันเล่ห์เหลี่ยมเขาไม่หลงคารมเขา”

3) นายวีระ ฐปคม

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2500 อยู่บ้านอำนวยการ ต.โพธิ์ไทร อ.โพธิ์ไทร ในช่วงที่เรียนหนังสือ ม.ศ.1 ถึง ม.ศ 3 ที่โรงเรียนเขมรราชวิทยาลัย เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ส่งผลกระเทือนไปถึงพื้นที่ มีการเคลื่อนไหวในภูมิภาคเกี่ยวกับเรื่องความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ เข้าวชนคนรุ่นใหม่ คนเป็นครู เห็นความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ เรียกร้องเดินขบวนขับไล่ นายอำเภอที่เขมรราช ข้าราชการคอร์รัปชั่นการล้างสะพานข้ามห้วยระหว่างเขมรราชกับบ้านนาเมือง นายวีระขณะที่เป็นนักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเหตุการณ์นั้นด้วย นายวีระยังได้มีโอกาสคลุกคลีกับ ส.ส.จากพรรคสังคมนิยม เพราะรู้สึกศรัทธาในความคิดอุดมการณ์ ก่อนที่จะไปศึกษาต่อที่สถาบันฝึกหัดครู ในเวลาต่อมา

ปี พ.ศ. 2517- 2518 นายวีระเข้าร่วมเป็นสมาชิกสภานักศึกษา ปี พ.ศ. 2520 มีขบวนการเกิดขึ้น เป็นขบวนการที่พรรคคอมมิวนิสต์มาเกี่ยวข้องด้วย มีการจัดตั้ง มีการพูดคุยกันในวิทยาลัยครูอุบล นายวีระเข้าร่วมตั้งกลุ่มประชาธิปไตยขึ้นมา เรียกร้องให้มีกิจกรรมนักศึกษา มีกิจกรรมสโมสรนักศึกษา สภานักศึกษา ให้นักศึกษาใส่ยีนส์ ได้ ช่วงปี พ.ศ. 2520 - ปี พ.ศ. 2521 เข้าเป็นกรรมการสโมสรนักศึกษาฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นตัวแทนนักศึกษาไปประชุมศูนย์นักศึกษาอีสาน ที่อุดรธานี เมื่อจบการศึกษามาเป็นครูที่อยู่ในขบวนการจัดตั้งในกระบวนการศึกษา มีชื่อจัดตั้ง ทำงานเป็นครูชนบทที่โพธิ์ไทร ปี พ.ศ. 2524 ถึงปี พ.ศ. 2525 เกิดวิกฤติศรัทธา นายวีระมาทำงานสัมพันธ์กับกลุ่มที่ทำงาน เอ็นจีโอ กลุ่มศึกษาปัญหาเด็ก กลุ่ม กศ.พด.อ. หลังจากนั้นร่วมกับ ส.ก.ย.อ. ซึ่งต่อมาแตกตัวมาเป็นสมัชชาคนจน (ส.ค.จ.)

นายวีระ ได้ให้ทัศนะต่อแนวทางการทำงานที่แตกต่างกันของแกนนำที่ขับเคลื่อน สหกรณ์เครดิตยูเนียนมาแต่เริ่มต้นว่า “เรามองว่างานการเมืองก็มีงานการเมือง งานเศรษฐกิจ สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือเศรษฐกิจ สมัชชา คือ การเมือง นายนคร ศรีพิพัฒน์ ให้อยู่องค์การทางการเมือง ส่วน นายสน รูปสูง เป็นหัวหน้าขบวนทางเศรษฐกิจ พอมาถึงช่วงหนึ่ง เกิดความคิดว่าเราน่าจะมีตัวแทนของเราในลักษณะของการเมืองตัวแทน พรรคการเมืองไหนก็ได้ ผมไปสมัครอยู่ในนามพรรคความหวังใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2544 ต่อมาย้ายมาอยู่พรรคมหาชน พอผมสอบตกก็กลับมาเป็นครู”

ความเห็นต่อการทำงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในปัจจุบัน นาย วีระ เห็นว่า “ผมมองว่าตอนนี้เป็นกิจกรรมของกระบวนการประชาชน ผมให้แค่ระดับกิจกรรม เพราะในที่สุดแล้วกิจกรรมไม่ใช่ทางเลือก เพียงแต่ว่ากิจกรรมนี้อาจจะเหมาะสมกับระยะเวลาอย่างนี้ ในระยะยาวผมมองว่ามันน่าจะเป็นอย่างอื่น เพราะโดยพื้นฐานสหกรณ์เครดิตยูเนียนมันยังอยู่ในความดูแลของรัฐ”

“เท่าที่ผมมองสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยส่วนใหญ่จะยุ่งอยู่กับงานธุรกิจจุกจิก คนที่เข้ามาทำก็มาทำมั่วๆกันอยู่ ส่วนหนึ่งอาจคิดจะเอากลุ่มนี้ไปสู้การต่อรอง อาจจะมีคนคิดอยู่ แต่มันมองไม่เห็นว่าจะเกิดคุณภาพ ตรงนี้ผมจึงให้คำว่าเป็นแค่กิจกรรม ที่นี้ในส่วนของการเมืองที่ผมคิดว่ามันน่าจะไม่ใช่ตรงนี้ แต่อาจเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาแล้วมีการเคลื่อนไหว คือถ้าเคลื่อนไหวอย่าง สหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่สามารถต่อรองทางการเมืองได้ เพราะว่าต้องเข้าใจว่าอำนาจรัฐมันมีพลังที่จะแยกสลายได้ทุกเมื่อ เพียงแต่ว่าการที่จะเกิดให้เข้าไปตรงนี้ ผมคิดว่าต้องมีกิจกรรมที่เข้มข้นกว่าที่เป็นอยู่”

“ถ้าให้ผมมอง ถ้าเป็นยุคก่อนผมมีความหวังกับเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ตอนนี้เรื่องการเปลี่ยนแปลง มันเกี่ยวข้องกับระบบโลกเลย สมัยก่อนเป็นสังคมแบบไทย คือระบบโลกเข้ามาแบบไม่เต็มตัวขนาดนี้ พอตอนนี้มันเข้ามาคล้ายกับเราเกือบเจ็ดร้อยอยู่ข้างธารน้ำ พอเราก่อขึ้นมันสาดหมด ที่นี้มันคล้าย ๆ กับว่าไม่อยู่เฉพาะแต่เรามันเกี่ยวกับทั่วโลกเลยตรงนี้ผมมองว่าเป็นวิกฤติของนักเคลื่อนไหว”

ในแง่นี้ นายวีระ เห็นว่า ปัจจัยข้างนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมพลังความเข้มแข็งให้กับส่วนที่มีอำนาจอยู่ ทำให้พลังประชาชนที่สะสมมาต้องถอยร่นออกมาอีก แต่นายวีระยังมีความหวังที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลง

“ถ้าตามทฤษฎี สักวันหนึ่งฝ่ายผู้เสียเปรียบคนไทยหรือในสังคมโลกหรืออะไรก็แล้วแต่ เขาจะลุกขึ้นมา มีการต่อสู้มีการขัดแย้ง”

นายวีระเห็นว่า ขบวนการต่อสู้ต้องพัฒนาต่อเนื่องไปตลอด เป็นกิจกรรมที่ต้องเกิดขึ้น ผันแปรไปในรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ แต่ต้องไม่หยุดนิ่ง และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ต้องเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นขบวนการ

“ผมมองพรรคมหาชน เป็นแค่กิจกรรม ขบวนการประชาชน ขบวนการต่อสู้ของคน เสียเปรียบในสังคมเกิดมาก่อนพรรคคอมมิวนิสต์ เพียงแต่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นการทำกิจกรรมที่เข้มข้นในช่วงจังหวะหนึ่ง คนที่เคยอยู่พรรคคอมมิวนิสต์ พอพรรคคอมมิวนิสต์ล่มสลายคือ คิดว่า สูงสุดแล้วเลยไม่อยากทำอะไร บางส่วนที่ออกมายังหลงใหลใฝ่ฝันอยู่กับความมั่งคั่ง ผมคิดว่าตรงนี้นั้นเป็นสิทธิ์ที่เขาจะมีความสุขตรงนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เอง ผมมองว่า มันคือกิจกรรมหนึ่งของขบวนการประชาชน แต่มันเป็นกิจกรรมที่เข้มข้นมันเหมือนกับเป็นเส้นทางสุดท้าย แต่พอมันล่มสลาย ซึ่งปกติการเปลี่ยนแปลงมี 2 ด้าน คนของพรรคคอมมิวนิสต์คิดตลอด สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลงก้าวไปสู่สิ่งที่ดียิ่งกว่า ท่องอยู่ตรงนั้นแหละ แต่พอมันเปลี่ยนมาจริง ๆ เรากลับรับไม่ได้ รับไม่ได้กับสิ่งที่เกิดขึ้น มันเป็นสมัชชา สมัชชาคนจน ซึ่งเราบอกว่ากลุ่มเหล่านี้เกิดจากคนเหล่านี้ ซึ่งมันไม่ใช่ แต่ส่วนหนึ่งเข้ามาแวดล้อม เอ็นจีโอนั้นแหละ แต่คนที่มาyingมองไม่เห็นทาง ยังมองว่าตรงนั้น คือทางใหญ่ความจริงตรงนี้พัฒนาจากตรงนั้นแหละ ในด้านที่มันล้มเหลว ในด้านที่พัฒนาที่มันขับเคลื่อน มันสอดคล้องกับสังคม ที่นี้พอมันเคลื่อนมาตรงนี้ มีทั้งเอ็นจีโอมิทั้งประชาชนภาคต่าง ๆ มีทั้งสมัชชามีทั้งอะไรต่าง ๆ ขบวนการทั้งหมดตรงนี้ ประชาสังคมตรงนี้ มัน เป็นเพียงแค่กิจกรรม อยากให้ทุกส่วนมองว่ามันเป็นพฤติกรรมขบวนการประชาชน ที่นี้ผมมาอยู่ พรรคมหาชนมองแต่ว่า มันคือ กิจกรรมหนึ่งของมวลชน ขบวนการประชาชน ไม่ได้หมายความว่า เสธ. นั้น (พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์) จะคิดอย่างผมนะ แต่ส่วนของผม ผมคิดอย่างนี้ ผม คือ เม็ด ไฟอันหนึ่งของตรงนี้ ที่นี้เราจะประสานให้คนต่าง ๆ คิดมองอย่างเราได้อย่างไรว่ามันคือขบวนการ ประชาธิปไตยทั้งหมด”

“ที่นี้จะมาเชื่อมตรงนี้ได้ยังไง คือจะมีขบวนการใหญ่ไหม อาจเป็นรัฐก็ได้ หรือไม่ใช่รัฐก็ได้แล้วแต่ เพียงแต่ว่าคุณจะประสานยอมรับว่า ตรงนี้มันคือพัฒนาการ ถ้าเปรียบกับสมัยพรรคคอมมิวนิสต์ ตรงนี้เยอะ เพียงแต่ว่ามันอยู่แบบกระจัดกระจาย แล้วดีกันเอง ตอนนี้อยู่ที่องค์กรของคนที่เขาเปรียบสังคมไทยสังคมโลกกระจัดกระจายเหมือนกัน กระทรวงทบวงกรมอยู่ เยอะแยะไปหมด กระทบแดงบอกโลกว่ายังอยู่ ลูกเสือชาวบ้านเขายังอยู่ แต่ทำไมเวลามีวิกฤติเขารวมกัน จะบอกว่าเขาไม่มีอุดมการณ์ไม่ได้ เขาสามารถรวมพลังแล้วดีได้ทุกครั้งที่ไป แต่พวกเราเอง นักวิชาการก้าวหน้า ผมว่าพอมาถึงวันนี้ ผมอยากให้ในความคิดของผม ทางที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ในสังคมไทย มันน่าจะม็อดค์กรหลักจะชื่ออะไรก็ช่าง มาประสานคนเหล่านี้ทั้ง

นักวิชาการ ทั้งนายทุนที่ก้าวหน้ามาร่วมกัน เพราะว่าการขับเคลื่อนทางด้านสังคมจะเปลี่ยนแปลง มันต้องเป็นประชาชาติ ไม่ใช่ว่าจะคิดแบบคนจน(สมัชชาคนจน)คิด แบบรายย่อย(ส.ก.ย.อ.)คิด นักวิชาการคิด พอคนหนึ่งคิดคนหนึ่งตี ตีทั้งพวกเรากันเองขณะที่สู้กับศึกภายนอกด้วย ซึ่งผมคิดว่า คุณอาจจะคิดว่ามันเป็นพัฒนาการ”

“ผมเคยอยู่มาหลายเวที เคยคิดเหมือนมวลงชนทั่วไปว่าถ้าเราอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ที่ตรงนั้น มันยิ่งใหญ่ มันนิรันดรกาลทำนองนั้น เหมือนที่อยู่กับมูลนิธิดวงประทีป พอมาอยู่ที่สหกรณ์เครดิต ยูเนียน ผมเคยวิจารณ์นายเกิด ผมบอกว่า ถ้าอีก 10 ปี ของคุณยังขนาดนี้ มันต้องพัฒนาไปเป็น อย่างอื่นแล้ว”

“ในการทำงานต้องมีการเกาะเกี่ยว ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าหากว่าผมมีโอกาสเป็นผู้แทน เราควรมีการส่งผ่านข้อมูล จะอาศัยประโยชน์ยังไงจากตรงนี้ มันต้องคุยกันว่า ในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง มันจะหยิบตรงนี้ขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนได้อย่างไร ถ้าเล่นแบบ เดี่ยว ๆ คิดแบบปัจเจก คิดไปเองมันไม่เกิดพลัง มันน่าจะมีส่วนอื่น ไม่ว่าเพื่อนเราอยู่ไทยรักไทย ก็ มีใช้ไหม เพียงแต่ว่ามันทำยังไงถึงจะมีขบวนการ ผมกำลังถามหาตรงนี้อยู่ตลอด”

“ผมคิดว่า ถึงตอนนี้ เป็นปัญหาภูมิภาวะขององค์กรประชาชนของคนในขบวนการ แต่ภูมิภาวะมันเกิดไม่ได้หรอก มันต้องมีขบวนการใหญ่ ที่จะดูแลที่จะกำกับ ซึ่งมันไม่มีตอนนี้ นักวิชาการอยากจะทำอะไรก็ทำ มันก็ขัดแย้งกันตะปัดทั้งในตัวของมันเอง ตอนนี้ เราขาด กระบวนการใหญ่ เราขาดกระบวนการของประชาชนไทยที่จะดูแล ตอนนี้ผมว่า หลังจากที่พรรค คอมมิวนิสต์หมดนะมันขาดตรงนี้ ผมว่ามันน่าจะมีองค์กรของพรรคคอมมิวนิสต์ตอนนี้”

“ขบวนการใหญ่ คือ การมีตัวแทนจากองค์กรกิจกรรมต่าง ๆ ภาคประชาชนมา ประสานร่วม เป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์ใหญ่ ทำให้ภาคประชาชนเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งก่อน แล้วค่อย เอามารวมกันเป็นพลังภาคประชาชน แล้วขับเคลื่อนอย่างมีพลัง อย่างมีพลังยังไง ผมยกตัวอย่าง เช่น กรณีการสังหารหมู่ที่ตากใบ กลุ่มทุกกลุ่มต้องมีนโยบายหลักแล้วว่า เรื่องนี้มันจะต้องสะท้อน อะไรออกมาต่ออำนาจรัฐที่กระทำต่อคน ว่ามันไม่ถูก มันอะไรยังไง มันต้องมีขบวนการที่แสดง เสียงออกมาตอบโต้ในการขับเคลื่อน”

ทักษะที่มีต่อการเมืองไทย นายวีระ มองการเมืองแยกเป็นสองส่วน คือการเมืองภาค ตัวแทน กับการเมืองภาคประชาชน โดยการเมืองภาคตัวแทน หรือการเมืองภาครัฐ ต้องเล็กลง แต่ การเมืองภาคประชาชนต้องทำให้เข้มแข็งขึ้น

“สิ่งที่ผมอยากให้การเมืองข้างหน้าเป็น ผมอยากให้มีการเมืองสองภาค คล้ายกับการ การเมืองภาคตัวแทนเล็กลง หมายถึงว่า อำนาจลดลง ที่นี้อำนาจตรงนี้จะลดลงฝ่ายการเมืองภาค

ประชาชนต้องยิ่งใหญ่ บางทีรัฐมนตรีต้องนั่งหลังห้อง เพื่อฟังก่อนว่าสภาเกษตรกรภาคอีสานคิด
 ยังไง สภาเกษตรกรภาคใต้คิดยังไง หรือว่าองค์กรเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชนคิดยังไง รัฐมนตรีเกษตรกร
 ต้องนั่งฟัง แต่เวลากาบัตรจะกาให้อยู่ นั่นคือ ไปตามระบบ ต้องมีคนที่จะไปทำงานให้กับตรงนี้
 ให้กับประเทศ เพื่อเป็นตัวบริการบริหารรัฐ มันต้องน้อยลง ถ้ามองตามหลักทฤษฎี รัฐต้องเล็กลง
 เรื่อย ๆ อาจมีหลายคนในรัฐ แต่อำนาจต้องลดลง”

“ผมว่าสำหรับการเลือกตั้ง ลักษณะหมายถึงว่า เมื่อยังมีรัฐ มีการสรรหาผู้บริหารรัฐ
 ในกาที่จะมาดูแลอำนาจ ผมว่าการเลือกตั้งยังมีอีกนาน ที่นานเป็นเพราะเรายังไม่มีวิธีการอื่นที่จะ
 หาคนมาดูแลรัฐ มาเป็นผู้บริหารรัฐ จะใช้วิธีไหน หนึ่ง ถ้าจะยึดแบบพรรคคอมมิวนิสต์ก็เผด็จการ
 ถ้าจะเลือกตั้งมันก็เป็นเผด็จการอีก คือใช้เงินตราอำนาจเข้ามาแย่งชิงกัน แต่ที่นี้ผมคิดว่ายังก็
 เป็นไปตามขบวนการ ตรงนี้ให้มันเป็นไปของมัน ขบวนการภาคประชาชนต้องให้เข้มแข็งขึ้นมา ผมว่า
 ความขัดแย้งจะทำให้ตรงนี้เข้มแข็ง สมมติไม่มีรัฐ ให้คุณทำของคุณไปเอง องค์กรประชาชนไม่เป็น
 องค์กรแล้ว สมมติว่าทำได้นะ สมมติทักษิณไม่มี พรรคการเมืองไม่มี มอบให้องค์กรประชาชนทำ
 ทำไม่ได้ เพราะมันไม่มีคู่ความขัดแย้ง”

“ผมมองอย่างนี้ เราต้องมองว่ารัฐ ทำไม่ถึงมาขัดแย้งกับองค์กรประชาชน มีบางคนใน
 รัฐเหมือนกันที่อธิบายให้คนในรัฐเองว่า อย่าไปขัดแย้งเขาอะ แต่ปัญหาที่เป็นอยู่เพราะมีประเด็นที่
 ลึกกว่านั้น คือ เศรษฐกิจที่ยอมกันไม่ได้ เรื่องของผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจนำมาสู่
 วงการทางการเมือง การเมือง คือ อากาศที่มันสะท้อนออกมา เราต้องยอมรับว่า ตอนนี้อยู่กลุ่มทุนอยู่
 ในตัวของประเทศไทย อธิบายง่าย ๆ ที่มีพรรคต่าง ๆ ลงแข่ง เพราะกลุ่มทุนมันขัดกัน มหาชนกลุ่ม
 หนึ่ง ไทยรักไทยกลุ่มหนึ่ง บรรหารก็กลุ่มคนท้องถิ่น เราอยู่แล้ว วัฒนา พวกเสธ. (พลตรีสนั่น
 ขจรประศาสน์) เข้ามา อาจจะถูกเบียดผลักดันจากทุนของทักษิณ (พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร)
 ทักษิณกับทุนต่างชาติสมคบกันเบียดขับพวกนี้ สร้างแคปซูลขึ้นมา กลุ่มพวกผมถ้าไม่รู้ ตรงนี้ มันก็
 กลายเป็นเนื้อเดียวกับทุน เป็นขี้ข้าเขาเท่านั้นเอง บางคนมีความรู้สึกที่ เราอยู่ถ้าเราจะเป็น
 ผู้แทน มันต้องเกาะเกี่ยวกันยังงี้ จุดเราน่าจะอยู่ยังไง มันน่าจะเป็นอีกแบบหนึ่ง”

“ผมคิดว่า เทียบก่อน ผมยอมรับว่า เราพยายามจัดตั้งพี่น้องประชาชนต่อสู้กับเงิน แต่
 มันอาจจะหลวม แต่ตอนนี้ผมยอมรับว่า ผมสนใจตรงนี้ค่อนข้างมาก พรรคพวกมากุ้ยกัน เรา
 ยอมรับว่า บั๊จจัยเงินเราสู้เขาไม่ได้ ไทยรักไทย เราสู้ไม่ได้ ทั้งตัวบุคคลทั้งหมด แล้วไทยรักไทยเป็น
 พรรคที่ถือว่าจ้างงานรากหญ้าสู่รากแก้ว สามารถเอาเงินของประเทศมาหาเสียงถึงแม้จะผิดก็
 ตะแบงไป จะจับ จับไม่ได้ มันเป็นกระบวนการ เพราะว่า อยู่ในไทยรักไทย มีทั้งทหารถือว่าทำอะไร
 ต้องเด็ดขาด มันมีทั้งเงินทุน อยากได้ต้องเอา แล้วมีฝ่ายที่แบบยล คือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่ช่วย

วางแผน มี 3 ส่วนพัวพันกัน อะไรทุกอย่างแยบยลขึ้น เขาเรียกว่าทำอย่างมีกลยุทธ์ คือ ถ้าเป็น นายทุนมันอาจจะทำดี ๆ ออกมาด้วยความไม่ชอบธรรม ทหารเหมือนกัน เช่น กรณีตากใบ แต่มี อีกส่วนหนึ่งที่เป็นมันสมอง ที่สามารถทำในสิ่งที่แยบยล คือ ผมคิดว่ามันไม่ขัดแย้งกันใน 3 ส่วน มันจะมีพลังมากเลย หนึ่ง เงิน สอง ความเด็ดขาดอำนาจ สาม มีกลุ่มคนที่มีความแยบยลพวก คอมมิวนิสต์ ผมคิดว่าหนักใจ เพราะว่าตัวต่อสู้อันนี้ คือ ไทยรักไทย ในช่วงที่ดูมาตลอด คือ ในพื้นที่เรา จับผิดเขาไม่ได้ มันเป็นงานแค่เก็บหินตามท่อ แต่ตอนนี้เราคิดจะทำ คือ ลักษณะงานเชิงมวลชน”

นายวีระ มองจุดอ่อนของขบวนการภาคประชาชน ว่า

“มันต้องสร้างองค์การการเมืองภาคประชาชนให้ได้ ที่มันไม่เข้มแข็งอาจจะมีหลายข้อ แต่ข้อหนึ่งที่ผมเห็น คือว่า ผู้นำหรือนักเคลื่อนไหวขององค์กรให้มีวุฒิภาวะมากกว่านี้ ประสานกัน ยอมรับ บางทีมันต้องเจ็บบ้าง ยอมละวางบ้างเป็นบางอย่าง ผมเห็นความจริงทุนไม่ได้เก่งอะไร มากนักหรอก”

4) นายคำดี หลงซิด

เกิดปี พ.ศ. 2496 อยู่บ้านป่าหลวง ต.พังเคน กิ่ง อ.นาตาล เป็นผู้นำชุมชน ผู้จัดตั้ง กลุ่มคนดีเหล็ก ที่รื้อฟื้นภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องการดีเหล็กให้เป็นอาชีพของชุมชน เป็นอดีต ผู้ใหญ่บ้านป่าหลวง ตำบลพังเคน กิ่งอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

นายคำดี ได้เล่าให้ฟังถึงประสบการณ์การรวมกลุ่มของชาวบ้านป่าหลวง ว่า รัฐบาลทำงานรวมกลุ่ม เมื่อครั้งต้องต่อสู้เรื่องปัญหาที่ดินร่วมกันแก้ปัญหาที่ดินหัวไร่ปลายนา เนื่องจากที่ ทำกินถูกทางการประกาศทับที่เป็นที่สาธารณประโยชน์ ชาวบ้าน 30 กว่าคนถูกกล่าวหาว่าบุกรุกที่ สาธารณะ 15 ไร่ นายคำดี หลงซิด สมัยเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้เป็นผู้นำการต่อสู้จนได้ที่ดินคืนมา โดยมีที่ปรึกษาการแก้ปัญหา คือ นายเหรียญชัย นวะนิยม และสมัชชาเกษตรกรรหาย่อยภาคอีสาน ผล จากการต่อสู้ ชาวบ้านได้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้นเป็นอนุสรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2538 - ปี พ.ศ. 2539 โดยที่ ฐานอนุสาวรีย์โดยรอบ มีรายชื่อของคนที่ร่วมต่อสู้ปัญหาที่ดินปรากฏอยู่ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจของชาวบ้านที่ได้รวมตัวกันต่อสู้จนได้รับชัยชนะ มีการจัดพิธีรำลึกกันทุกปี เพื่อ รำลึกความหลังการต่อสู้ให้ลูกหลานได้ดูเป็นตัวอย่าง

นายคำดี หลงซิด เป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2535-45 มีแรงบันดาลใจ เพราะอยาก ยกกระดับความรู้ตัวเอง และอยากถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้หลักผู้ใหญ่หรือประวัติการต่อสู้ที่ ตนพอมีอยู่ได้บอกเล่าต่อ ๆ ไป และในส่วนหนึ่งอยากผลักดันให้ลูกได้เรียนหนังสือมีความรู้ โดย อาศัยเงินเดือนจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ส่งให้เรียนหนังสือ ที่ผ่านมาประสบความสำเร็จ มีลูก 4 คน ลูกเรียนจบปริญญาตรี จบ ป.ว.ส และกำลังเรียนเทคนิคอยู่ มีเพียงคนแรกที่ไม่ได้เรียน นายคำดี

ถูกมองว่า มีทายาทการเมืองท้องถิ่น เพราะเป็นผู้ใหญ่บ้านมานานหลายปี และมีน้องชายเป็นสมาชิก อบต. ในการแข่งขันเลือกตั้ง ได้ช่วยเหลือน้องชายหาเสียง หยอดค่าใช้จ่ายไปประมาณสองหมื่นบาท

นายคำดี หลงซิดน เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนเมื่อปี พ.ศ. 2538 ในการจัดตั้งกลุ่มคนตีเหล็ก นายคำดี หลงซิดน เล่าว่า สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีบทบาทช่วยเหลือ โดยมีครูอาจารย์ทำหน้าที่เป็นคลังสมอง

“บ้านเมืองสร้างได้หลายคน ใช้องค์ความรู้ลำบากเพราะเราไม่มีองค์ความรู้มาก่อน อาศัยความคิดพอใหญ่เกิด พอใหญ่สำเร็จ เขาเป็นครูบาอาจารย์มาก่อน ได้รู้จักเครดิตยูเนียน รุ่นพ่อเหรียญชัยที่มีความคิดดีเรื่องประวัติการต่อสู้แผ่นดิน พ่อเฒ่าเป็นผู้นำต่อสู้อันดับแรกเขาเป็นผู้ริเริ่ม สมัยปี พ.ศ. 2537 ถึง ปี พ.ศ. 2538 และมีครูวีระ รูปคม ผู้นำร่างหนังสือให้เสนอต่อ นายอำเภอ ชวงการต่อสู้แก้ปัญหาที่ดิน”

นายคำดี เล่าถึงกลุ่มตีเหล็ก ว่าตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2540-2541 เมื่อสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาจัดตั้งกลุ่มที่บ้านป่าหลวง และจัดงบประมาณให้เสนกว่าบาท งบส่วนหนึ่งเป็นทุนการศึกษาของเด็กและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ สวัสดิการให้คนเป็นเอดส์ สำหรับกลุ่มตีเหล็กได้งบประมาณหนึ่งหมื่นเจ็ดพันบาท นำมาลงทุนซื้อตุ๋บ พวกหินเจีย คราด ไถ เป็นต้น ในช่วงเริ่มแรก นายคำดี หลงซิดน ได้ไปศึกษาเรียนรู้การตีเหล็ก จากอาจารย์บ้านหัวคำ ซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ ปัจจุบันกลุ่มคนตีเหล็ก มีสมาชิกอยู่ 33 คน มีรายได้จากการทำมิด วันหนึ่งได้ 10 กว่าด้าม ๕๐ - 60 บาท เดือนละประมาณหนึ่งหมื่นห้าพันบาท กำไรที่ได้จากการลงทุน นำไปเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป สมาชิกกว่าครึ่งได้ผ่านประสบการณ์การต่อสู้เรื่องปัญหาที่ดิน ในจังหวัดอุบลมีกลุ่มคนตีเหล็ก 11 กลุ่ม อยู่ที่อำเภอเขมราฐ นาตาล เมืองเดช พุ่งศรีอุดม พิบูลมังสาหาร และอำเภอเมือง

ทัศนคติต่อการเมือง นายคำดี หลงซิดน เห็นว่า “การเลือกตั้งในบ้านเราอ่อนแอมาก ประชาชนยังไม่เข้าใจเรื่องการเลือกตั้ง ต้องการแต่เงิน ได้เงินแล้วไม่รู้ว่าตัวเองจะวางโครงการทิศทางยังไง”

5) นายจรุง ทองชมภู (ผู้ใหญ่ฮู)

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2493 อยู่บ้านศรีคุณ ต.พังเคน กิ่ง อ.นาตาล เกิดปี พ.ศ.2493 อายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับนายเหรียญชัย นวะนิม นายจรุง ทองชมภู เป็นผู้ใฝ่รู้ รักการอ่านหนังสือ อ่านหนังสือทุกประเภท เกษตรกรรม ศิลธรรม การเมือง การเมืองท้องถิ่น หนังสือของมาร์กซ เลนิน ได้ศึกษามานาน สามารถเล่าเรื่องราวของ มาร์กซ และ เลนิน ได้(เล่าว่า มาร์กซเป็นชาว

เยอร์มัน เลนินเป็นชาวรัสเซีย เลนินเป็นนักศึกษากฎหมาย เกิดอยู่ริมแม่น้ำในสหภาพโซเวียต มีพี่น้อง 6 คน เลนินเป็นคนที่ 3 เลนินเข้าปฎิบัติเมื่อตอนเป็นนักศึกษา) นายจรุง ทองชมภู เคยร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทำงานเคลื่อนไหวในท้องถิ่น นายจรุง ทองชมภู เคยเป็นสมาชิกสมัชชาเกษตรกรรรายย่อยภาคอีสาน(ส.ก.ย.อ.) และมาร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน ด้วยเหตุผลว่า

“จะได้แก้ปัญหาบ้านเมือง สมัยนั้น มีกลุ่มศึกษาปัญหาเพื่อพัฒนาการศึกษาเด็กจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับเงินสนับสนุนจากSIFมา 19 ล้านบาทผ่านสหกรณ์เครดิตยูเนียน นำมาทำโครงการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู แต่เอาเงินSIFมาทำมันล้มเหลว ที่ล้มเหลวเพราะเอาเงินไปใช้แล้วมันหมด ตัวอย่าง กลุ่มเด็กทำจักรยาน ทำแล้วขาดทุน ทำแล้วไม่มีใครซื้อ ทำขนมก็หมด ปลูกเห็ดก็หมด คือขาดทุน เลี้ยงควายเลี้ยงหมู ขาดทุน กลุ่มลุ่มน้ำปลูกไม้ไผ่ขาดทุน กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไม่ได้ผลเพราะเอารูปแบบตะวันตกเข้ามาใช้ มาทำแล้วล้มเหลว”

“หมายความว่ามันไม่ใช่วิถีของชาวบ้าน แต่ก่อนพวกทอผ้า พอยุคทุนนิยมเข้ามาเดี๋ยวนี้หัตถกรรมชาวบ้านหมดแล้ว มีเครื่องจักรเครื่องยนต์เข้ามาแทน”

นายจรุง ทองชมภู ได้วิพากษ์วิจารณ์การเมืองที่เป็นอยู่ และแสดงแนวคิดทางการเมืองของตน ว่า“วิวเห็นแก่หญ้า คือ นักการเมืองเห็นแก่ผลประโยชน์ ปลาเห็นเบ็ดฮุบเหยื่อ เหมือนคนที่กู้เงินมาเป็นหนี้เป็นสิน วิวเห็นแก่หญ้าเขียวข้างหน้าพุ่งเข้าไป ปลาเห็นเบ็ดฮุบเหยื่อไว้”

“ประชาธิปไตย คือ กินดีอยู่ดี มีอิสรภาพ นักการเมืองเป็นคนที่หาประโยชน์จากประชาชน ทำเพื่อตัวเอง เขาทำธุรกิจเลือกตั้ง เมื่อได้แล้ว ถ้าพรรคให้พูดก็พูด พรรคไม่ให้พูดก็ไม่ต้องพูด นักการเมืองท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเขา ประชาชนไม่รู้เลือกคนของนักการเมือง เลือกไปแล้วก็ไปรับใช้นักการเมือง การเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ เป็นกระบวนการกดขี่ ไม่ใช่การเมืองเป็นการรับใช้ประชาชน แนวทางของนักการเมือง คือ การกดขี่ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางรัฐสภาให้การเมืองเป็นเรื่องของประชาชน ต้องไม่มีทั้งรัฐสภา”

“อ.บ.ต. เป็นเครื่องมือนักการเมืองรับใช้นักการเมือง มีผลประโยชน์ร่วมกัน คอยติดตามนักการเมือง ชาวบ้านรู้บ้างไม่รู้บ้าง”

“มันเกี่ยวกับโครงสร้าง โครงสร้างของทุนนิยม ใช้เงินซื้อเสียงจึงไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง อ.บ.ต ใช้เงินซื้อเสียง โดยไปเอาเงินจากนักการเมืองระดับชาติมา เชื่อมโยงกัน เพราะผลประโยชน์ เพราะ อ.บ.ต. รับใช้นักการเมืองกินเปอร์เซ็นต์ ค่าก่อสร้าง ค่าทราย ถ้าจะสังเกต อ.บ.ต.ทางโครงสร้าง เป็นทุนนิยม”

นายจรุง ทองชมภู บอกว่า โครงสร้างทุนนิยมใช้เงินเป็นเครื่องมือเข้ามาครอบครองโครงสร้างทางการเมือง ทำให้นักการเมืองเป็นกลไกของทุนรัฐสภา คือ หอการค้าเป็นศูนย์กลางระบบการค้าของรัฐแห่งชนชั้นผู้ข่มเหงและผู้ถูกข่มเหง เป็นเวทีที่ชนชั้นมาจัดแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน มีลักษณะการเชื่อมกันระหว่างโครงสร้างทุนนิยมกับโครงสร้างทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองครอบงำกันอยู่ ทำให้นักการเมืองต้องพึ่งทุน ตั้งแต่ นักการเมืองระดับชาติจนถึงนักการเมืองระดับท้องถิ่น มีการพึ่งพาอาศัยกันเป็นระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง

“เป็นระบบแบมือ ระบบอุปถัมภ์ สังคมไทยต้องยืนบนขาของตัวเองให้ถึงที่สุด มีเม็ดข้าวเม็ดเดียวก็เป็นของเรา เกล็ดเม็ดเดียวก็เป็นของเรา ยิ่งดีกว่าไปเอาเม็ดข้าว หรือเกล็ดของคนอื่น เพราะไม่ใช่ของเรา”

นายจรุง ทองชมภู เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นทางออกที่ดีสำหรับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ “ทางออกในด้านเศรษฐกิจ คือ 1. ลดอขายมุขเด็ดขาด 2. หันหลังให้กรุงเทพ 3. อย่าวิ่งตามรถตลาดที่เขาขายของทุกวัน 4. ทำกิจกรรมผูกขาด คือ เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา เลี้ยงควาย เลี้ยงหมู 5. ทำการเกษตรพอเพียง มีข้าว มีต้นมะขาม มีไก่ มีบ่อปลา”

สำหรับทางออกในทางการเมืองที่จะเปลี่ยนโครงสร้างระบบอุปถัมภ์อย่างที่ว่าเป็นศูนย์กลางการค้า เพราะต่อไปจะมีศูนย์รวมการค้าในระดับท้องถิ่น นายจรุง ทองชมภู เห็นว่า

“เดี๋ยวนี้ไม่ได้ โครงสร้างยังอยู่ที่ข้างบนข้างล่าง ข้างบนชนชั้นปกครองผู้กดขี่ และต่อไปทุกสิ่งทุกอย่างจะกดบีบเข้า ทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ธรรมชาติ เช่น ฝนไม่ตก และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างถึงที่สุด ประชาชนต้องตัดสินใจ ตอนนี้ หนี้สินยังเป็นตัวผูกอยู่ ประชาชนต้องระวัง ทุนอยู่ในรัฐไทย พวกหอการค้าระดับโลกอย่างญี่ปุ่น อเมริกา นักการเมืองกับทุน มันผูกกันถ้าไม่มีสภาไม่มีนักการเมือง ต่อไปต้องมีเศรษฐกิจแบบพอเพียง พวกผมคิดว่าจะไม่สร้างหนี้ พยายามถอยแล้ว”

นายจรุง มอง วงจรอุปาทนทางการเมือง ว่า ชาวบ้านไปเลือกนักการเมือง เพราะตัวเองมีหนี้สิน เลยต้องตามนักการเมืองด้วยหวังว่าจะมาช่วยปลดหนี้

“ยิ่งพัฒนาประเทศไทยยิ่งเป็นหนี้มาก ไม่ใช่ประชาธิปไตย ทุกวันนี้เป็นธุรกิจ ทางรัฐสภาทำอย่างต่างชาติตะวันตก ชนชั้นไม่ใช่ประชาธิปไตยได้รับสินบนจากต่างชาติมา”

“เลือกตั้งเป็นเผด็จการ ถ้าประชาธิปไตย คือ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจ แต่ตอนนี้ คนกลุ่มน้อยเป็นผู้บริหารปกครอง สมัยก่อนเป็นเผด็จการแต่ไม่ใช่เป็นเผด็จการอย่างเช่นทุกวันนี้ ตอนนั้นเป็นเผด็จการทหาร มันไม่เท่าไรเผด็จการทหาร แต่ทุกวันนี้ เอาธุรกิจการค้าเข้ามาหาเงิน ทุกคนต้องทำธุรกิจ รัฐบาลธุรกิจทำนองปลาใหญ่กินปลาเล็ก ทุนจะดีแต่คนส่วนน้อย แต่ประชาชนส่วนใหญ่เสียเปรียบ คนก็เป็นวัวได้ต้ม เป็นอาหารปลาอาหารเต่า”

แต่นายจรุง ยังคงมีความหวังต่ออนาคตการเมืองไทย “จุดเริ่มต้นของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย คือ มีอุดมการณ์ชนชั้นปกครองครองเมือง เพราะทุนเยอะ ถ้าประชาธิปไตยประชาชนไม่ได้รับชัยชนะ ยุคเดี๋ยวนี้นี้เป็นยุคที่ 9 สับสน เป็นหนี้เป็นสิน ยุคที่ 10 เป็นยุคศิวิไลซ์ ประชาชนกำหนดอนาคตของตัวเอง ตอนนี่ ฝรั่งครองเมือง เข้ามาเยอะกว่าแต่ก่อน เปิดเสรีการค้าอีก ไม่รับผิดชอบต่อบ้านเมือง พระเจ้านเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราชสวรรคตแล้ว คนดียังเยอะอยู่ ทุกสิ่งทุกอย่างมันผ่าอุปสรรคให้ถึงที่สุด คนไทยถึงจะไปรอด”

“สุดท้ายชัยชนะต้องเป็นของประชาชน ในโลกนี้มี 5 สมัย สมัยโบราณบุพกาล สมัยข้าทาส สมัยศักดินา สมัยทุนนิยม สังคมนิยม ประชาธิปไตย มีร้อนต้องมีเย็น มีมืดต้องมีสว่าง มีอยู่ทั่วโลก ธรรมชาติต้องมีการเปลี่ยนแปลง สมัยโรงงาน สมัยข้าทาส สมัยศักดินา ก็เปลี่ยนไปตามยุคของมัน ต้องเป็นไปตามกระแสของมัน”

6) นายมงคล ขำบุตรศรี

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2497 อยู่บ้านนาคร ต.นาตาล กิ่ง อ.นาตาล เป็นครูเมื่ออายุ 18 ปี เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน และทำกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย ทำกลุ่มศึกษาปัญหาเรื่องเด็ก โดยเฉพาะเด็กจากประเทศลาว เด็กสองสัญชาติมาเรียนร่วมกัน กับเด็กไทย โดยประสานขอทุนจากมูลนิธิดวงประทีป

ในปี พ.ศ.2518 – 2519 นายมงคล ขำบุตรศรี เคยเข้าร่วมเครือข่ายรณรงค์ต่อต้านการทุจริตเลือกตั้ง เน้นประเด็นการซื้อเสียง โดยมีแนวความคิดว่าการหาเสียงเลือกตั้ง น่าจะเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครมาพูดคุยนำเสนอความคิดเห็น นโยบายที่จะทำงาน ไม่ใช่ด้วยวิธีการซื้อเสียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เมื่อเป็นข้าราชการครู ได้พยายามเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย แต่เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งจริง ๆ ผู้สมัครนำเงินมาแจกอย่างเดียว จึงรณรงค์วิพากษ์วิจารณ์กันให้เห็นว่า แบบนี้ไม่ใช่ประชาธิปไตย

“ช่วงเลือกตั้งเรามองแค่ว่า นักการเมืองซื้อเสียง ถ้าเราจะพูดเรื่องการเลือกตั้งอย่างเดียว มันไม่สมบูรณกับคำว่าประชาธิปไตย เพราะว่าวิถีชีวิตของคนไม่ใช่เฉพาะการเลือกตั้ง เข้าทำนองเลือกตั้งเสร็จทุกอย่างก็หายไป เลือกตั้งเสร็จ ผู้แทนก็หายไปอยู่ที่สภา ไม่รู้ว่าทำอะไร ประชาชนมีเรื่องไม่รู้จักปรึกษาใคร มันจบแล้วถ้าคิดว่าประชาธิปไตย คือ การหย่อนบัตรแล้วจบมันไม่ใช่ เลยให้ความรู้เกี่ยวกับชาวบ้านในหลาย ๆ ด้าน พอเราจัดตั้งกลุ่ม โดนหาว่าเป็นกลุ่มหัวรุนแรงเข้ามา”

“ถูกกล่าวหาว่าหัวรุนแรง เพราะว่าด้านการศึกษาซื้อสิทธิขายเสียง รวมทั้งความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเงินผันของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เงินผันเองามาให้ชาวบ้านทำ แต่

ชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่รู้ แต่ชาวบ้านส่วนหนึ่งทำ ทำถนน 4 เมตรก็บอกทำถนน 8 เมตร เราพูดคุยกับชาวบ้านบางคนว่าไม่ถูก ชาวบ้านไม่ได้รับความเป็นธรรม ขุด 10 เมตรบอกขุด 20 เมตร หรือไปขุดลอกสระ สระมีอยู่แล้ว ก็ไปขุดให้ลึกลงไปอีก ชาวบ้านบางคนเห็นว่ามันไม่ถูกต้อง ก็มาปรึกษาหารือ ไปร้องเรียนที่อำเภอ”

นายมงคล ได้เล่าถึง พัฒนาการทำงานรวมกลุ่มในพื้นที่ ว่า “เริ่มปี พ.ศ. 2518 ที่ทำกิจกรรมการรวมตัวพูดคุยกัน ส่วนใหญ่เป็นครูจากอำเภอเขมราฐ นาตาล โพธิ์ไทร มีชาวบ้านมาร่วมทำกิจกรรมด้วย ปี พ.ศ. 2532 กลุ่มพัฒนาใหญ่ขึ้น จากงานบริการทุน มาเน้นเรื่องอาชีพ อาชีพเลี้ยงวัว แล้วทำกิจกรรมเป็นกลุ่มเรียกว่ากลุ่มศึกษาปัญหาเพื่อพัฒนาการศึกษาเด็กจังหวัดอุบล ในช่วงปี พ.ศ. 2532 เราสนใจปัญหาเด็กว่าจะเชื่อมโยงกับหลาย ๆ ปัญหา ประมาณปี พ.ศ. 2537 พวกเรามีทุนประมาณ 2 - 3 หมื่นบาท จัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนขึ้นมา (จดทะเบียน ปี พ.ศ. 2538) เป็นการจัดกิจกรรมการสะสมทุน เป็นสถาบันการเงินในชุมชนที่เป็นของชาวบ้าน วัตถุประสงค์ประการที่หนึ่ง ช่วยเหลือ สอง เรื่องการออม โดยมองว่า ถ้าชุมชนรู้จักการออมเงินเข้ามาได้แล้ว เงินเหล่านี้จะเป็นประโยชน์เป็นทุนในการทำอาชีพต่อไป นอกจากนี้ มีการทำกิจกรรม เชิญนักวิชาการมาให้ความรู้กับชาวบ้านในหลาย ๆ ด้าน เช่น อาจารย์ณรงค์เพชรประเสริฐ บางครั้งพาชาวบ้านไปร่วมฟังการบรรยายเกี่ยวกับด้านการเมืองบ้าง”

“ผลการทำงานที่ผ่านมา เราทำได้ระดับหนึ่ง ไม่เป็นที่น่าพอใจ คือสมาชิกเพิ่มขึ้น ทุนเพิ่มขึ้น แต่ไม่สามารถให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องสหกรณ์เครดิตยูเนียนได้เท่าที่ควร ผมคิดในประเด็นนี้ยังไม่ค่อยได้ แต่มีสมาชิกเพิ่มขึ้น มันเพิ่มขึ้นในลักษณะคล้ายกันสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่เป็นอยู่ก่อนแล้ว อย่างเช่น สหกรณ์ครู เพราะว่าครูก็เป็นสมาชิกสหกรณ์ แต่มีความคิดหนึ่งแฝงอยู่แล้วมันไม่สามารถจะเผยแพร่ไปได้ คือว่า สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือของเรา เราจะต้องเน้นการออม ข้อนี้ทำไม่ได้ จะเน้นแต่การกู้ยืม ส่วนมากสมาชิกอยากจะกู้เงินเร็ว อยากจะเข้ามา บางคนมากู้มาก ๆ พอเป็นหนี้เป็นสินเริ่มหงุดหงิด”

“สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นของเรา คือ อยากให้ชาวบ้านเข้าใจว่า คำว่าเป็นของเรา คือ เราเจ้าของสหกรณ์เครดิตยูเนียน สามารถควบคุมกรรมการ แสดงเหตุผลในการประชุมอะไรได้ ไม่ใช่กรรมการเป็นตัวผลักดันชาวบ้าน อยากให้ชาวบ้านสามารถรับรู้ สามารถผลักดัน วันนี้ฉันอยากได้คนนี้เป็นกรรมการ เพราะคนนี้ทำงานดี อยากจะให้เป็นอย่างนั้น แต่เอาเข้าจริง กรรมการมาเป็นคนทำ กรรมการคิด ชาวบ้านทำตามอย่างเดียว แทนที่ชาวบ้านรู้ว่าเป็นเจ้าของสหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นของชาวบ้านจริง ๆ”

“การดำเนินกิจกรรมของเรา พยายามชี้แจงให้ชาวบ้านได้เข้าใจ หลักการออม เราเชื่อว่า มีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เข้ามาสู่สหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อเรียนรู้และพัฒนา ตัวที่สอง คือ พยายามผลักดันให้เกิดมีกลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ตรงนี้ สหกรณ์เครดิตยูเนียนของเราค่อนข้างใช้งบประมาณส่วนหนึ่งที่เรารับจากวงการศึกษา อย่างเช่นว่า เราเคยส่งเสริม เช่น กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มเกษตรลุ่มน้ำโขง กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เราได้ใช้เงินส่วนนี้ ไปสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้ เราเชื่อว่า เรามีความแตกต่างจากกลุ่มสหกรณ์อื่นตรงที่เราไม่เน้นสมาชิกอย่างเดียว แต่เราเน้นกลุ่มชาวบ้านด้วย สมมติว่า กลุ่มเขาทำเราก็สนับสนุนเขา ในรูปกลุ่ม สองได้ความรู้ว่าคุณสนใจเรื่องนี้ คุณอยากฟังเรื่องนี้ไหมผมจะหาวิทยากรมาให้”

“ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน มีมากเหมือนกัน คือทุกวันนี้อยากให้ชาวบ้านสะสมและเกิดองค์ความรู้ แต่มันมีอย่างเช่น กองทุนหมู่บ้าน มาในลักษณะกู้ง่าย วัตถุประสงค์ของการกู้ส่วนมาก จะกู้เดี่ยว และสิ่งที่มันตามมา ต้นปีกู้ปลายปีส่ง ก็จะมีคนมารับส่ง คนกู้ คือ นาย ก.ข.ค.ง. กู้ไป นาย จ. คือผู้มารับส่งมารับใช้หนี้ให้ เพื่อให้ นาย ก.ข.ค.ง. กู้ในรอบต่อไปแล้วเอาเงินนั้นมาให้ จ. โดยนาย จ. ได้ผลประโยชน์ตรงนี้ นาย จ. ได้ดอกเบี้ยที่แพงกว่า”

“ปัญหาอุปสรรคอื่น คือ การบริโภคนิยมมันเข้ามามีส่วน คือ เวลากู้เงินไป แทนที่จะไปลงทุน แต่เอาไปลงทุนเป็นส่วนน้อย อีกส่วนหนึ่งเอาไปใช้อย่างเช่นว่า กู้เงินไปเพื่อซื้อปุ๋ยมาทำนา แต่เอาจริง ๆ ไม่ได้ซื้อปุ๋ย แต่ซื้อมอเตอร์ไซค์ก็มี”

“อีกส่วนหนึ่ง ที่เป็นปัญหา เมื่อเราพูดถึงเรื่องการเลือกตั้ง เราจะพูดเน้นเรื่องการซื้อเสียง เราจะบอกว่าการซื้อเสียงเป็นอันตราย ในทำนองเดียวกัน การทำงานของนักการเมือง ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ แน่นนอนเราต้องวิพากษ์วิจารณ์นักการเมือง ตามโอกาส เช่น โครงการซื้อวัวแจกชาวบ้าน เอาเงินหลวงมาซื้อวัวแจกชาวบ้าน เป็นโครงการของผู้แทน ซื้อวัวแล้ว หนึ่งแจกหัวคะแนน สอง หาประโยชน์จากการซื้อวัว อย่างเช่น ซื้อวัวแจกหมื่นหนึ่ง แต่ราคาซื้อจริง 7 - 8 พันบาท 3 พันบาทเป็นส่วนต่างที่เป็นผลประโยชน์ของเขา”

“ปัญหาการซื้อเสียง ผมคิดว่าชาวบ้านเขาคิด ในที่สุดมาลงเอยแบบว่า เงินก็เอา เกิดความเกรงอกเกรงใจ ตอนแรกเขาแจกเงินเอาเงินใส่กระเป๋าไว้ เอาเข้าจริงเกิดความเกรงอกเกรงใจ กลัวบาปบ้าง มันจะพยายามชี้มันไม่บาป แต่ก็คิดว่าคนอื่นไม่ได้เอาเงินมาให้แต่คนนี่เอามาให้ เลือกเขาแน่แหละ มันจะลงเอยแบบนี้”

สมมติฐาน ข้อหนึ่ง คือ การเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ไม่ได้อยู่ในวิถีชีวิต ของชาวบ้าน มัน เป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในวิถีคิดของเขา ดังนั้น เขาจึงไม่เห็นผลกระทบจะที่เกิดขึ้นกับเขา และยิ่งถ้าไม่รู้จักกับผู้สมัครด้วยแล้ว ยิ่งไม่ใส่ใจสนใจ ต่อประเด็นนี้ นายมงคล เห็นว่า

“ผมคิดว่า ก็อาจจะเป็นอย่างนั้น และถ้ามองอย่างนั้นการเลือกตั้งท้องถิ่นก็เหมือนกัน ในที่สุดก็มาตรงที่ใครให้มากที่สุด ก็จะต้องคะแนนให้ ผมเห็นหลายครั้งแล้ว เพราะว่าที่เห็นเขาทำกัน คนที่ไม่แจกในระดับท้องถิ่นโอกาสได้ไม่มีเลย แต่คนที่แจกจะเข้ามาได้”

“แต่มีเหมือนกันที่คนไม่แจกได้รับเลือก อย่างการเลือกตั้งครั้งที่แล้วเลือก ส.จ. กิ่งอำเภอนาตาล เลือกตั้งครั้งแรกของกิ่งอำเภอนาตาล เป็นความภูมิใจว่าชาวบ้านเลือกคนที่ไม่แจก แยกเป็นกำนันเก่า ได้รับเลือก ส่วนคู่แข่งแจกคนละ 50 บาท ประเด็นนี้เรามาสรุปกันว่า ทำไมคนไม่แจกเงินถึงชนะ เฉพาะกิ่งอำเภอนาตาล เขายอมรับคนนี้ ตำบลเอามารวมกันสู้”

ดังนั้น บทเรียนตรงนี้พอจะบอกได้ว่า ถ้าชาวบ้านรู้จักคนนั้นจริง ๆ จะลงคะแนนให้ โดยไม่รับเงิน แต่ลักษณะนี้เป็นไปได้ในพื้นที่ที่ไม่กว้างขวางนัก แต่ถ้าพื้นที่กว้างไกล โอกาสที่คนไม่มีเงินไปคลุกคลียาก คือ ในระดับ อ.บ.ต. มีโอกาสมากกว่าที่ชาวบ้านจะเลือกคนที่เขารู้จัก ถ้าระดับตำบลขึ้นมา คือ ระดับ ส.จ. เขตพื้นที่ใหญ่มากขึ้น หรือ ส.ส. พื้นที่หลายอำเภอ คนที่มีพลังทางด้านทุนมากมีโอกาสมาก

“แต่ กกต. ช่วงแรก ๆ ผมว่าดีนะ ตอนนี้นั่งไม่มั่นใจ คือ เป็นอย่างนี้ผมมองว่า กกต. ชุดแรกเป็นงานใหม่ แต่เข้ามาทำแล้ว ทุกอย่างที่ กกต. ให้ใบเหลือง ใบแดง มันร้อยเปอร์เซ็นต์ มีความมั่นใจว่าจริงคนนี้แจกจริง ทีนี้บางคนเกิดความรำคาญว่า เลือกตั้งอะไรนักหนาเกิดความรำคาญ ตอนช่วงแรก ๆ บางทีเรารู้ว่าเขาทำ แต่พอระยะหลังไม่สนใจแล้ว แจกทะเลย ไม่ลงใต้ดินแล้วแจกตรง ๆ เลย มันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนที่ค่อนข้างจะเอาส่วนนี้มาเป็นหัวใจ ความจริงตัวเลือกตั้ง มันไม่ใช่หัวใจของประชาธิปไตย แต่มันเป็นตัววิถีชีวิต ความคิดที่เป็นประชาธิปไตยต่างหาก”

“ผมคิดว่า การคิดของคน คนเราถ้าเป็นประชาธิปไตย ต้องอยู่ที่กระบวนการคิด คือ มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าวิพากษ์วิจารณ์ กล้าแสดงความคิดเห็น ตรงนี้คือประชาธิปไตย แล้วก็ยอมรับ มันจะเน้นอยู่ หนึ่งกล้าคิด กล้ายอมรับในสิ่งที่คิดว่าเห็นว่าถูกต้อง คือ ถ้าเราคิด เราคิดมาได้ อย่างนี้ แต่ปรากฏว่ามันไม่น่าจะถูก ความคิดของคนอื่นดีกว่าเราต้องรู้จักยอมรับ ตรงนี้คือกระบวนการคิดของประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ เราคิดว่าความคิด การยอมรับกระบวนการแสดงความคิดเห็น ตรงนี้น่าจะเป็น จุดหลัก แต่เวลาจะเลือกสรรคนเข้ามาทำงาน มันเป็นความคิดอิสระ ไม่ใช่เข้ามาต้องเลือกตามหัว คะแนน เลือกตามเงิน ตัวนี้เป็นตัวที่สอง ตัวที่มาเลือก แต่ตัวที่หนึ่ง คือ กระบวนการคิดของคนหนึ่ง ต้องเป็นคนที่เราต้องให้ความรู้ มีองค์ความรู้ในตัวของตัวเอง สองมีความอิสระในความคิด และต้องยอมรับเหตุผล เราต้องให้ชาวบ้านเข้าใจตรงนี้ให้มาก ๆ”

สำหรับความเห็นในเรื่องการทำงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนในทางการเมือง นายมงคล เห็นว่า “ในส่วนของการทำงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ผมคิดว่า แต่ก่อนสหกรณ์เครดิตยูเนียนเริ่มจากผู้ก่อตั้ง 20 - 30 คน มามีสมาชิกเป็นพัน คิดว่ามีประมาณ 30 เปอร์เซนต์ที่เข้ามาในสหกรณ์เครดิตยูเนียนแล้วคิดเรื่องสหกรณ์เครดิตยูเนียน เรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมจริง หรือประมาณ 300 - 400 คน กระจัดกระจายอยู่ใน 3 อำเภอ เวลาเลือกตั้ง พวกนี้มักจะถูกจับตามอง ถูกติดตามเพราะพวกฝ่ายการเมืองท้องถิ่นหรือระดับประเทศคิดว่าคนเหล่านี้อาจจะไปทำงานขยายผล แต่เราจะเน้นประเด็นเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียง การให้ความรู้ เพราะเวลาเขาลงแข่งขันกัน ผู้สมัครพยายามเจาะว่ากลุ่มนี้ไปสนับสนุนใครช่วยใคร แต่ความจริง เราไม่เน้นใครเลย เราเน้นแต่เรื่องหลักการที่ควรเป็น ควรเลือกคนมีลักษณะอย่างนี้ พยายามที่จะอยู่ตรงกลาง ความตั้งใจในการทำงาน คือ ทำในรูปของกลุ่ม ทำในรูปการส่งเสริมด้านความคิดด้านต่าง ๆ องค์ความรู้ของชุมชน งานอาชีพเป็นสิ่งที่พยายามทำมาอย่างนี้”

“ในระยะสั้น ผมมองว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ภาครัฐต้องให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ มากขึ้น คือทุกวันนี้ รัฐ คือองค์กรหลัก องค์กรอื่นเขาช่วยรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการปกครอง ถ้าฝ่ายรัฐเข้าใจองค์กรต่าง ๆ ให้มีส่วนช่วยร่วมมือกันทำจะดีกว่า เช่น กระทรวงต่าง ๆ แทนที่จะเข้ามาครอบงำประชาชน ควรสนับสนุนโครงการที่เกิดจากประชาชนจริงๆ ด้วย เดี่ยวนี้ผมคิดว่าเริ่มดีขึ้นระดับหนึ่ง เพราะว่าเริ่มให้โอกาสประชาชนเขียนแผนของตัวเอง เขียนแผนของชุมชนขึ้น มีการกระจายอำนาจ แต่พอเขียนแผนขึ้นไป รัฐเป็นผู้เลือกหยิบเอาบางแผนไปทำ เอาไปทำแล้ว เวลาทำจริง ๆ การสนับสนุนไม่เต็มที่”

7) นายประพนธ์ วิลามาศ

จบการศึกษาปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ย้ายมาเป็นครูที่โรงเรียนโรงเรียนบ้านด่านฮัง ต.พังโคน กิ่งอำเภอนาตาล เมื่อปี พ.ศ.2528 เคยบวชเป็นพระอยู่ 5 เดือน ที่วัดป่าสาขาของหลวงพ่อบุชา เล่าถึงเหตุที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม กศ.พด.อ. ก่อนร่วมในการก่อตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน ว่า

“ชุมชนยากจน มีความไม่เท่าเทียมกัน และอยากจะให้การศึกษาชาวบ้านโดยผ่านทุนที่ให้แก่เด็ก เพื่อจะได้คุยกับผู้ปกครอง เราได้วิเคราะห์แล้วว่า เศรษฐกิจน่าจะเป็นตัวนำ เป็นสิ่งล่อ ผมมาทำงานบริการทุน แต่มันเป็นลักษณะเหมือนกับไปให้เปล่า เพราะฐานจริง ๆ มันไม่แน่น ไม่รู้เท่าทัน”

“ตอนนั้น SIF (กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม) เข้ามาทำโครงการสวัสดิการเร่งด่วนสำหรับผู้ยากลำบาก เรื่องงานอาชีพ เรื่องสิ่งแวดล้อม ในช่วงเมนู 5 เราจึงจัดทำทุนการศึกษา

สำหรับผู้ยากลำบาก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มยากลำบากมากที่สุด จะให้ทุนเปล่า กลุ่มยากลำบากมาก ให้คืนทุนครึ่งหนึ่ง และกลุ่มผู้ยากลำบาก จะให้คืนทุนทั้งหมด การคืนทุนให้คืนเข้าชุมชน โดยให้เป็นเรื่องชุมชน ให้ประชาคมจัดเวทีกันเอง ว่า ใครยากลำบากยังไง สอง ทำกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เหมือนกองทุนหมู่บ้าน แต่เอาทรัพย์ไปผูกกับกิจกรรมการศึกษา ถ้าเด็กได้ทุนจะได้ออมทรัพย์ด้วย และมีทุนอาชีพ กลุ่มเอสดีด้วย”

8) นายสมภาร งามเดือน

นายสมภาร งามเดือน กรรมการเลขานุการ สหกรณ์เครดิตยูเนียน ย้ายมาเป็นครูที่โรงเรียนบ้านห้วยนา ต.ห้วยนา อ.เขมราฐ เมื่อปี พ.ศ. 2536 เล่าถึงเหตุที่เข้าร่วมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เมื่อปี พ.ศ. 2536 ว่า “ผมเป็นลูกชาวไร่ ชาวนา ได้สัมผัสปัญหาของคนจนมาตลอด ผมเริ่มเข้าไปรู้จักกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในช่วงปี พ.ศ. 2536 - 2537 โดยเอาปัญหาที่ครอบครัวผมประสบอยู่ เข้าไปพูดคุยในเวทีของพี่น้องที่อยู่ในสหกรณ์เครดิตยูเนียนด้วย ผมไปสหกรณ์เครดิตยูเนียนเหมือนไปเข้าโรงเรียน ครอบครัวผมไปซื้อที่ดินที่จะสร้างบ้านตรงสี่แยกห้วยนา แต่หน่วยงานราชการในพื้นที่ทำให้กลายเป็นที่สาธารณะไปทั้งแปลง ผมหยิบยกปัญหานี้ไปคุยที่สหกรณ์เครดิตยูเนียน คล้าย ๆกับเป็นโรงเรียนที่เอาปัญหาของชาวบ้านมาพูดคุยกัน คุยกันแล้วช่วยกันหาทางออก เป็นกระบวนการทำงานเอาชาวบ้านมาร่วมด้วย ไม่ใช่ว่าสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นหัวขบวน แล้วต่อผู้แทน แต่ว่าจะร่วมคิดร่วมทำเป็นขบวนการประชาชน”

นายสมภาร ได้ให้ทัศนะต่อการทำงานสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยเฉพาะต่อประเด็นการต่อสู้กับกระแสบริโภคนิยม ที่มากับนโยบายการเมืองกองทุนหมู่บ้านเงินล้าน ว่า

“สมัยผมเป็นเด็ก เป็นช่วงทุนเข้ามาสมัยแรกเลย ยาสีฟันคอลเกต เอามาให้พวกผมฟรี มาหัดแปรงฟันคอลเกต เขาอาศัยโรงเรียนเป็นสื่อ รัฐเอาเข้ามาแล้ว ชาวบ้านรู้ไม่เท่าทัน คือตกเป็นเหยื่อตลอดเลย”

“แต่คนที่มาทำงานตรงนี้มันน้อย แล้วอีกอย่าง เราทำงานยังไม่เข้มแข็งเต็มที่ เรายังมีปัญหาของเราอยู่ เศรษฐกิจเรายังไม่ดี เรายังกู้หนี้ยืมสินเขาอยู่ มันเลยลักษณะห่วงหน้าพะวงหลัง และที่มาตีรุนแรง คือ กองทุนหมู่บ้าน ตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งทำให้สะเทือนมากเลย การออกมาของชาวบ้านน้อยลงแทบไม่มีเลย”

“เราทำงานกับ SIF เราไปคิดกันแทบตายไม่ได้หลับไม่ได้นอน เราบอกว่ามันต้องมีสัจจะออมทรัพย์ ต้องมีทุนหมุนเวียน ทุนที่ผมหาจากSIFมาให้ เวลาคืน ให้คืนชุมชน กองทุนหมู่บ้านมาเหมือนกันเลย แต่เขามีภาษีดีกว่า เพราะเขามาในระบบราชการ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อ.บ.ต. นายอำเภอมา ของเขาเป็นกฎหมาย ในขณะที่ของเรา ชุมชนเลือกไปแก้ไปตัดแต่งเอา เรา

เสนอตุ๊กตาไปให้เขาเลือก ช่วยคนที่กำลังหิวอยู่ให้ได้กินก่อน สวัสดิการ กองทุนการศึกษาเสร็จแล้ว ให้กองทุนทำมาหากิน กองทุนอาชีพ มีเงินเอามาออม เพื่อสร้างเพื่อสะสมทุน และทำเรื่อง การศึกษามาด้วย โรงเรียนประชาธิปไตย เราทำมาตลอด ไม่มีทุนจากภายนอกมาช่วย เป็นเวที ชาวบ้านที่ทำ เป็นเฟืองเล็ก ๆ พวกเราทำเพราะเราเชื่อว่า ความคิด ความกล้าคิด ไม่ให้คนอื่นมา บอก แต่ต้องคิดเอง โดยคนอื่นอาจชี้ทางให้หรือสร้างโอกาสให้ ทำอย่างนี้สัก 5 ปีน่าจะได้ผล ถ้าไม่มีกองทุนหมู่บ้าน แต่พอมีกองทุนหมู่บ้านมา เงินตัวนี้มาปั๊บ มันไม่ต้องออมเลย ของเราหมู่บ้านละ 2 - 3 แสนบาท 5 หมื่นบาท ได้มาจ่ายเกินไป มันมาลักษณะจัดตั้งเลย ทำให้ดูน่าเชื่อถือ การตลาด เขาดีกว่า จุดขาย คือ ความน่าเชื่อถือของคณะกรรมการ โดยคนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ซึ่งผัดกันกับกองทุนSIF กองทุนคือให้ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง ลงมือปฏิบัติเอง แก้ไขปัญหาเอง และ ชาวบ้านที่มาร่วมกับSIF โดยฐานทางสังคมความน่าเชื่อถือมันน้อยกว่า”

“อีกอย่าง เราพูดกับชาวบ้าน ทำไมเราจน มันตอบยาก คือ เราเคยคุยกัน ถามครู ครู ว่าทำไมทำไมพวกเราจน ครูบอกคุณเรียนน้อย ถามพระ พระบอกว่าคุณทำบุญไม่มาก ไปคนละอย่าง ถามพวกตำรวจ บอกคุณชี้แจงทำงาน คุณเล่นการพนัน คำตอบไปสารพัดอย่าง”

“เราน่าจะเรียนรู้เท่าทัน แต่ถามว่าเราเป็นเหยื่อไหม เราไม่เป็นเหยื่อเพราะเรามีสติอยู่ แต่สิ่งที่เราทำเหมือนเราวิ่งไล่ นะ ในแนวคิดมันใช้เลยว่าต้องพึ่งตัวเอง ต้องสร้างเศรษฐกิจตัวเอง ต้องให้การศึกษาไป ต้องให้โอกาสเพราะมีปัจจัยแทรกเยอะ ต้องให้หลักคิดชาวบ้าน ถ้าเราให้หลัก คิดว่า คุณขยันนะ ไม่พึ่งอบายมุขนะ ขณะเดียวกันด้านการเมืองเราต้องรู้เท่าทัน เขาไม่เลือก แต่ เวลาเราทำงานมันมีปัญหา คนรับ (เงิน) มันเยอะ มันคุมไม่ได้”

“ดูหาเสียงรจจอดขายข้าวรอบเป็นแถวเลย พีเน็ต (เครือข่ายองค์กรกลางการเลือกตั้ง) เคยเอากล้องไปถ่าย เห็นได้ว่า ยังมีการแจกอยู่ เขียนใส่กระดาษว่าให้ไปรับเงินวันที่เท่าไร แต่ไม่ ลงชื่อจะให้ไปรับที่ใคร ให้ไปรับเงินวันนั้นวันนี้ คนที่ทำแบบนี้จริง ๆ เทียวที่แล้วไม่ได้รับเลือก นี่เป็น กระบวนการหนึ่งที่เขาซื้อเสียง”

ต่อประเด็นการแก้ปัญหาการซื้อเสียงขายเสียง นายสมภารเห็นว่า

“ชาวบ้านนี้ถ้ารับเงินก็ต้องเลือก เขาปลุกฝังมา อย่างคนอีสานเป็นคนเชื่อฟัง เด็ก เชื่อฟังผู้ใหญ่ ชาวบ้านเชื่อฟังผู้มีอำนาจ ถ้ามองกันไกล ๆ เหมือนเราส่งเสริมใจเข้าไปนั่งในสภา ถึงขนาดนั้น แต่ผมว่าลบความคิดเก่าเขาได้ยาก เพราะเป็นแค่คำพูด แต่ของเขาจ่ายเป็นตัวเป็น ตนเลย อย่างเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ใช่ว่าปีหนึ่งหรือ 10 ปีจะสำเร็จ อย่างกลุ่มตีเหล็ก เขามีปัญหา เยอะแยะ เรื่องตลาด เรื่องแรงงานคน ในขณะที่กลุ่มหนึ่ง พวกคนมาออกแรง เหนื่อยน่าดู ในขณะที่ อีกคนหนึ่งนั่งสบาย ๆรับเงิน คนในชุมชนเดียวกัน มันมีข้อเปรียบเทียบ เพราะเรามันไม่ใช่ห้องแล็บ

คือเราอยู่แบบชาวบ้านธรรมดา อย่างเราเข้าไปหาชาวบ้าน เราไม่เคยแสดงตัวเป็นผู้นำ เรามีผู้นำตามธรรมชาติ อย่างลุงเหรียญ ซึ่งเป็นเครือข่าย เราไม่เคยจับไม้ค้ำคูดุ เราพยายามให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาทำงานเอง คือ วิถีชาวบ้าน คิดว่ามันควรจะเป็นยังไง แต่อยู่กันแบบรู้เท่าทัน”

“ถ้าถามว่ารับเงินผู้แทนดีไหม เขาตอบว่าไม่ดี คนในวัยหนึ่งมันมีปัญหาอย่างเชื่อเรื่องบาปบุญ แต่วัยอย่างผม อาจไม่ใช่ แต่อิทธิพลของหัวคะแนนในชุมชน มันสามารถจะคุมได้ และกลไกที่เป็นหัวคะแนนเป็นกลไกที่มีอำนาจ เขาอยู่ด้วยกัน ใช้ระบบอุปถัมภ์ญาติพี่น้องกันหลาย ๆ อย่างนักการเมืองท้องถิ่น ใช้ระบบอุปถัมภ์ มีญาติพี่น้องมาก หรือมีสตาฟฟ์มาก เลือก อ.บ.ต. หมดไป 2 แสน เอานาไปจ้างอง นักการเมืองช่วย นักการเมืองที่ใหญ่กว่าหรือสูงขึ้นช่วย บางทีออกเงินให้ก่อน เชื้อใจกัน เคยรับใช้กัน หรือให้ทั้ง 2 คน ทั้งคนได้ คนไม่ได้ คุณดีกันนะแล้วเป็นพวกผม เขาใช้หลายวิธีครับ”

“บางคนว่ามันโกงก็ยังมี มันแบ่งเงินให้เราตอนเลือกตั้ง เจอบ่อยมาก รู้ว่าเขาโกง แต่ยังมีมาแบ่งเรา จริง ๆ เห็นใจเขานะ บางทีเงินในบ้านไม่มีเลย คือ โอกาสเขาไม่มีแล้วช่วงเลือกตั้งก็เป็นโอกาสของเขาซึ่งเราอธิบายไม่ได้”

“ถึงแม้เราพยายามให้โอกาส ให้เขามีเศรษฐกิจหมุนเวียน แต่ถามว่าหลักคิดเกิดขึ้นหรือยัง ผมว่ายังมีน้อย ส่วนหนึ่งเขามา เขาต้องการมากู้”

“ผมว่าคำตอบมันมี เพียงแต่ว่ารัฐให้โอกาส รัฐอย่าทำงานในลักษณะเชิงหาเสียง กองทุนหมู่บ้าน รัฐหาเสียงทั้งนั้นแหละ ผมยังชอบใจพ่อนายเตียงเขาบอกคนจนเอาเงินมาแจกมันไม่ได้ ตัวชาวบ้านโดนกระทำมาตลอด ดูยายไฮเป็นเหยื่อของการพัฒนา ปัญหาโครงสร้างทั้งนั้นที่อยู่ในสังคมไทย เราทำเป็นจุดเล็ก ๆ ในสังคมเท่านั้นเอง ไม่ว่าจะเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน เ็นใจโอนั้นแหละที่จะมาป้อนความคิดให้กับชาวบ้าน ถ้าจะอาศัยกลไกรัฐมันมีข้อจำกัด ถ้าเขาไม่มองว่าไอ้นี้ของชาวบ้าน ภาษีชาวบ้าน เขาไม่มองเขาทำงานสนองกรมกอง คือ หลักคิดมันเป็นอย่างนี้ มันเลยเป็นปัญหาจริง ๆ แนวคิดของเรากับรัฐบาลไม่ได้ต่างกัน ให้ทรัพยากรไปถึงชาวบ้านตรง ไม่ต้องต่อท่อไปไหน ให้ถึงชาวบ้านโดยตรง ความคิดเหมือนกัน การเร่งให้โตหรือจะไปทำให้โตโดยพื้นฐานไม่พร้อมมีปัญหาเยอะ เหมือนให้ฮอริโมนหรือให้วัคซีนเร่ง โดยที่ไม่มีเชื้อมาก่อน หรือรากเหง้าของประชาชนยังไม่มี”

รากเหง้าของประชาชน ต้องมาจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วม จึงจะเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย นายสมภารให้ทัศนะว่า

“มองในแง่การพัฒนาประชาธิปไตย ในสภาพการที่เป็นอยู่ปัจจุบันที่มีทุน มีอิทธิพล มีเงินเข้ามาครอบงำของท้องถิ่น ถ้าเราคิดจะพัฒนาประชาธิปไตย มีวิธีการคือคุณต้องมีส่วน

ร่วม ไม่ใช่ว่าคุณไปเลือกตั้งแล้วเป็นประชาธิปไตย มันเป็นส่วนหนึ่ง แต่จริง ๆ มันไม่ใช่แล้ว ปัญหา คือเรื่องการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ กระบวนการตรวจสอบ ผมมองว่ามัน ล้มเหลวหมดทั้งของรัฐ ทั้งของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าชาวบ้านเขามาตรวจสอบ นอกจาก รัฐจะไม่เห็นชอบ มันล้มเหลว ถ้าถามว่า ตอนนีประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยไหม ผมบอกว่ายัง ไม่เป็น เพราะการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยเฉพาะการที่ชาวบ้านลุกขึ้นมาตรวจสอบรัฐ มันไม่มี ที่ผมชอบสหกรณ์เครดิตยูเนียนอย่างหนึ่ง คือ เครดิตยูเนียนพาชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นขบวนการ มวลชน เช่น ไปถือป้ายเขียน เราพาชาวบ้านไปดูว่าเขาควรจะทำยังไง”

“แม้ในระดับ อ.บ.ต. อ.บ.ต. เป็นหัวคะแนนของพรรคการเมือง อ.บ.ต. คือ ฐานของ นักการเมือง เราเคยทำงานความคิดในเชิงว่า อบต. น่าจะเป็นชนชั้นนำในทางความคิด เราเคย วิจัยเรื่องความไม่โปร่งใสในท้องถิ่น เขาเห็นด้วย ว่าเขาเข้าไปเขาจะไม่ทำอย่างนั้น แต่สิ่งที่ เกิดขึ้นปัจจุบัน คือ เขาเข้าไปแล้วเขาหลุดจากเราเลย”

9) นายไพรัช ปะและ

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2504 จบการศึกษา ป.ว.ท. เกษตร ปี พ.ศ. 2527 เป็นสัตวบาลฟาร์ม อยู่ราชบุรี 7 ปี ประมาณปี พ.ศ. 2536 กลับบ้าน ถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบไม่เป็นธรรม จึงกลับบ้าน มาพัฒนาบ้านเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2542 เกิดความขัดแย้งในหมู่บ้านโนนตูม ผู้นำหมู่บ้าน คนหนึ่งถูกวิจารณ์ว่าบริหารงานในโครงการมียาชาวมืดไม่โปร่งใส ทำโครงการประปาหมู่บ้าน ราคา กลางประปาต่อ พี.วี.ซี ท่อนหนึ่ง 140 บาท ขณะที่ ร้านค้าราคา 70 บาท มีการร้องเรียนไปถึง ผู้ว่าราชการจังหวัด จึงเกิดการตรวจสอบ ส่งผลให้ผู้นำต้องลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีการ สอบวินัย ช่วงนั้น ทำให้รู้จักนายเหรียญชัย นวะนิยม และนายจรุง เพราะความเป็นคนรักความเป็น ธรรมเหมือนกัน จึงทำให้รู้จักมักคุ้นกันดีขึ้น นับเป็นจุดเริ่มของการเข้าสู่กระบวนการภาค ประชาชน ซึ่งได้ต่อมาเชื่อมโยงกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง ปัจจุบัน เป็นสมาชิกและ กรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลพังโคน กิ่งอำเภอ นาตาล นายไพรัช เล่าถึง การทำงานกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน ว่า

“พอหลังจากผู้นำลาออก มีการแยกหมู่บ้าน (บ้านโนนสมบูรณ์กับบ้านโนนตูม) ซึ่ง ตามหลักเกณฑ์แล้วมันแยกไม่ได้ เพราะว่าตามระยะทางก็ไม่ได้ คริวเรือนก็ไม่ได้ แต่เขาแยกให้ เพราะหมู่บ้านผมมีความขัดแย้งในเรื่องการเมืองรุนแรง คือ การเมืองภาคตัวแทน การเมือง เลือกลง จะครอบงำชาวบ้านส่วนใหญ่ มีหัวคะแนนของผู้แทน 2 ฝ่าย (พรรคไทยรักไทยกับ ความหวังใหม่) พรรคการเมืองจะมาปลุกระดมชาวบ้าน เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง ทำให้ชุมชนมี

ปัญหา อย่างครอบครัวพี่น้องเคยอยู่ด้วยกันฉันพี่น้อง พอมีการเลือกตั้ง มีการเมืองเข้ามา แทรกแซง ทำให้ชุมชนเกิดแตกความสามัคคีในช่วงนั้น”

“หลังจากนั้น เราเข้าไปร่วมกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคมต่าง ๆ มีการพัฒนากันมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 กิจกรรมหลัก ๆ คือ ออมทรัพย์ ดีเหล็ก กับ ปุ๋ยชีวภาพ ที่เกิดจากการร่วมกันคิด และจัดตั้งมาเองโดยไม่มีใครมาสนับสนุน ไม่ใช่พัฒนาชุมชน ไม่ใช่ทางราชการเข้ามาหนุน พวกเขาจัดตั้งขึ้นมาเองเพื่อแก้ปัญหาพวกเขาเอง ต่อมา มีกองทุนSIF เข้ามาสนับสนุนอีกแรงหนึ่ง”

“การได้รู้จักกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง ทำให้ได้ศึกษาการทำงานของคนกลุ่มนี้ เป็นต้นแบบทางความคิดเรื่องการพัฒนาคน การสร้างอาชีพในชุมชนให้เกิดความสามัคคีเอื้ออาทร”

“ริเริ่มทำดีเหล็กกัน 2 - 3 คน ตอนแรกมีสมาชิก 7 คน ตอนนี้อยู่ 32 คน จากหมู่บ้านโนนสมบูรณ์กับโนนตูม เพราะกลุ่มตั้งก่อนการแยกหมู่บ้าน มีช่างตีเหล็ก 5 - 6 คน แต่ที่ประจำมีอยู่ 4 คน กำไรจะแบ่งให้กับสมาชิกตามหุ้น หักค่าบริหารจัดการ ค่าจัด บริการในชุมชน เช่น เกิดมีคนตายในบ้าน เราจะช่วยคนละ 200 บาท เอาเงินส่วนนี้ไปช่วยทุกคนไม่เฉพาะแต่สมาชิก คือผูกมิตรโดยอาศัยกิจกรรมเชื่อม เอาสมาชิกมาคุยแลกเปลี่ยนกันปัญหาเรื่องหนี้สิน ปัญหาความทุกข์ยาก ต้องค้นหากันว่าสาเหตุเพราะอะไร แล้วค่อยแก้กันไป พอหลังจากนั้นเราทำปุ๋ยชีวภาพเสริมมีส่วนผสมหลายอย่าง มีแกลบ มีรำ มีหัวเชื้อ มีปุ๋ยคอกพวกมูลไก่ มูลสัตว์ รวมกลุ่มกันเป็นปุ๋ยชีวภาพตำบลพังเคน มีสมาชิกอยู่ 146 คน ช่วงนั้น ทำแผนแม่บทชุมชนจากโครงการของกองทุนชุมชนของตำบลพังเคน ได้จัดทำแผนแม่บทชุมชนพอดี”

การทำงานสหกรณ์เครดิตยูเนียน ทำให้มีโอกาสรู้จักกับผู้คนในวงที่กว้างขวางออกไป เกิดการเชื่อมเป็นเครือข่ายต่าง ๆ นายไพรัช เล่าว่า

“นอกจากเราจะเชื่อมกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนแล้ว พวกผมยังเชื่อมกับสหเครือข่ายของจังหวัดอุบลราชธานี กับนายนิกร วิสเพ็ง ตอนนี้อยู่เราทำงานด้วยกันอยู่ เฉพาะกลุ่มดีเหล็ก 11 องค์กร และเครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้ง (พีเน็ต)”

นายไพรัช เห็นว่า ในการทำงานการเมืองกับเศรษฐกิจต้องไปด้วยกัน“การที่จะพัฒนาอะไรสักอย่างหนึ่ง ยังมองด้านเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก คนเราถ้าเศรษฐกิจไม่ดี ทำอะไรก็ทำไม่ได้ เราพยายามที่จะบูรณาการเข้ามาด้วยกันทุกแบบทุกอย่าง คือ ใช้กิจกรรมเป็นตัวล่อให้คนมาร่วมกันแล้วขยายผล” แต่ยังคงมีปัญหาอุปสรรค “มีสมาชิกพวกเราที่รวมกลุ่มกันหลายคน บางคนหลุดเข้าไปในการเมืองท้องถิ่น พอตกลงไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองใหญ่การเมืองตัวแทน เรา

สังเกตเห็นว่า เขาพยายามหายไปจากพวกเรา เพราะไปผูกติดอยู่กับนักการเมืองใหญ่แล้ว แสดงว่าเราเสียไปแล้ว เราต้องใช้เวลาสร้างหน่อใหม่ขึ้นมา ถึงว่าพวกผมหยุดไม่ได้”

10) นายพินิจศักดิ์ คำวัน

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2497 อยู่บ้านโนนตูม ต.พังเคน กิ่งอำเภอนาตาล รongประธานสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน มีพี่ชาย ชื่อ นายอาวุธ คำวัน อดีตนายกองค์การนักศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม ยุคที่ซึ่งอาจารย์ รุ่งนายไพจิตร ศรีวรขาม เป็นนักศึกษา นายอาวุธ คำวัน ปัจจุบันเป็นครูอยู่ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร นายพินิจศักดิ์ เล่าถึงชีวิตการต่อสู้ว่า

“ปี พ.ศ. 2517 เริ่มบรรจุเป็นครูที่กิ่งอำเภอนาตาล ตอนนั้นมันหนักเพราะแนวคิดระหว่างข้าราชการกับชาวบ้านมันคนละเรื่อง ทางภาคอีสานสมัยนั้น ต้องมีการรวมกันตลอด อยู่ที่นั่นระหว่างราชการกับชาวบ้านโดนข่มขู่ คนฆ่าคน ง่ายมาก ฆ่าไปแล้วตั้งข้อหาต่าง ๆ คนที่อยู่กรุงเทพฯบอกอย่าไปตรงนั้นนะเป็น ผกค.(ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) คือ เขาอยู่ดีกินดีของเขาอยู่ แต่ คนที่อยู่กรุงเทพฯบอกอย่าไปนะคนพนม แต่คนที่นครพนมบอกอย่าไปนะนาตาล”

“เห็นสภาพความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ เกิดแนวคิดที่ไม่มีใครแล้ว หากพวกเราไม่ช่วยกัน คิดว่าน่าจะเป็นกลุ่ม กลุ่มครั้งแรกร่วมกับ พ.ศ.ช หรือ โครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชน หลังจากบรรดาป่าแตก ต้องห่างแว่นไปหลายปี ออกมาทำเป็นลักษณะงานเย็น เราพยายามจะใช้กลุ่ม กลุ่มเลี้ยงปลาบ้าง กลุ่มเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่เลี้ยงอะไรก็แล้วแต่ เพื่อเป็นสื่อกลางในการพูดคุยแลกเปลี่ยน เพราะเรารู้ว่าเขาอ่อนแอหมด”

“จาก พ.ศ.ช. แล้วไปเจอกับครูประทีป อึ้งทรงธรรม เป็น กศ.พด.อ. มาตั้ง กศ.พด.อ 8 ปี เราคิดว่าเงื่อนไขเราอยากคุยกับผู้ปกครอง อยากคุยกับเด็กและเยาวชน อยากคุยกับครูที่เป็นหลักในแต่ละโรงเรียน และในขณะเดียวกันเราคิดว่าเราจะได้เพื่อน คือ ครู ผู้ปกครอง เด็ก แต่จริง ๆ แล้วเราเหมือนกับคนนักสังคมนิยมสังเคราะห์ธรรมดาไปไม่ถึงอย่างที่พวกเราคิดเลยปรับใหม่ไม่เอาแล้ว เรามาทำตัวเป็นพัฒนากรไม่ได้เพราะให้ทุนโรงเรียนนี้แค่ 10 คน มันน้อยมากไม่สามารถทำอะไรได้มาประมาณ 8 ปี”

“มันต้องมีฐานเป็นของตัวเอง ผมบอกว่าไปจัดตั้งที่ป่าหลวง กับ ดอนแสลง ชาวบ้านมีปัญหาบุกรุกที่สาธารณะของรัฐ อ.บ.ต. ทั้งคณะไปแจ้งปลัดอำเภอและตำรวจ มาจับในข้อหาบุกรุกที่สาธารณะของรัฐ ประมาณ 5 ครอบครัว ที่อาศัยอยู่นานแล้ว 30 ปี ผมเป็น คณะกรรมการร่วมเป็นตัวแทนชาวบ้าน มีข้อแม้ว่าห้ามเข้าไปจับกุมชาวบ้านโดยเด็ดขาดจนกว่าจะมีการแก้ไขปัญหาดังนี้ให้เรียบร้อย ในขณะเดียวกันพวกเราคิดว่าในระดับพวกเราแก้ไขไม่ได้ นายอำเภอก็แก้ไขไม่ได้ ผู้ว่าก็แก้ไขไม่ได้ เพราะปล่อยเขาอยู่เป็นบ้านเป็นเมืองหมดแล้ว และประกาศเป็นหมู่บ้านตาม

กระทรวงมหาดไทย แล้วคุณจะมาพยายามจับบุคคลไม่กี่คน จับได้ยังไง ในขณะที่เดียวกันตรงนี้เป็น ป่าไม้ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เริ่มจากตรงนี้ ตั้งเป็นกลุ่มเป็นองค์กรเป็นชาวบ้านรวมกันได้ ไปต่อรองกับ เขา ทำให้เขาอยู่ได้ ถามว่าสมบูรณแบบหรือยัง ก็ยังเป็นปัญหาตรงนี้ ผู้ว่าแกยังไม่ได้อำนาจไม่มี อยู่ที่รัฐบาล ต้องออกเป็นกฎหมาย”

“เริ่มจัดตั้งเป็นรูปธรรม ต่อมา หมู่บ้านป่าหลวง บอกที่ดินในหมู่บ้านเป็นที่สาธารณะ ผมบอกงานนี้สู้กัน ไม่ต่ำกว่า 10 ปี คุณจึงจะชนะ แต่ถ้าคุณจะชนะได้คุณต้องเป็นหนึ่งเดียวนะ คุณแปรพักตร์ไม่ได้ คนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน บอกว่าจะสู้ใหม่ละ ผู้ใหญ่คำดี ถึงเป็นผู้ใหญ่บ้าน 2 สมัย เพราะดินตรงนี้แหละความผิดพลาดอยู่ที่เจ้าหน้าที่ จริง ๆ มันเป็นที่ของชาวบ้าน และความ ไม่เข้าใจคำว่าที่สาธารณะของชาวบ้าน ว่าตรงนี้สามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้แล้ว เพราะไม่ได้เป็นที่ สาธารณะ มันเป็นที่หัวไร่ปลายนา เมื่อก่อนบ้านป่าหลวง ยังถือเป็นเขตบ้านดอนตมอยู่ เป็น เหมือนกับที่นาธรรมดา ที่นาในลักษณะการทำโฉนด หรือ น.ส.3 เขาอาศัย ส.ค. 1 เอาไปให้ เจ้าหน้าที่วัด วัดเฉพาะที่นา บ้านเอาไว้วัดที่หลัง ในขณะที่เดียวกันเอกสารเขาเอาไปหมดแล้ว เพราะ ชาวบ้านไม่มี หลายสิบปีผ่านไป ก็ได้เอกสารเฉพาะที่นา ที่บ้านไม่มี เขาบอกว่าที่ตรงนี้เป็นที่ สาธารณะของรัฐ ฝ่าย อ.บ.ต. บอกนี่เป็นที่ของหลวง ฟังชื่อสิ ป่าหลวง วุ่นวายกันใหญ่ ผมต้องทำ ความเข้าใจกับกำนัน ถึงที่สุดเราสามารถได้ที่มา”

เมื่อรวมกลุ่มชาวบ้านได้บ้างแล้ว เกิดมีความคิดที่จะสานต่อให้เป็นรูปร่าง เป็นองค์กร ที่ถูกต้อง “ทีนี้ในส่วนของบรรดาหัวขบวนเองพวกเราเป็นลักษณะหอกไม่มีด้าม ต่อไปต้องมีเป็น กลุ่มของตัวเอง ก็เลยมานั่งคิดว่า น่าจะเป็นกลุ่ม กศ.พด.อ. การเกษตร เพราะรากเหง้าของเรา ทำงานมากับมูลนิธิดวงประทีป กศ.พด.อ. และ มีการอบรมทรัพยากรด้วยกัน ทำไปได้ไม่กี่เดือนข่าวหา ว่าพวกเราเป็นเหมือนกับแชร์บ้าง ต้องมาแก้ ข่าวว่าเราจัดตั้งเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์ เครดิตยูเนียนมันคือธนาคาร แต่มันเป็นธนาคารของประชาชน ถ้าธนาคารของประชาชน บรรดา นักบริหารต้องมีรูปร่างดีหน่อย เราน่าจะไปศึกษารูปแบบบัญชี ก็มีนายเกิด หรือใคร ไปรู้จักกับฝ่าย เครดิตยูเนียน เครดิตยูเนียนมาวางรูปแบบบัญชี เพราะกระบวนการทำบัญชีของเรายังไม่เป็น ระบบ จัดงบดุลยังไม่เป็น เราบอกเราอาศัยสื่อเขา แต่จิตใจของเรามันเนียนหรือไม่อยู่ที่พวกเรา ทีนี้เริ่มจดทะเบียนจะใช้ชื่อว่ากลุ่มยูเนียน กศ.พด.อ. แต่ไม่ยอมให้จด เพราะเป็นคำเฉพาะ ผม เสนอว่าชื่อ เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง พอชนะก็ไปจดทะเบียน”

นายพินิจศักดิ์ มองเครดิตยูเนียนเป็นเพียงเครื่องมือในการทำงาน เป็นพื้นที่ให้คนเข้าไป มีส่วนร่วมได้ เพราะเห็นว่า ในการแก้ปัญหา ทุกส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะในการ แก้ไขระบบ แต่การรวมกัน ผู้เข้าร่วมต้องมีแนวคิดทิศทางใกล้เคียงกัน เพราะปัญหาแต่ละปัญหา

ไม่เหมือนกัน ไม่สามารถนำมารวมกันกันได้ ขณะที่ทุกปัญหามีความสำคัญเหมือนกัน การทำงานเป็นเครือข่าย จึงมีความสำคัญ

“ผมมาเริ่มที่ปู้ย ผมบอกกลุ่มปู้ยมันเป็นข่าย อยากให้เป็นเหมือนทางราชการ โดยธรรมชาติของกลุ่มจะต้องมี 30 - 40 คน ขึ้นไป มีระเบียบข้อบังคับขึ้นมา มีคณะกรรมการ บริหารจัดการ มีแบ่งปันผลประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องเรียบร้อยแล้ว และต้องมีการออมทรัพย์ กลุ่มองค์กรชาวบ้าน เช่น กลุ่มตีเหล็กบำหลวง ถ้าชายช้วนน่าจะมาชายที่สหกรณ์เครดิตยูเนียน ไม่ใช่ไปขายโรงสีข้างล่าง มิฉะนั้นมันจะไม่เป็นเครือข่าย กลุ่มองค์กรจะมาซื้อมีดซื้ออะไรก็อาศัยเครือข่าย แต่ละส่วนต้องประชาสัมพันธุ์ เป็นเกษตรครบวงจร มีโรงปู้ย มีวัว ขณะนี้พวกเรายังไม่เป็นข่าย ยังไม่สมบูรณ์”

“ในข่ายสหกรณ์เครดิตยูเนียน ยังไม่สมบูรณ์ ถ้าเป็นกลุ่มมีสมาชิก ไม่ต่ำกว่า 10 กว่าคนแนวคิดต้องใกล้เคียงกัน เขียนระเบียบข้อบังคับขึ้นมา เขียนกฎกติกาในการแบ่งปันผลประโยชน์ มีคณะกรรมการบริหาร มีกิจกรรมมีการออมทรัพย์ คนเลี้ยงปลาคุณต้องมีการออมทรัพย์จริง ๆ การเลี้ยงปลาไม่ใช่จะทำให้คุณร่ำรวยอย่างมหาศาล คุณซื้อข้าวไม่ใช่ว่าคุณจะร่ำรวย คุณจะต้องเจอทางตันเพราะคุณอยู่ในระบบสังคมทุน สังคมทุนเขาจะฆ่าคุณวันไหนก็ได้ ในเมื่อคุณเจอทางตันแล้วคุณค่อยมองหาเพื่อน กลุ่มเลี้ยงปลาหรือตีเหล็กพอเจอทางตัน เขาจะเข้ามา การรวมกันตรงนั้นมันจะเกิดข่าย มีการเขียนระเบียบข้อบังคับ และทำงานร่วมกัน เอาปลาต้องเอาตรงนั้น ผ้าไม่จำเป็นต้องไปขาย เสื้อผ้าขายให้คนในชุมชนเราก่อน สร้างจิตสำนึกให้เขาเข้ามาประชาสัมพันธุ์ให้เขา มีดซื้อที่บำหลวง ซื้อที่โนนตูม แต่ไม่ใช่ก้าวกระโดดใหญ่ ชายโนนชายนี้ ผมคิดว่ายังไม่เป็นข่าย ความคิดนักวิชาการ อาจคิดว่าต้องไปอย่างนั้นก้าวไปอย่างนี้ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เป็นข่าย”

11) นายบุญส่ง ทองจันดา

เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2503 ผู้ใหญ่บ้าน บ้านนางางวาง ต.ม่วงใหญ่ อ.โพธิ์ไทร มีที่นา 16 ไร่ เป็นหลานเขยนายเกิด ชันทอง พ่อภรรยาเป็นพี่ชายนายเกิด ชันทอง ประธานสหกรณ์เครดิตยูเนียน นายบุญส่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่ออายุ 30 ปี ปี พ.ศ. 2534 ช่วยงานให้นายเกิด ชันทอง ตั้งแต่ก่อนตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน เคยเป็นตัวแทนชาวบ้านประชุม เรื่องกระจายอำนาจที่รัฐสภา ก่อนจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้ใหญ่บุญส่ง ทองจันดา เป็นประธานกลุ่มปู้ยชีวกาพ เล่าถึงการก่อตั้งกลุ่มว่า “ครั้งแรกผมทำงานกับเครือข่าย คาบเกี่ยวระหว่างกิ่งอำเภอนาดาล กับอำเภอโพธิ์ไทร มีสมาชิก 244 คน ได้งบประมาณมาจัดสัมมนาเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำ ผลจากการสัมมนาได้จัดตั้งโครงการ

กองทุนปฏิชีวภาพของเครือข่ายสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีสมาชิกเข้าร่วมออกหุ้นกัน ประมาณ 50 คน จากที่มาประชุม 200 กว่าคน โดยประกาศจะทำปฏิชีวภาพเพื่อใช้ในทางเกษตร ส่วนที่เหลือก็จำหน่าย ระดมทุนครั้งแรกได้แสนสี่ร้อยบาท ทำปุ๋ยปีแรกเอาไปจำหน่ายได้ 3 พันกว่ากระสอบ มีเงินปันผลให้ร้อยละ 20 เป็นกำไร ปีที่ผ่านมาได้ 5 พันกว่ากระสอบ แต่ค่าใช้จ่ายเริ่มสูงขึ้น นำไปจ่ายเงินเดือนบ้าง วัตถุประสงค์เริ่มแพง ซึ่วเริ่มแพง ในช่วงระหว่างกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม เริ่มเข้าช่วงฤดูทำนา ปัจจุบัน มีสมาชิก 61 คน”

12) นายเกิด ชันทอง และ นายยุทธนาวิ สิงห์แผ่น

นายเกิด ชันทอง ประธานสหกรณ์เครดิตยูเนียน อยู่ที่บ้านนางวาง ต.ม่วงใหญ่ อ.โพธิ์ไทร อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนางวาง ร่วมกับ นายยุทธนาวิ สิงห์แผ่น อยู่ที่บ้านเขมราฐ ต.เขมราฐ อ.เขมราฐ แก่นนำสำคัญและผู้ก่อตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน ได้สนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัย ในประเด็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เป็นอยู่ รวมถึงผลกระทบต่อสภาพของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในการทำงานให้การศึกษาประชาชนให้รู้เท่าทันสังคม และประเด็นการทำงานของขบวนการภาคประชาชน โดยนายเกิด ชันทอง ได้วิเคราะห์ถึงโครงสร้างปัญหาในชนบท ว่า

“ในการทำงานออมทรัพย์ในชุมชน เรามีการวิเคราะห์กันมานานว่าชนบทถูกกระทำมานาน และอย่างต่อเนื่องซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น ช่วง 20 - 30 ปีก่อนหน้านี้ มันยังไม่แตกต่างอะไรวันนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูเอาทรัพยากรชนบท ทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุต่าง ๆ หินต่าง ๆ คนที่มีอำนาจและคนที่เป็นนักธุรกิจ ดูไปสู่ส่วนกลางหมด พวกข้าราชการเหล่านี้ร่วมมือกับนักธุรกิจบ้านเมืองทุกวันนี้ถึงจุดเสื่อม เมื่อก่อนมันแล้งแต่ไม่แล้งขนาดนี้ ตัวนี้เป็นตัวปัญหาใหญ่ที่เราต้องหาทางช่วยกันขยาย คือหาทางทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน วันนี้ทรัพยากรหลายอย่างเริ่มหมดป่าไม้ ดิน สูดท้ายก็ดูเอาคนหนุ่มสาวเข้าไปในเมือง เวลานี้คุณไปที่ไหนจะเห็นคนแก่เฝ้าบ้านงานตามทุ่งตามท้องนา ส่วนใหญ่จะเป็นคนสูงอายุ ถามว่าคนหนุ่มสาวไปไหน ส่วนหนึ่งเข้าไปเรียนหนังสือในเมืองแต่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จบประถม 6 มัธยมต้น ไปขายแรงงานในเมือง”

“ผมคุยกับเพื่อนเล่น ๆ ว่า ทักษิณทำนโยบายอย่างนี้ก็ดีอยู่ มันทำให้ระบบทุนโตเร็วขึ้น ทุนจะสมบูรณ์ และมองเห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนขึ้น เพราะฉะนั้นกลยุทธ์ในการต่อสู้จะชัดเจนมากขึ้น”

ต่อประเด็นการทำงานขบวนการประชาชน นายเกิด วิเคราะห์ ว่า

“เรามีแนวทางในการศึกษามาตลอด ขบวนการประชาชน ถูกจากอำนาจรัฐ ถูกจากอำนาจทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนข้ามชาติ ทุนนายหน้า มันรุนแรงมากกว่าเดิม เมื่อก่อนนาย

ธีรยุทธ บุญมี เคยวิเคราะห์และเคลื่อนไหวขบวนการ เราพอมองเห็นปัญหาอยู่ 2 - 3 ตัว แต่วันนี้มันมากกว่านั้น ปัญหาแรก คือ ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ เราเห็นว่าเศรษฐกิจประชาชนมันไม่ค่อยดี ปัญหาเรื่องความยากจนมีมาแต่ดั้งเดิม ปัญหาสอง คือ ปัญหาการเรียนรู้ของประชาชน มันไม่ค่อยเป็นกระบวนการ ไม่ค่อยเป็นระบบ แล้วการศึกษาส่วนใหญ่ รัฐเป็นคนให้ คนมีอำนาจในรัฐเป็นคนจัดการให้ทั้งหมด และประการที่สาม คือ ปัญหาพลังของภาคประชาชนมีน้อยมาก”

“เราหาทางแก้ อย่างเช่น เรื่องเศรษฐกิจ เริ่มตั้งแต่ ออมทรัพย์ เรื่องกระบวนการผลิต การศึกษาการตลาด แต่วันนี้โลกพัฒนาไปเร็วมาก ยิ่งวันนี้เห็นได้ชัดว่ามันจะไปไม่ได้ถ้าไม่เอาจริง เอาจริง การรวมตัวไม่เกิดขึ้น เพราะวันนี้ทุนใหญ่มันครอบโลก เข้ามาครอบงำชาติด้วย และไม่เว้นแม้แต่ในชนบท แม้แต่ทางวัดก็เข้าไปถึง เรื่องทุนเราถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เรามองเห็นว่า ต้องพยายามให้มีกลุ่มองค์กรภาคประชาชน รวมกันเพื่อการศึกษา คือ การเรียนรู้เรื่องโลก เรื่องโลกทัศน์ เรื่องตนเอง โลกาภิวัตน์ สถานการณ์ต่าง ๆ มันเป็นเรื่องใกล้ตัวและเรื่องไกลตัวด้วย”

นายยุทธนาวิ มองว่ากลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2523 หรือหลังจากปี พ.ศ. 2519 มีหลายภาคส่วนที่มีการรวมตัวกัน แต่เป็นการรวมตัวผู้กับเผด็จการทหาร ขณะที่ทุกวันนี้เป็นสงครามที่ค่อนข้างลึกซึ้งและสลับซับซ้อนมาก ปัญหาหลัก คือ เศรษฐกิจของประชาชน ปัญหาการมีส่วนร่วม ปัญหาสื่อสารการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ระบบอุปถัมภ์ที่มีมายาวนาน ขบวนการของประชาชนไม่ชัดเจนในเรื่องเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายแตกต่างกันไป ซึ่งการที่ไม่มีเป้าหมายเดียวกัน เป็นเหตุให้ถูกกระทำได้ง่าย นายเกิดเปรียบเทียบให้เห็นว่า เหมือนกับที่มีคนอีสานอยู่ทุกซอกทุกซอຍ ทุกบ้านแต่ไม่มีพลังสนับสนุน

“ถ้าเล่นละคร คนอีสานได้เป็นตัวประกอบ ไม่มีบทบาทเป็นตัวพระตัวนาง องค์กรประชาชนมีเยอะแบบไม่มีทิศทางเลย ผมยังไม่รู้ว่าถ้าจะวิเคราะห์หาสาเหตุจริง ๆ เกิดจากอะไรกันแน่ พูดคุยกันแต่ในระดับเรา มองเป็นแค่ผลประโยชน์ที่เขาโยนมาให้ มันได้แค่นั้นแหละ แต่ลึก ๆ ในแง่หลักการคิดจริง ๆ ยังไม่ชัดเจน ผมว่าตัวนี้เป็นประเด็นสำคัญ มันเสียโอกาสทางนี้ มันทำให้นักคิดของประชาชน การต่อ ยอดทางปัญญา ถูกชะลอ บางคนกลับภูมิลำเนา บางคนกลับไปทำงานในระบบทุน บางคนไปปักตัวในรัฐบาล มันสะเปะสะปะ มันมีน้อยอยู่แล้วยังไม่มีพลัง”

นายเกิด เห็นว่า กรอบรัฐธรรมนูญ น่าจะเป็นทิศทางร่วมกันได้

“การขับเคลื่อนตามรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิชุมชน โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมันชัดเจน ถ้าเคลื่อนไปตามนี้ แน่นอนมันไปได้ แต่ในขณะเดียวกัน คุณทักษิณกลับไม่สนใจที่จะทำงานตรงนี้ มีปัญหา ในขณะเดียวกัน เพื่อนพวกเราก็อยู่ในนั้น บางคนไม่รู้เขาคิดยังไง อย่างคนที่ผ่านขบวนการมาหลาย ๆ คน ไม่รู้เขาคิดยังไง คือ สมมติว่า คุณเกิดมาจากการพัฒนาของ

ประวัติศาสตร์ของสังคมไทย มันน่าจะมีสำนึกให้เป็นรากให้องค์กรประชาชนมีที่ยืนบ้าง คุณไม่ได้แสดงอะไรออกมาให้เห็นเลย”

นายเกิด ได้วิพากษ์ระบอบการเมืองในยุคสมัยที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร มีอำนาจอยู่หรือที่เรียกกันว่า ระบอบทักษิณนั้น ว่าเป็นตัวจุดรั้งมิให้เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ได้รับการนำมาบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ แต่กลับเป็นตัวเอื้อให้ทุนรุกเข้ามาในประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม “ในโครงสร้างของระบอบทักษิณ ผมมองว่าการรุกของทุน เขาดูดกกลืนทรัพยากรทุกชนิด ไม่เว้นแม้แต่ทรัพยากรมนุษย์ เข้าไปเป็นเครื่องมือ เครื่องมือของทุน อีกตัวที่สำคัญ คือ การรุกทางด้านวัฒนธรรม การมาทำสงครามด้านวัฒนธรรม ภาคประชาชนสูญเสียด้านนี้ คือ การสูญเสียที่ยิ่งใหญ่มาก โดยเฉพาะด้านการศึกษา มันเปลี่ยนทัศนคติ เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนวิถีของมนุษย์ไปเลย อย่างเช่น เยาวชนที่เข้าไปเรียนหนังสือแล้ว มันจะบ่งบอกว่าเขาจะไม่ให้เห็นพื้นฐานที่แท้จริงของเขาว่า เขามาจากอะไร เช่น เกษตรกรไปเรียนมหาวิทยาลัยกลับมา ความคิด วิถีชีวิตในชนบทมันเปลี่ยน เข้าถึงชาวบ้านไม่ได้ อันนี้ด้านหนึ่ง ผมมองว่า วันนี้ ระบบทุนที่นายธีรยุทธ บุญมี พูด มันไม่ใช่เรื่องธรรมดา ไม่ใช่แบบพูดเล่นแบบวาทกรรมอย่างเดียว มันลึกซึ้งมันกินลึกถึงกระดูกแล้วชาวบ้านทุกวันนี้พึ่งตนเองไม่ได้ และไม่คิดจะพึ่งตัวเองด้วย เพราะระบบทุนและระบบอุปถัมภ์ ยิ่งกระแสการเมืองแบบตัวแทน มันพยายามที่จะกระทำแบบให้ชาวบ้านไม่คิดพึ่งพาตัวเอง ยิ่งระบบวันนี้ กระแสด่าง ๆ เอาวัตถุ เอาเงิน เรื่องระบบบริโภคนิยม เป็นสิ่งที่ผมว่าเศรษฐกิจพอเพียงเลิกพูดกันได้เลย”

การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรากเหง้าที่สำคัญ “เศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานอินทรีย์ธรรมชาติอะไรก็ได้แล้วแต่ ถ้าไม่ปล่อยยให้ประชาชนค้นคว้าอย่างอิสระ โดยมีปัญญาชนท้องถิ่นเข้าไปช่วยแลกเปลี่ยน ให้ประชาชนท้องถิ่นได้มีความเข้าใจรากเหง้าของวัฒนธรรม ตัวเชื่อมประสานไม่มี ตัวอย่างปัญหาเรื่องดิน เกษตรกรทำมาหลายชั่วอายุคน แยกไม่ออกเลยครับว่า ดินตรงไหนจะใช้อย่างไร เหมาะสำหรับปลูกพืชอะไร แล้วถ้าดินเสื่อมสภาพไปแล้ว จะปรับปรุงดิน บำรุงดินอย่างไร มันเหมือนจะบำรุงร่างกายรักษาตัวเองยังไง ตรงนี้แทบจะไม่มีในปัจจุบันนี้ ตรงนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่ถูกละเลยไปเพราะอะไรเพราะนโยบายทุกอย่างขึ้นตรงนี้แหละ”

นายเกิด ได้วิพากษ์ระบอบทักษิณ ว่า “สมัยคุณทักษิณอย่าว่าแต่ชาวบ้านเลยแม้แต่ ส.ส. ในพรรคก็ยังขึ้นตรง เพราะทักษิณแสร้งสร้างลักษณะพิเศษเหมือนสมัยก่อน คือสมัยพระราชอำนาจนั่นแหละ คือ ทุกอย่างขึ้นตรง ทักษิณแกล้งจะไม่ให้ความสำคัญ ส.ส. ในพื้นที่มาก ตรงนี้ทำให้ชาวบ้านแถวนี้ตรงทักษิณเลย เพราะฉะนั้น เมื่อตรงทักษิณแล้ว วัฒนธรรมการกินการอยู่ การเก็บ

ออม ถูกไล่เลยไปเลย เพราะฉะนั้น คุณจะเข้าสู่ประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ แต่ก่อนย้อนยุคสมัยผม ยังเป็นเด็กอยู่ วัฒนธรรมแบบนี้มันยังไม่เป็นจริง เศรษฐกิจพอเพียงมันใช้ได้ ต้องปล่อยให้ชาวบ้าน เขาทำเอง เขาทำมานานแล้วแหละ จนเห็นเป็นรูปเป็นร่างแล้ว ราชการมาประกาศที่หลังเขา ตรงนี้ หนัก คือ หาทางออก คิดกันอยู่ มันจะเอาอย่างไรกันแน่ หรือจะไปคู่ขนานกัน ถ้าสองแนวทางถ้าเราไป ศึกษาประวัติศาสตร์ของยุโรปมันไม่เป็นแบบนี้”

ปัญหาหนี้สิน คงเป็นปัญหาสำคัญ นายเกิด เห็นว่า

“บางที่มันเหมือนกับนายพรานตกปลา ปลามันหลงเหยื่อ สุดท้ายปลาตายไม่มี ทางออก อย่างเช่น กองทุนฟื้นฟู มันบอกไว้ชัดว่า จะขยายหนี้สินไปถึง 5 ปี ปลอดดอก ต้นทุนผม ช่วยคุณอีก ลด 10 เปอร์เซ็นต์ คุณมีหนี้รัฐบาลอยู่ 100 บาท แต่คุณเป็นหนี้เพียง 90 บาท แล้ว อย่างที่คุณว่า มันเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นหนี้ มันทำให้หลงตัวตน ถ้าภูมิใจในเรื่องความเป็นหนี้ ต่อไปมันจะเกิดความภาคภูมิใจในด้านอื่น ๆ”

ข้อสำคัญ คือ หนี้ เป็นหัวใจสำคัญของทุนนิยม เพราะว่าถ้าคุณไม่มีหนี้ ทุนนิยมจะไม่ โต ธนาคารและทรัสต์ คือ แหล่งรวมหนี้ คือ กลไกของระบบทุนนิยม นายธนาคารส่งเสริมให้คน เป็นหนี้ จะเป็นบริษัทใหญ่ต้องมีหนี้ นี่เป็นวิธีการเปลี่ยนวิถีคิดทั้งหมด เพื่อให้เข้าสู่ระบบทุนนิยม อย่างเต็มภาคภูมิ ในแง่นี้ นายยุทธนาวิ เห็นว่า

“เมื่อเราวิเคราะห์ว่า หนี้คือ หัวใจของทุน แล้วทำอย่างไรเราจะพึ่งตัวเองได้ อีกประเด็น คือ ไม่ให้มีกำไรส่วนเกิน การกดขี่ขูดรีดเรื่องดอกเบี้ย ผมคิดว่าทางออกอย่างหนึ่ง คือ ต้องจัดตั้ง ขบวนการในชุมชนของตนเอง ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการ ศึกษา ด้านการมี ส่วนร่วม สมมติว่า ถ้านายเกิดอยู่ตรงนี้ จะต้องสร้างองค์ความรู้ ให้กับท้องถิ่นนี้ให้ได้ เอาตัวนี้เป็น แม่แรงดึงดูดชุมชนเหล่านี้ให้เห็นรูปธรรมชัดเจน เช่น เศรษฐกิจสามารถพึ่งตัวเองได้ไหม ทำอะไรได้บ้าง อะไรก็แล้วแต่ แต่ทำให้สามารถมองดูว่าพึ่งตัวเองได้”

นายเกิด เสริมเรื่องของจิตวิญญาณที่เริ่มลดน้อยถอยลง “เมื่อก่อนยังมีพี่น้อง ประชาชนในบางส่วนแสวงหาทางออกให้กับตัวเอง ให้กับสังคม วันนี้มันน้อยลง หรืออีกนัยหนึ่ง เรื่องจิตสาธารณะมันน้อยลง เพราะฉะนั้น ที่นายยุทธนาวิ บอกว่า มันเป็นงานที่เลิกไม่ได้ เรื่องที่ จะต้องแสวงหา จัดตั้งและเคลื่อนงาน มันเลิกไม่ได้ トラบดที่ความเป็นธรรมยังไม่เกิด”

จิตสำนึก คงเป็นประเด็นที่น่าทำทนาย เพราะเมื่อพัฒนาการต่อสู้อำนาจถึงยุคหนึ่ง เวลา พุดถึงจิตสำนึก คนบางที่แม้ดูเหมือนมีจิตสาธารณะก็หลุดได้บ่อย พอมีโอกาสที่ตนจะได้ชื่อเสียง เกียรติยศ คำว่าไว้เลย สงสัยว่ามันจะเป็นคำตอบหรือเปล่า นายเกิด ตอบว่า

“ผมมองอย่างนี้นะ ผมมองว่า ทุนนิยมเป็นเรื่องเลวร้าย มันเป็นเรื่องการกดขี่ขูดรีด แล้วที่มีทุนนิยมกำลังครอบงำอยู่ มันมีการคุกคาม และเรียกร้องเข้าไปครอบครองไปทำลาย โดยเฉพาะชุมชนที่อ่อนแอกว่าต้องถูกกระทำอย่างแน่นอน หลาย ๆ ครั้งที่ผมเคยไปพูดว่า หลายแห่งบอกว่าไม่มีสงคราม อันนี้ยิ่งสงครามยิ่งเยอะเลย โดยเฉพาะการรุกทางด้านวัฒนธรรมอันตรายนะ”

การสร้างจิตสำนึกจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ต้องพยายามทำให้มันเกิด และต้องเกิดแบบบูรณาการมากขึ้นในแต่ละชุมชนให้เป็นตัวอย่าง

“ตัวอย่าง เช่น ระบบเศรษฐกิจไม่ใช่เป็นระบบปิด และไม่ใช่ที่เราจะไม่สนใจเรื่องตลาด หรือว่าไม่สนใจกระบวนการผลิต เรื่องการระดมทุน เราไม่ได้ปฏิเสธ ประเด็นคือว่า กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมของชุมชนจริงหรือไม่ หรือเน้นเพื่อประโยชน์ในเรื่องปัจเจกอย่างเดียว แต่ในขบวนการภาคประชาชนไม่มี”

ข้อนี้อาจเปรียบเทียบบทเรียนจากลาว ในชุมชน เขามีกลุ่มต่าง ๆ มีกรรมการหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้เฒ่า กลุ่มสาธารณสุข ฯลฯ งานกลุ่มเยาวชน คือ คอยดูแลถนน อย่าให้พัง ถ้าถนนพังคุณต้องมีหน้าที่ไปซ่อม ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกเลยเพราะเยาวชนมีแรงเยอะ กลุ่มแม่บ้านมีงานวัด คือ ทำให้วัดดูสวยงามเรียบร้อย เป็นต้น คือ การรวมกลุ่มเพื่อทำงานให้สาธารณะทั้งหมดเลย ไม่ใช่ทำงานให้กลุ่ม วิธีคิดของเขา คือ สร้างคน สร้างกลุ่มคนให้รับผิดชอบ สังคม สร้างคนให้มีจิตสาธารณะตลอด มีใช้รวมกลุ่มเพื่อมุ่งทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มของตนเอง ต่อประเด็นนี้ นายยุทธนาวิ ได้เสริมขึ้นว่า

“กลุ่มอะไรที่เกิดตามธรรมชาติ เราอยากให้เป็นอย่างนี้ ที่นี้ในกลุ่มอะไรก็แล้วแต่ ถ้ามันเกิดขึ้นโดยนัยนี้ มันสามารถที่จะคานกระแสหลักได้ ผมว่า เราอยากเห็นองค์กรให้มันมีบูรณาการในลักษณะ 3 อย่างที่ว่า เศรษฐกิจ การศึกษา การมีส่วนร่วม ให้เป็นองค์กรที่สามารถเป็นสถาบันให้กับพี่น้องได้ ปัญญาชนอย่างเช่น อาจารย์ลัดดาวัลย์ อาจารย์วินิดา ท่านเหล่านี้ น่าจะเป็นสถาบันมีหน้าที่ในลักษณะให้แนวคิด พุดง่าย ๆ คือ ถ้าเป็นสมัยก่อนเป็นนักวิชาการ ให้แต่ละกลุ่มไป ถ้ามันเป็นอย่างนั้นได้ ถ้าตรงนี้มันเข้มแข็ง สอดคล้องกับเรื่องสิทธิชุมชน ผมว่าการขับเคลื่อนทางสังคมมันจะมีพลัง มันจะยันกับกระแสหลักได้ ไม่ว่าใครจะขึ้นมากก็ตาม”

“องค์ความรู้ของเรามันมีปรากฏอยู่บ้าง ประเด็น คือ แกนของประชาชนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ เป็นปัญหาหลัก ถ้าองค์กรตรงนี้เกิดแล้ว ชุมชนสามารถเข้าใจตรงนี้ได้ มันจะเกิดขบวนการทางปัญญาเกิดขึ้น ผมลองศึกษาประวัติศาสตร์ของ 14 ตุลาคม ก็ดี 6 ตุลาคม ก็ดี

ล้วนแต่มีเป้าหมายอุดมการณ์เดียวกัน แต่ในสถานการณ์อย่างนี้ นายเกิด บอกว่าระบบทุนนิยม น่าจะมีเป้าหมายเดียวกัน แต่การที่จะเอาตรงนี้ออกมาเป็นอุดมการณ์ร่วมกัน ทำยังไงถึงจะให้มันกลมกลืน มันเป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษา คือ ถ้าเราบอกว่ามันชั่วร้ายอย่างโน้นอย่างนี้ มันไม่ใช่ มันต้องมีทางเลือก มีอะไรดี ๆ ที่มันดูแล้วว่าจริง ๆ แล้วเราต่อสู้กับสิ่งนี้ แต่ว่าทำที่ในการต่อสู้ มันควรจะ มีลักษณะที่แนบเนียน”

คำถามท้ายสุด คงอยู่ที่ว่า อุดมการณ์การร่วมคืออะไร สังคมนิยมคงไม่ได้แล้ว เพราะคนส่วนหนึ่งคงมีความรู้สึกว่ามันจบไปแล้ว ซึ่งนายยุทธนาวิ ได้ให้ทัศนะว่า

“เป็นประเด็นที่น่าศึกษามาก เพราะว่า ในท่ามกลางทุนที่เจริญ เติบโตขึ้นไป มันไม่ได้หมายความว่ามันไปโดด ๆ หน่อของสังคมนิยมต้องขยายตามไปเรื่อย ๆ มันต้องเกิดสังคมใหม่ขึ้นมาตลอด ผมมองอย่างนี้นะ สังคมที่เราปรารถนา สังคมอะไรก็ช่าง เราไม่ติดใจกับชื่อของมัน แต่เมื่อปรากฏมันเกิดขึ้นมา ให้มีความเสมอภาค และมีความเป็นธรรม ไม่เอาัดเอาเปรียบกันมากเกินไป ผมคิดว่า ในช่วงที่ทำอยู่ มันต้องมีตัวตน เขาเรียกว่า มีผู้ก่อการ มันต้องเอาตัวเองออกมาในลักษณะที่ว่าเป็นผู้นำ”

ในส่วนของนายเกิด เห็นว่า “ขณะนี้ เราจะเน้นความสำคัญทางการผลิตมากกว่าพัฒนาพลังทางผลิต สังคมที่เราใฝ่ฝัน ไม่ใช่ว่าสังคมแบบไม่มีอะไรเลย เพราะเคยถามคนที่เคยทำงานมานาน วันนี้เรามีอะไรหลงเหลือให้ลูกให้หลาน ต้องทำงานอีกต่อไป ไม่ใช่เอาแต่ตำราเก่า ๆ มาให้ เราไม่ได้รังเกียจทุนนิยม เราใช้ทุนเหมือนกัน แต่เราไม่ใช่ทุนนิยม เราจะเอาทุนที่มีอยู่ทั้งหมดสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น ที่ผ่านมา เราส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงประเทศ จะไปปักธงแล้วจะค่อยมาพัฒนา ไม่ได้ ผมเรียกร่องว่า ต่อไปนี้เราต้องเป็นคนผลิต เป็นคนคิดและพัฒนา เรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ผมคิดว่ามันสำคัญ และจำเป็น ฝ่ายประชาชนผู้ใช้แรงงานต้องใช้ให้เป็น และต้องมีสิ่งเหล่านี้ ในการที่จะต่อสู้ต่อไป ที่จะว่าต่อสู้กับทุนไม่เอาอะไรเลยมันไม่ใช่”

แนวทางการต่อสู้เปลี่ยนแปลงสังคม จึงอาจมีหลากหลายแนวทางได้ อาจจะมองต่างกันไป แต่เป็นส่วนจำเป็นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องระดับนโยบาย เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะนโยบายมาช่วยให้ปัญหาเกิดการคลี่คลายได้ การให้ความสำคัญกับผลิต เป็นสิ่งจำเป็น แต่ละฝ่ายแต่ละส่วนจึงต้องช่วยกัน นายเกิด ได้เสริมว่า

“ที่บ้านผม เมื่อก่อนเราทำ เช่น เอาบุคคลเก่าแก่มาคุย เช่น ศาสตราจารย์ระพี สาคริก มาคุย ในช่วงหลังเราไม่ได้บุคคลเหล่านี้ลงมาเคลื่อนไหว มานั่งคุยกับชาวบ้าน และชาวบ้าน ไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ได้เอาเรื่องปัญหาตัวเองกับผู้รู้ในเรื่องทฤษฎีมาคุยกัน เรื่องการศึกษา เรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มันค่อนข้างจำกัดมาก เราดูปัญญาชนที่เข้าใจเรื่องของ

ชุมชนมันมีน้อย และค่อนข้างจะมีภาระในการที่จะไปส่วนนั้นส่วนนี้ของประเทศ เพราะฉะนั้นสิ่งที่กระทำ มันเป็นใจถึงใจต่อกันเลย ถ้ากระบวนการอย่างนี้มันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องดี ผมมองว่าอะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานการพึ่งพาตัวเอง มันจะมีลักษณะที่ยั่งยืน ลักษณะภาคภูมิใจ มีศักดิ์ศรีด้วย ขบวนการอย่างนี้ถ้าเราย่ำบ่บ่ ๆ ทำซ้ำบ่บ่ ๆ กระบวนการอย่างนี้ที่เกิดขึ้น มีองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ด้านเศรษฐกิจชุมชนอยู่ได้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วม ประชาชนทุกระดับต้องรู้เท่าทัน แล้วเราจะจัดขบวนการ ผมว่า ถ้าเราจัดขบวนการขับเคลื่อนขบวนการของประชาชนต่อไป องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านยังมีความจำเป็นอยู่”

นายเกิด และ นายยุทธนาวิ ได้ร่วมกันให้ทัศนะเรื่องการเมืองแบบผู้แทน ดังนี้

นายเกิด เห็นว่า “การเมืองแบบผู้แทน มันเป็นกระบวนการของโลก โดยความจริง ผมว่าการเมืองแบบผู้แทนมันไม่ช่วยอะไรให้สังคม ความเป็นประชาธิปไตยกับการเมืองแบบผู้แทนของไทย มันคนละขั้วกันเลย ผมเคยไปร่วมประชุม เมื่อก่อนผมเคยรับราชการ ถ้าประชุมกันเถียงกันเอาเป็นเอาตาย วิเคราะห์วิจารณ์กันเต็มที่ บางสิ่งที่ผู้บริหารเขาอยากได้ มานำเสนอในที่ประชุมที่ประชุมไม่เห็นด้วย แต่สุดท้ายสิ่งที่ไม่เห็นด้วยนำไปปฏิบัติ แล้วถามว่าเป็นประชาธิปไตยไหม คือประชาธิปไตยเดี๋ยวนี้นี้เป็นแบบนับจำนวนมือ ประชาธิปไตยเอาเสียงข้างมาก มันไม่ใช่คุณธรรม มันไม่ใช่ความถูกต้องเท่าไร หลังจากนั้นมาถึงวันนี้ ผมอาจจะใช้ความรู้สึกส่วนตัวตามวิสัยทัศน์หนึ่ง ประชาชนบางส่วนเริ่มปฏิเสธประชาธิปไตยแบบตัวแทน น่าจะมากขึ้น ในวันข้างหน้า ถ้าสถานการณ์ ยังเป็นอยู่อย่างนี้ คือคนที่มีอำนาจคุมเสียงในสภาได้ เขาจะไม่ฟังเสียงประชาชน เขาไม่รู้จักสำนึกรับผิดชอบต่อแผ่นดิน ในหลายเรื่อง มักจะใช้อำนาจแบบเผด็จการทางรัฐสภา ตัวนี้ ความร้ายแรง หรือความเลวร้ายไม่ต่างจากเผด็จการแบบทหาร บางทีอาจจะกินลึกไปกว่านั้นด้วย”

นายยุทธนาวิ เห็นว่า “การเลือกตั้งแบบตัวแทน แบบประชาธิปไตย ส่วนตัวผมเพียงแต่มันเอาภาพไปยึดได้แค่นั้นเอง วิธีการคล้ายกับเศรษฐกิจส่งออกแค่นั้นเอง บรรดาผู้กุมอำนาจกลไกโลกอยู่เดี๋ยวนี้นี้ส่งออกทั่วไป คือ วิธีการที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ พรรคการเมือง ผู้สมัครกับทีมงาน เขาจะไม่รู้จักกัน คนที่มีหน้าที่พูดเรื่องผู้แทนพูดไป คนที่จัดการซื้อเสียง จัดการไป ตัดแยกกันเลย นั่งเห็นกันอย่างนี้ ไม่รู้เลย ทำเฉยเลย ผมเห็นว่า การเป็นสินค้าออกของการเลือกตั้งแบบผู้แทน มันมาสอดคล้องกับระบบทุน ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนเพื่อกลบเกลื่อน ที่นี้ สำหรับบ้านเรา ถ้าเป็นรูปแบบประชาธิปไตยจริง ๆ โดยความเป็นจริงชุมชนของเราดั้งเดิม มันน่าจะเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ เพราะว่าแต่ละคนในชุมชนมองเห็นกันหมด ใครดี ใครชั่ว ใครเป็นอะไร พลังทางสังคม มันเป็นตัวทางสังคม ใครจะไปละเมิดยังไง มันไม่ได้ ซึ่งเราทราบกันอยู่แล้วว่า ในนี้ มักจะเป็นตัวบังคับกติกาทางสังคมด้วย”

“อีกส่วนหนึ่งพูดอย่างตรงไปตรงมา เรียกร้องตัวเองเข้าสู่สภา ไม่ว่าสภาท้องถิ่นระดับ ตำบล ระดับจังหวัด แล้วสภาระดับชาติส่วนใหญ่ มันเอาเงินซื้อ เอาอามิสสินจ้าง แล้วจะให้คนคิด อย่างเราไปเลื่อมใสมันได้อย่างไร”

นายเกิด เสริมว่า “นี่แหละถึงบอกว่า ระบบทุนนิยม คุณธรรม จริยธรรมมันหายไป ระบบบทักษิณ จริยธรรมมันหายไป คอร์รัปชันไม่ใช่เฉพาะนายทุน ราชการ หรือเฉพาะนักการเมือง ระดับชาติ มันเป็นอย่างนี้ มันสอนให้ประชาชนทำลายวัฒนธรรม โกงกันสะบัดหันแหกเลย กลายเป็นเรื่องปกติ ชาวที่ออกมาในสื่อที่มันเลวร้ายทั้งหลาย มีคนมาถามว่าผมคิดยังไง ผมบอก ธรรมดา เพราะมันต้องเป็นไปอย่างนั้นอยู่แล้ว แม้กระทั่งปัญหาเรื่องเด็ก เรื่องโสเภณี เรื่องเอดส์ หรืออะไรก็ตาม มันจะต้องเป็นไปอย่างนั้นอยู่แล้ว ถ้าสถานการณ์ ยังเป็นอย่างนี้ เรื่องอย่างนี้ไม่ เฉพาะในหมู่บ้าน แม้แต่พระองค์ มันเป๋ไปเลย ตัวไหนเป็นคำสอนจริง ๆ เป็นหลักจริง ๆ ไม่ได้เอามา ใช้ อบายมุขอย่างหนึ่งที่เห็นชัดเจนเลย สถาบันทางศาสนา มันอ่อนแอ เริ่มแรกของศาสนา พวกเรา มาคุยกัน เริ่มทำจากกลุ่มเล็ก ๆ ค่อยขยายไป เราทำไปได้ขนาดไหน คิดว่าคนที่คิดอย่างเรา คนที่มี จิตใจสาธารณะ มากกว่าเราอาจจะมียุ่ จะอยู่ที่ไหนก็ตาม”

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ สมมติที่เราเห็นปัญหาการเมืองแบบผู้แทน และมีความเห็นว่าเป็น บ้านเราแต่เดิม มีความเป็นประชาธิปไตยโดยตามธรรมชาติของมันเองอยู่แล้ว มีพลังในการ ตรวจสอบซึ่งกันและกัน มีพลังดูว่าใครสามารถทำหน้าที่ได้ดี มีธรรมชาติของมันอยู่ แต่ตอนหลังมัน เปลี่ยนไป ข้อท้าทายคือการออกแบบระบบการเมืองใหม่

นายเกิด เห็นว่า “ผมว่าน่าคิด เพราะการออกแบบมันไม่น่าออกแบบใหม่ แต่มันน่าจะ ค่อยเอาออกจากสิ่งที่มี ถ้าเราศึกษาดูว่ามีสิ่งใดที่มันหายไปเพราะอิทธิพลข้างนอกเข้ามา ตรงนี้ น่าจะได้รับการพัฒนา คนยิ่งใหญ่มากเท่าไร ยิ่งทำชั่วมากขึ้นเท่านั้น ซ่องโสเภณีเคลื่อนเป็นดอก เห็ด อาชญากรรมเกิดขึ้นเยอะ โดยหลักจริง ๆ ที่จะส่งเสริมวัฒนธรรม ถ้าคุณทำดีทำใหญ่ขึ้นมา โดยเนื้อหาระมันทำให้คนอยากจะทำดี อยากสร้างสรรคสิ่งที่ดีขึ้น บอกว่า ถ้าจะทำใหม่ มันต้อง เริ่มค้นคว้าอย่างจริงจัง ทั้งผู้นำชุมชน นักวิชาการ แล้วสร้างรูปแบบขึ้นมา ในขณะที่เดียวกันปัญหา รัฐต้องให้ความสำคัญ โครงสร้างสิ่งเหล่านี้ที่เราทำ ถ้าเราทำไปโครงสร้างเหล่านี้มันไม่สอดคล้อง กัน”

นายยุทธนาวิ เห็นว่า “คือตรงนี้ มันมีอยู่แล้ว เราต่อยอดพัฒนาขึ้นมา มันต้องเป็น ประชาชนเอง โดยประชาชน โดยคนที่เข้าใจทุกอย่าง ตรงนี้การเป็นกลุ่มก๊อปปี้ หรือเป็นเครือข่ายก็ดี มันค่อนข้างหละหลวม คือ กลุ่มของเราภาคประชาชนน่าจะมีมิติสูงกว่า เขามุ่งในเรื่องของทุน เพราะตรงนั้นบริหารจัดการง่าย กำไรขาดทุนแบ่งกันก็จบ แต่ตรงนี้มันมากกว่านั้นอีก มันไม่มีทุนที่

เป็นตัวเงินให้เลย มันอาจจะเป็นทุนทางสังคม เพราะฉะนั้นทุนทางสังคมอย่างเดียว คนที่สามารถเชื่อมโยงประสานได้ สามารถเข้าสู่กระบวนการได้ ผมว่ามันต้องลอกคราบใจคอตัวเองพอสมควร มีบางกลุ่มบางองค์กรเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ คนไม่กี่คนชุมนุมละไม่เกิน 2 - 3 คนที่มีความคิดใกล้เคียงกัน และคิดว่ามันถูกต้อง และเป็นจิตใจสาธารณะ สามารถเรียนรู้กับหลาย ๆ ฝ่ายได้ มีบางกลุ่มพยายามจัดตั้งเป็นกลุ่มเล็กแล้วค่อยขยายผลได้”

“ที่แล้วมาปัญหาเรื่องการสังเคราะห์วิเคราะห์วัฒนธรรมชุมชน ผมว่ามันยังไม่ถึงรากถึงโคนเท่าไร เราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่า วัฒนธรรมหนึ่งมันก็เหมาะสมกับยุค ๆ หนึ่ง ที่นี้ในยุคนี้ ๆ อาจจะมีตรงที่สร้างสรรค์ มีที่ไม่สร้างสรรค์ แต่เราไม่วิเคราะห์ถึงแก่นแท้ แม้จะอธิบายว่าเป็นแค่เครื่องมือในการขับเคลื่อนขบวนการ”

“ข้อต่อมา ในสถานการณ์ที่ขบวนการภาคประชาชนถูกบีบบังคับ ฝ่ายนำหรือคนที่มีจิตใจร่วมกับประชาชน ถ้าเราไม่มีสิ่งยึดมั่น ไม่มีความคิด ไม่มีอุดมการณ์ มันตกยุคมิด สิ้นหวัง และท้อแท้ ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนไป ถ้าเป็นขบวนการเชิงบวกสำหรับผมแล้ว ส่วนหนึ่งจะตกใจติดตามขบวนการไม่ทัน แต่ถ้าขบวนการเป็นอย่างไรนี้ เขาจะหลุดลอยไปเลย ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับคนที่เข้าสู่ขบวนการ เพราะฉะนั้นไม่ว่าสถานการณ์มันจะเป็นอย่างไรก็ตาม เราจะถูกบีบบังคับเคลื่อนไหวอะไรไม่ได้ก็ตาม แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการศึกษาค้นคว้า มันต้องดำเนินต่อไป ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นไม่สลับไสลกับสถานการณ์ที่บีบบังคับ เพราะว่าสถานการณ์บ้านเราในขณะนี้ ประชาชนต้องรู้สถานการณ์อยู่ตลอดเวลา มันไม่มียุคเวลาไหนของประวัติศาสตร์ที่พุ่งไปแล้วไม่มีสถานการณ์ที่สอง ฟุ้งขนาน มันสำคัญที่ว่าช่วงไหน ขึ้นช่วงไหนลง แคนั่นเอง”

นายเกิด และนายยุทธนาวิ ได้ให้ความเห็นในช่วงท้าย เน้นถึงการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ขบวนการภาคประชาชนเข้มแข็ง ที่ผู้นำต้องเสียสละ ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะให้เห็นว่าการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ทำได้ เป็นไปได้

“ผมว่าขบวนการประชาชนในอนาคตไม่ตายหรอกครับ ยังมีความหวังอยู่ มันมีการชะลอบ้าง แต่ในขณะที่ชะลอ ผมอยากเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนทุกสถาบันที่มีความรู้เยอะ เราน่าจะหาอะไรที่มารีกร้อง ในสถานการณ์แบบนี้ ไม่สามารถทำให้เราคิดทะลุไปได้ ให้มีอะไรที่ใหม่ขึ้นมาทีเดียว ลองการพบระหว่างอาจารย์มหาวิทยาลัยกับพวกเรา คือพวกเรามีกำลังใจ พวกผมต้องอยู่แบบเก่าอย่างนายยุทธนาวิต้องลงไปทำเกษตรเอง ลงทุนเยอะ แล้วเผาตัวเอง เรียกร้องตัวเอง ว่าไปทำเกาะติดจะยากลำบากเท่าไร ต้องอดทน เราต้องเรียนรู้กัน เมื่อก่อนเราเคยวิพากษ์เรื่องอโศกเหมือนกัน แต่ดูไปดูมาก็ใช้ได้ ก็มีพี่น้องอยู่ที่นั่นหลายคน”

“ผมไปดูเครือข่ายภาคอีสาน 4 - 5 จังหวัด ดูมาเมื่อ 2 - 3 อาทิตย์ ที่แล้วประมาณ 20 วัน เขาทำแบบนายยุทธนาวิ ทำแล้วสามารถอธิบายได้ทั้งหมดในแปลงดินของตัวเอง แล้วเป็นหนึ่งในตัวเองที่ตรงนั้น ลดหนี้ และสามารถเอาพี่น้องข้างเคียงไปเรียนรู้ได้ แต่เราก็ไปเรียนรู้อย่างที่โศก เขาทำ ใช้สถานที่อบรม และเชิญมัสดการสมณะมาเทศน์ให้ฟัง มันเริ่มจะมีแบบนี้แล้วต้องทำแบบนี้ด้วย ผมไปอยุธยาที่อำเภอเสนา และไปดูเชื่อนอุบลรัตน์ของหมออภิลิทธิ เราได้ดูประติศิวประด้าว แต่แนววิธีการใช้ได้เขาให้ตัวแทนของชุมชนมาคุยให้ฟัง เขาอธิบายแบบครบวงจร

เราอยากจะให้ คือ ทำยังไงสร้างเศรษฐกิจอย่างนี้ได้ อย่างเช่นผมไปดูบ้านหนองผือ เขาบอกว่าเขาปฏิเสธปุ๋ยเคมีได้ และเพื่อนฝูงทั้งหมดบ้านเขาไม่ซื้อปุ๋ยเคมี ปุ๋ยเคมีประเทศไทยมันทำไม่ได้ เขาทำปุ๋ยของเขาทดแทนได้ เขาอธิบายได้ และเขามีความภาคภูมิใจด้วยน่าสนใจ หนองผือที่จังหวัดขอนแก่น ตรงนี้มันสำคัญคือ 3 อย่างที่ว่ามา ต้องเชื่อมโยงกัน เศรษฐกิจการพึ่งพาตัวเองมันสำคัญ ต้องคิดพึ่งตัวเองให้ได้ และพึ่งอย่างมีศักดิ์ศรีด้วย”

7.3.2 การรวมกลุ่มในขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง

การรวมกลุ่มในขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยอาศัยพื้นที่สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนาปัญหาบ้านเมือง โดยเริ่มแรกหาสมาชิกที่มีความเข้าใจด้านการเมือง เป้าหมายเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างฐานการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันและกันในระหว่างสมาชิก ให้สมาชิกรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์เครดิตยูเนียน สามารถควบคุมกรรมการ แสดงเหตุผลในการประชุมได้ ให้ชาวบ้านได้เข้าใจหลักการออม และพยายามผลักดันให้เกิดมีกลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มเกษตรกลุ่มน้ำโขง กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน เสริมสร้างความรู้ให้กลุ่มตามความสนใจ ทำให้สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นโรงเรียนที่เอาปัญหาของชาวบ้านมาพูดคุยกัน

ต่อมา ได้มีการทบทวนทิศทางการทำงานที่เน้นการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ มาให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ และลดกิจกรรมทางการเมือง ด้วยเห็นว่าการพัฒนาการเมืองต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นช่วงที่กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) เข้ามาทำงานในพื้นที่ ทำให้เป็นโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ผลจากทุนที่ได้รับจาก SIF ได้จัดให้มีโครงการกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ โครงการทุนให้การศึกษาฟรี ทุนเงินกู้เรียน โครงการสวัสดิการคนชรา คนเป็นโรคเอดส์ โครงการส่งเสริมอาชีพ กลุ่มอาชีพทำขนม กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มขายข้าวสาร กลุ่มข้าว กลุ่มโรงสี กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ แม้นเมื่อทุนที่ได้รับจาก SIF หมดไปในปี พ.ศ. 2545 ชาวบ้าน

บางส่วนยังคงรับผิดชอบดำเนินการขยายผลต่อไป โดยสหกรณ์เครดิตยูเนียนทำหน้าที่เชื่อมประสานให้การทำงานพัฒนาต่อไป มีบางหมู่บ้านบางกิจกรรมล้มเหลว แต่มีบางกลุ่มที่ยังทำงานได้ผล มีการนำรายได้ที่ได้รับมาแบ่งปันกัน

ตัวอย่างการทำงาน เริ่มจากกลุ่มแกนนำ 2 - 3 คน หรือ 5 - 10 คน แล้วค่อยขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น โดยแต่ละกลุ่มพยายามที่จะเชื่อมต่อกัน เพื่อสนับสนุนกันและกัน เช่น กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ ที่ตำบลพังเคน มีการรวมกลุ่มปุ๋ยชีวภาพเสริม ปุ๋ยชีวภาพเป็นส่วนผสมของแกลบรำ หัวเชื้อ ปุ๋ยคอกพวกมูลไก่ มูลสัตว์ มีสมาชิกอยู่ 146 คน เริ่มจากภายใน คือ ขยายปุ๋ยให้กลุ่มสมาชิกก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายไป ปัจจุบัน สามารถทำปุ๋ยได้ประมาณหมื่นกระสอบต่อปี ในกลุ่มมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับ มีคณะกรรมการ บริหารจัดการ มีการแบ่งปันผลประโยชน์ ขณะทีกลุ่มเลี้ยงวัว มี 3 กลุ่ม มีวัวประมาณ 100 ตัว เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกรณีศึกษาของการรวมกลุ่มคือ กลุ่มตีเหล็กบ้านหลวง ที่มีลักษณะการรวมกลุ่มที่โดดเด่นในขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง

กลุ่มตีเหล็กบ้านหลวง ตั้งอยู่ที่หมู่ 13 ตำบลพังเคน กิ่งอำเภอนาดาล มีนาย คำดี หลงซิด เป็นประธานกลุ่ม หมู่บ้านบ้านหลวง มีประวัติการต่อสู้ที่น่าสนใจ ด้วยเมื่อ 20 ปีก่อนหน้านี ชาวบ้านทั้ง 37 ครอบครัวในหมู่บ้านบ้านหลวง เกือบต้องย้ายออกจากที่ดินที่อยู่อาศัยทำกินมานาน เพราะถูกกล่าวอ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ เพราะชาวบ้านไม่มีหลักฐานเอกสารสิทธิ์ นอกจากใบเสียภาษี ภบท. 6 แต่ด้วยความรวมใจสามัคคีกันต่อสู้ของชาวบ้านบ้านหลวง จนมีการตรวจสอบหลักฐานทางทะเบียนของชาวบ้าน ปรากฏได้ว่าที่ดินบ้านบ้านหลวงที่ชาวบ้านอาศัยทำกินมานานเป็นที่ดินของรัฐประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า รัฐจึงได้ออกเอกสารสิทธิ์ให้ในที่สุด

ชาวบ้านบ้านหลวง ได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มตีเหล็ก ด้วยมีแนวคิดที่จะพัฒนาตนเอง ให้มีอาชีพเพิ่มเติมจากการทำนา เพื่อเป็นการเพิ่มเติมรายได้ และเพื่อให้ชาวบ้านได้รู้สึกถึงคุณค่าของการทำงานรวมกลุ่มเพื่อสร้างองค์กรที่จะพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งในอนาคต ในช่วงแรก กลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ผ่านทางสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง กลุ่มได้ดำเนินงานนำเงินไปซื้อเครื่องมือ สร้างรายได้ให้กลุ่มเพิ่มมากขึ้น ได้ช่วยเหลือให้คนมีงานทำ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนาทักษะฝีมือ มีการจัดจ้างครูมาฝึกสอน ถ่ายทอดภูมิปัญญาการตีเหล็กให้ผู้สนใจทั่วไป ตอนเริ่มต้นมีสมาชิก 7 คน ปัจจุบัน มีสมาชิก 32 คน จากหมู่บ้านโนนสมบูรณ์ และหมู่บ้านโนนตูม มีช่างตีเหล็ก 5 - 6 คน ผลกำไรจากการขายผลิตภัณฑ์จากการตีเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีดโต้ มีดตอก เคียวเกี่ยวข้าว มีดพัว เจียง จ่อผานไถ คราดนาเหล็กยาง ขวานหมู ขวานหอน คราดมือ ฯลฯ จะแบ่งให้กับสมาชิกตามหุ้น โดยหักค่าบริการจัดการ

และค่าจัดบริการในชุมชน เช่น กรณีมีผู้เสียชีวิตในชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อกับชาวบ้านในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เกิดเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนปัญหาเรื่องนี้ ปัญหาความทุกข์ยากต่าง ๆ ในชุมชน ต่อมา กลุ่มดีเหล็ก ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ดีเหล็ก บ้านป่าหลวง เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายคนดีเหล็กจังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมดีเหล็ก ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ตัวอย่าง ในช่วง 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2546 มียอดขายทะลุเป้าหมาย 2,560 ชิ้น เป็นเงินกว่าสองแสนบาท

7.3.3 เครือข่าย

แกนนำของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ร่วมอยู่ในเครือข่ายประชาชนลุ่มแม่น้ำโขง โดยมี นายไพรัช ปะและ แกนนำคนหนึ่งของสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นประธานเครือข่ายประชาชนลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยมีองค์กรสมาชิก 14 องค์กร มีคณะกรรมการ 22 คน เป้าหมายหลัก คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยเน้นกิจกรรม 3 แนวทาง คือ 1. สร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง 2. สร้างพื้นฐานความรู้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการ 3. สร้างองค์การพื้นฐานให้เข้มแข็ง โดยพื้นที่การทำงานครอบคลุม อ.นาตาล อ.เขมราฐ และ อ.โพธิ์ไทร กิจกรรมที่จัดทำ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมออมทรัพย์ ด้วยการแนะนำอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีให้ทันสมัย ตรวจสอบง่าย การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดีเหล็ก เพาะเห็ด ทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น มีการบริหารงานที่เน้นการมีส่วนร่วม การแบ่งงานกันทำ และการตรวจสอบภายใน

7.4 คุณค่า (values) ของขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง

เพื่อทราบถึงคุณค่าที่มีอยู่ของขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง จึงต้องทำความเข้าใจแนวคิด อุดมการณ์ ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน ก่อตั้งขึ้น เพื่อให้ชุมชนใช้สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็น “เครื่องมือ” ในการบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิกในชุมชน โดยอาศัยจิตตารมณ์ 4 ประการ อันได้แก่ สนใจ ห่วงใย แบ่งปัน รับผิดชอบ และคุณธรรม 5 ประการ เป็นหลักการสำคัญที่กรรมการและสมาชิกทุกคนถือปฏิบัติและยึดมั่น ว่า เป็นหนทางในรูป “สหกรณ์เครดิตยูเนียน” บรรลุเป้าหมายแห่งการกินดีอยู่ดี หลักคุณธรรมดังกล่าวได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็น

อกเห็นใจกัน และความวางใจกัน หลักคุณธรรมทั้ง 5 ประการนี้ ได้รับการถ่ายทอดโดยการให้ การศึกษาอบรมก่อนเข้าเป็นสมาชิกและการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเครดิตยูเนียน เมื่อเห็นว่า สมาชิกมีความเข้าใจและมีคุณสมบัติเพียงพอแล้ว จึงจะพิจารณารับเข้าเป็นสมาชิกสมบูรณ์ของ สหกรณ์เครดิตยูเนียนในที่สุด

วัตถุประสงค์ สหกรณ์นี้มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเอง เพื่อดำเนิน ธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้หลัก คุณธรรมพื้นฐานห้าประการ รวมทั้งจริยธรรมอันดีงาม อันมีการประหยัด เป็นต้น เพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่สมาชิกและส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จนสามารถอยู่ดีกินดี มีสันติสุข รวมทั้งในข้อต่อไปนี้ด้วย คือ

- (1) ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยทั่วไป
- (2) ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
- (3) รับฝากเงินจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่น
- (4) ให้สมาชิกกู้ยืมเงินตามความจำเป็น หรือมีประโยชน์
- (5) กู้ยืมเงินเพื่อใช้เป็นทุนดำเนินงานของสหกรณ์
- (6) ให้สวัสดิการ และการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว

ฯลฯ

สหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง ทำงานเป็นเครื่องมือให้การศึกษาชาวบ้านทาง การเมือง ขณะเดียวกัน เป็นธนาคารชุมชน ให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ รู้จักการทำธุรกิจร่วมกัน และรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักจิตตารมณ์ 5 ประการ ปัจจุบัน มีสมาชิกที่มีทะเบียน ชื่ออยู่ในสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประมาณ 1200 คน ใน 169 หมู่บ้าน กิจกรรมหลักของสหกรณ์ เครดิตยูเนียน คือ การสะสมเงินออมทรัพย์ เพราะสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีกติกากำหนดให้สมาชิก มีเงินสะสมกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนอย่างน้อยคนละ 20 บาทต่อเดือน ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ คือการได้กู้ยืมเมื่อมีความจำเป็น การกู้ยืม มี 3 ประเภท ประเภทที่ 1 กรณีฉุกเฉิน สมาชิกใน ครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วย รถชนอุบัติเหตุ ประเภทที่ 2 เพื่อการลงทุน ได้แก่ ลงทุนปรับที่ไร่ ที่นา ลงทุนค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ประเภทที่ 3 เงินกู้ระยะยาว สำหรับผู้ที่ต้องการกู้จำนวนมาก เช่น ถ้า ต้องการกู้ 3 พันบาท ต้องมีเงินฝาก 1 พันบาท หรือ ถ้าต้องการ 3 หมื่นบาท ต้องมีเงินฝากสหกรณ์ เครดิตยูเนียนหนึ่งหมื่นบาท โดยมีระยะคืนเงินยาวกว่าประเภทที่ 1 และ 2 และมีกฎกติกาให้ส่ง เงินทั้งต้นและดอกเบี้ยร้อยละบาทต่อเดือนทุกเดือน ปัจจุบัน สหกรณ์เครดิตยูเนียน มีเงินออม ทรัพย์ประมาณ 10 ล้านบาท สหกรณ์เครดิตยูเนียน มีแนวทางการทำงานในการส่งเสริมการ

รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการเรียนรู้เท่าทัน โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ งานส่งเสริมอาชีพ กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มโรงสีข้าว กลุ่มส่งเสริมปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มเกษตร ลุ่มน้ำโขง กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในการบริหารจัดการสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีคณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียน ที่มาจากการเลือกตั้งที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีขึ้นทุกปีในช่วงสิ้นปี คณะกรรมการแต่ละชุดมีวาระ 1 ปี พอครบปี จะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ โดยส่วนใหญ่ จะเป็นกรรมการคนเดิมที่ได้รับเลือก ซึ่งสืบเนื่องมานับแต่คณะกรรมการชุดก่อตั้งปี พ.ศ. 2538 ที่ได้ ลาออกไปเกือบหมดแล้ว โดยมีนายเกิด ชันทอง เป็นประธานกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนมา ตลอด นอกจากนี้ มีผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ 2-3 คน ดูแลการเงิน-บัญชี และสมาชิก และมี สำนักงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ตั้งอยู่ที่ อำเภอโพธิ์ไทร

การมองถึงคุณค่าของขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียน จะมองผ่านแว่น ของสองแกนนำ ผู้ก่อตั้ง และมีบทบาทสำคัญในขบวนการมาแต่เริ่มต้น คือ นายเกิด ชันทอง และ นายยุทธนาวิ สิงห์แผ่น ซึ่งกำลังศึกษาแนวทางออกของสมาชิกเครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง โดย ความเห็นพ้องมีใจความโดยสรุปว่า ในการต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องเริ่มจากปัจเจก ปัจเจก รวมเป็นครอบครัวเป็นหน่วยงานแรกของสังคม โดยต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ก่อน ด้วยการรวมตัวกัน เป็นกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญกลุ่มต่าง ๆ ต้องมีเอกภาพ มีอุดมการณ์ร่วม มีการประสานงานกัน ข้อที่ เป็นอุปสรรคในการทำงานของขบวนการประชาสังคมต่อกระแสทุน กระแสโลกาภิวัตน์ คือ ทุนนิยม มีฐานวัฒนธรรมในการส่งเสริมความเป็นปัจเจกมาก ลักษณะการรวมกลุ่มอาจไม่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมทุนนิยม เมื่อขบวนการประชาชนปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมทุนนิยม จะถูกอิทธิพลทุน นิยมจับแยกสลาย ทำให้มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น ต่างถูกดึงสู่เรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ การขับเคลื่อนทางสังคม แม้จะถูกแยกสลายไปบ้าง ถือเป็นเรื่องธรรมดา ประเด็นอยู่ที่ว่าจะ ยกกระดานการแยกสลายขึ้นสู่อะไรได้อย่างไร เพราะหากใช้ยุทธวิธีด้าน ไม่อาจด้านได้ แต่ถ้าใช้ วิธีการคู่ขนานกันไปอาจพอที่จะสู้กันได้ในระดับหนึ่ง ถือเป็นพัฒนาการทางสังคม เป็นการเรียนรู้ ของภาคประชาชนเอง และข้อที่สำคัญ คือ การพึ่งตนเองให้ได้

อย่างไรก็ตาม มีอุปสรรคที่จะทำให้ไม่สามารถคิดพึ่งตัวเองได้ คือ ปัญหาหนี้สิน กองทุนหมู่บ้านละล้าน ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ มีลักษณะนิสัยที่เปลี่ยนไปเป็น แบบเสพสุข จึงต้องมีการรวมตัวกันเพื่อเรียกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คืนมา ศักดิ์ศรีความเป็นชุมชน คืนมา ด้วยการรวมหมู่ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา สร้างขบวนการเรียนรู้ร่วมกันใหม่ เป็นการ

เรียนรู้ระบบ เป็นขบวนการศึกษาปัญญาชนท้องถิ่น หรือปัญญาชนที่มีความเข้าใจในเรื่องนี้ และต้องเป็นขบวนการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนกว่าที่ผ่านมา เพื่อให้การรวมตัวกันทำให้มีพลังในการต่อสู้

7.5 สภาพแวดล้อมภายในชุมชน (environment)

7.5.1 สภาพชุมชนทางสังคมวัฒนธรรม

ทุนทางสังคมของชุมชน (social capital) : วิถีวัฒนธรรมทางการเมือง

การทำงานทางการเมืองของสหกรณ์เครดิตยูเนียน คือ การพยายามรวมกลุ่มสร้างกลุ่มต่าง ๆ ผ่านรูปแบบการทำกิจกรรม แต่ละกลุ่มมีแกนนำ กลุ่มละคนสองคนที่มีแนวคิด รู้จักคิด วิพากษ์ เช่น มีแนวคิดด้านการเมือง รู้จักเสียสละ รู้จักอุทิศตน มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ รู้จักขยันทำกิน มีการเรียนรู้สถานการณ์บ้านเมืองเพื่อให้รู้เท่าทัน รู้จักการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ มีการถ่ายทอดความคิดพูดคุย การประชุม การวิเคราะห์ปัญหาอย่างสม่ำเสมอ เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านหนังสือที่ก้าวหน้า ด้วยการผลัดเปลี่ยนกันอ่านบ้าง หรือการพูดคุยในกลุ่มย่อย เพื่อเป็นการสร้างคน พัฒนาความคิดคนอย่างต่อเนื่อง สหกรณ์เครดิตยูเนียน จึงนับได้ว่า เป็นองค์กรขบวนการประชาสังคมที่มีเครือข่ายเป็นกลุ่มชาวบ้านที่หลากหลายในเขตพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ถือเป็นทุนทางสังคมในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาก่อตัวขึ้นให้เป็นวิถีของวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นตั้งหน่ออ่อนทางการเมืองที่ได้รับการฟูมฟักอรุณเจริญเติบโตให้ ออกงามเมื่อถึงวาระที่สิ่งแวดล้อมอำนวย เช่น สภาพแวดล้อมทางการเมือง เปิดพื้นที่และสนับสนุนให้กลุ่มต่าง ๆ ได้แสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างเต็มที่ กลุ่มเหล่านี้ จะมีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

7.5.2 สภาพชุมชนทางการเมือง

ในเรื่องการเมืองท้องถิ่น ปัจจุบัน การเลือกตั้ง องค์กรบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต) ถูกยึดโยงกับการเมืองระดับชาติ ชาวบ้านจะรู้ว่า อ.บ.ต. คนไหนมาจากนักการเมืองสายไหนส่งสมัครผู้สมัคร อ.บ.ต. ส่วนใหญ่รับเงินนักการเมืองมาใช้จ่ายหาเสียง เพราะปัจจัยสำคัญในการแข่งขันคือ การแจกเงิน นอกเหนือจากคุณสมบัติอื่น เช่น เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนกว้างขวาง มีจุดเด่นที่สามารถใช้โฆษณาหาเสียงได้ นักการเมืองมักจะอาศัยเงื่อนไขดังกล่าวในการตัดสินใจให้การสนับสนุน เพราะเห็นว่าจะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า เทคนิคการ

นำเสนอคุณสมบัติผู้สมัครมีความสำคัญ บางครั้งคนที่แฉงเงินน้อยกว่าได้รับเลือก เพราะเทคนิคการนำเสนอดีกว่า องค์ประกอบอีกประการหนึ่ง คือ การที่ผู้สมัครมีเครือข่ายกว้างขวาง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีผู้สมัครที่มีเครือข่ายแน่นอนหนา จะมีในบางหมู่บ้าน เช่น ในกิ่งอำเภอนาตาล มีเพียงผู้สมัครจาก 2 นามสกุล ลงแข่งขันเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีบางครั้งที่มีผู้สมัครมาจากนามสกุลเดียวกัน มีปัญหาญาติทะเลาะกัน พี่น้องทะเลาะกันเพราะเลือกตั้ง แต่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่นานนัก

สมัยก่อน การเลือกตั้งไม่มีการซื้อเสียง การเมืองยังไม่เข้มข้น ในการเลือกตั้งชาวบ้านจะเป็นคนเลือกกันเอง โดยดูจากวงศ์ตระกูล ความเป็นมาจากสมัยพ่อแม่ปู่ย่าตายาย การใส่ใจช่วยเหลือชาวบ้าน ความอุทิศเสียสละในการทำงานให้ชุมชน ในการเลือกใช้วิธี “แยกคนออก” คือ จะมีการเรียกชาวบ้านมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน แล้วให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าจะเลือกใคร โดยให้เดินแยกไปหาผู้ที่ตนต้องการจะเลือก แล้วนับจำนวนชาวบ้าน ผู้ที่ชาวบ้านเดินไปหามากที่สุดได้รับเลือก

ในการบริหารงาน แม้ อ.บ.ต. จะมาจากการเลือกตั้ง และตามโครงสร้างนายก อ.บ.ต. จะต้องเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของ อ.บ.ต. แต่โดยทั่วไปในพื้นที่นี้ ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ใน อ.บ.ต. คือ ปลัด อ.บ.ต. ขณะที่ ปลัด อ.บ.ต. มักเป็นคนของนักการเมือง และยังเป็นเจ้าหน้าที่ประจำที่รู้เรื่องกฎระเบียบดีกว่านายก อ.บ.ต. ที่มาจากชาวบ้านธรรมดา ในการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่นจึงมักไม่ได้มีส่วนกำหนดมากนัก แต่ถูกกำหนดจากเบื้องบนโดยตรง เช่นเดียวกับการจัดทำโครงการ อำเภอเป็นฝ่ายควบคุมเรื่องผลประโยชน์ และมักจะขอผลประโยชน์เป็นส่วนแบ่ง 5 เปอร์เซ็นต์บ้าง 10 เปอร์เซ็นต์บ้าง หรือบางที่อำเภอทำหน้าที่เป็นนายหน้าให้ผู้รับเหมา หรือจัดหาโครงการให้ผู้รับเหมาทำ

การพัฒนาความเข้มแข็งของท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นเอง จึงมีอุปสรรคจากระบบที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลและผลประโยชน์ หากแผนกำหนดจากท้องถิ่นเอง เป็นแผนที่เกิดจากความพอใจของชาวบ้าน ความเข้มแข็งน่าจะเกิดกับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านรับรู้จริง ๆ ว่าจะต้องทำอย่างไร

ชาวบ้านนาตาลเล่าว่า สมัยก่อน การพัฒนาอยู่ในการดูแลของท้องถิ่นจริง ๆ ตัวอย่าง การทำถนนจากบ้านนาตาลไปบ้านโนนตาล ชาวบ้านขุดกันเอง ทำกันเอง ชาวบ้านจากบ้านนาตาลขุดทางทำถนนไปถึงครึ่งทางทางไปบ้านโนนตาล ชาวบ้านจากบ้านโนนตาลทำทางที่เหลืออีกครึ่งทาง ไม่ต้องให้ใครมาสั่ง มีเพียงกำนันมาตีเกราะบอกว่าจะทำถนนกันนะวันนี้ ชาวบ้านพากันมาทำ เช่นเดียวกับการขุดบ่อน้ำ ชาวบ้านต่างช่วยลงแรงขุดกัน มาในระยะหลังที่มีรัฐเข้า

มา งานต่าง ๆ เริ่มกลายเป็นของรัฐ ปล่อยให้รัฐทำไป ชาวบ้านไม่ได้รู้สึกเป็นเจ้าของ ดังสมัยก่อนที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม เวลาบ่อน้ำ มีปัญหาน้ำไม่พอกิน ชาวบ้านจะช่วยกันไปขุดเอง ขุดแล้วดูแลรักษาตัวเอง แม้แต่พระมีความใส่ใจ ตัวอย่าง ห้วยกระเจันอยู่ทางด้านใต้ เป็นห้วยใหญ่ เวลาหน้าฝน ถนนหนทางใช้คมนาคมไม่ค่อยได้ เมื่อฝนหมด หลวงพ่อพาชาวบ้านไปช่วยกันซ่อมแซมถนน บางที่พระเณรช่วยทำ แม่นดูว่าเป็นความจำเป็นต้องทำ เพราะต้องใช้ถนนสัญจรไปมาแต่ถ้ามองในมุมหนึ่ง อาจเกิดจากความพร้อมเพียงที่ชาวบ้านร่วมกันทำ การพัฒนาจึงควรต้องทำให้สอดคล้องกับท้องถิ่น สอดคล้องกับความเป็นจริง ให้ท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจมากที่สุด

ตัวอย่างการเมืองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการเดินทางเยี่ยมเยียนหมู่บ้านปากสะนอม ต.ตะพาน อ.เมืองนครเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยความช่วยเหลือของเครือข่ายสหกรณ์เครดิตยูเนียน ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์นายกัน แก้วขาว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2488 อดีตผู้ใหญ่บ้าน และนางเสริฐ แก้วขาว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2489 ภรรยา ถึงโครงสร้างการปกครองของหมู่บ้านลาว พอสรุปเป็นใจความสำคัญได้ว่า หน่วยปกครองพื้นฐานที่เล็กที่สุด หากเปรียบเทียบกับไทย คือ หมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครอง วาระของการเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีวาระ 2 ปี และอยู่ได้เพียง 3 วาระ ผู้ใหญ่บ้านคัดสรรจากประชาชนในหมู่บ้านที่เห็นว่าทำงานดี นายกัน แก้วขาว เป็นผู้ใหญ่บ้านระหว่างปี พ.ศ. 2539-2545 ชาวบ้านเรียกผู้ใหญ่บ้านว่า “นายบ้าน” รับผิดชอบดูแลราษฎร นายบ้าน มีผู้ช่วย 2 คน คนหนึ่งทำหน้าที่ดูแลด้านเศรษฐกิจ อีกคนหนึ่งทำหน้าที่ดูแล สังคม วัฒนธรรม นายบ้านจะเรียกลูกบ้านประชุมทุกเดือน เพื่อรายงานผลการไปประชุมรับข้อราชการกับเลขาหน่วยพรรค (กำนัน) ซึ่งได้ไปประชุมรับข้อราชการจาก “เจ้าเมือง” (นายอำเภอ) และ “เจ้าแขวง” (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ถ่ายทอดลงมาตามลำดับ

การเลือกนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เริ่มจากการให้นายบ้านที่กำลังจะหมดวาระ ทำบัญชีรายชื่อผู้ที่สมควรจะเป็นนายบ้านให้เลขาหน่วยพรรค (กำนัน) เมื่อพิจารณาแล้ว เลขาหน่วยพรรค จะเป็นผู้ทำหน้าที่ประกาศรายชื่อผู้ที่สมควรจะเป็นนายบ้านให้ชาวบ้านเลือก ชาวบ้านจะเลือกด้วยการเขียนรายชื่อ หรือหมายเลขใส่กระดาษ แล้วนำกระดาษนั้นมารวมกันนับคะแนน ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้รับเลือกเป็นนายบ้าน ผู้ที่ได้คะแนนอันดับถัดมา จะเป็นผู้ช่วยนายบ้าน

ในแต่ละหมู่บ้านยังมีกรรมการบ้าน ประกอบด้วย กรรมการรักษาความสงบ กรรมการภาษี กรรมการป้องกันชาติ (อยู่ในความดูแลของผู้ช่วยนายบ้านด้านเศรษฐกิจ) กรรมการเยาวชน กรรมการแม่หญิง กรรมการแนวโฮม (ผู้เฒ่า) ฯลฯ (อยู่ในความดูแลของผู้ช่วยนายบ้านด้านสังคม วัฒนธรรม) กรรมการบ้านมาจากการคัดเลือกของลูกบ้าน โดยวิธีการทำเครื่องหมายขีดหน้าชื่อ

บนกระดาน กรรมการบ้านแต่ละฝ่าย/กลุ่ม มี 3 คน ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดจากการเลือก จะได้เป็นหัวหน้าฝ่าย อีก 2 คน จะเป็นผู้ช่วย ลูกบ้านทุกคนต้องเข้าเป็นสมาชิกในฝ่าย/กลุ่ม อย่างน้อยหนึ่งฝ่าย/กลุ่ม ยกเว้นแม่เฒ่า(สตรี) จะเป็นสมาชิกสองฝ่าย/กลุ่ม หน้าที่ของสมาชิก คือ ทำงานดูแลสาธารณประโยชน์ เช่น กลุ่มเยาวชน ทำหน้าที่ดูแลถนนหนทาง คอยซ่อมแซม ไม่ให้เป็นหลุมเป็นบ่อ กลุ่มสตรีทำหน้าที่ดูแลตบแต่งประดับประดาดอกไม้สำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ ในวัดวาอาราม กลุ่มผู้เฒ่า ทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาหารือต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น ทุกคนในหมู่บ้านจึงมีหน้าที่รับผิดชอบชุมชนของตนตามศักยภาพความถนัด ถ้ามีผลงานดี จะได้รับเลือกให้มีตำแหน่งหน้าที่ เช่น เป็นกรรมการบ้าน เป็นผู้ช่วย เป็นนายบ้าน ต่อไป การให้ค่าตอบแทนนายบ้านได้ค่าตอบแทนเดือนละ 100 บาท กรรมการบ้าน จะไม่ได้ค่าตอบแทนใด ๆ

จะเห็นว่า หน่วยทางปกครองระดับฐานของลาว สามารถวางระบบรวมศูนย์อำนาจที่พรรคที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน นำไปสู่การพัฒนาผู้นำของชุมชน ประกอบกับระบบการเลือกตั้งที่เป็นการเลือกแบบเปิดเผยโปร่งใส ย่อมมีส่วนทำให้ผู้เลือกตั้งคำนึงถึงการเลือกคนดีมีคุณธรรม เพราะโดยสำนักตามธรรมชาติ การเลือกคนที่เห็นอยู่แล้วว่าไม่มีความสามารถไร้คุณธรรม ย่อมไม่อาจทำอย่างเปิดเผย เพราะผู้เลือกย่อมมีความละเอียดรอบคอบ ในแง่นี้ อาจมีข้อโต้แย้งเมื่อพิจารณาในกรณีของการใช้สิทธิพลบับบังคับให้ผู้เลือกเลือกคนที่ผู้มีอิทธิพลต้องการ การเลือกอย่างเปิดเผยจะเปิดโอกาสให้มีการใช้สิทธิพลอย่างได้ผล อย่างไรก็ตาม ในบริบทของชาวบ้านในชนบทที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดเปิดเผย การเลือกตั้งที่เป็นความลับไม่ได้ช่วยปกป้องมิให้มีการใช้สิทธิพลอย่างได้ผลเช่นกัน ข้อที่อาจเป็นประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่ง ในระบบการเลือกตั้งของลาวที่เป็นอยู่ คือ ในส่วนของผู้สมัครที่มีระบบการควบคุมแบบรวมศูนย์ที่ผ่านมาจากเบื้องบน เช่น ผู้ที่จะเป็นผู้สมัครได้ ต้องผ่านการตรวจสอบมาตามลำดับขั้นก่อนที่จะได้รับการอนุมัติให้เป็นผู้สมัครได้ ข้อนี้ อาจเป็นจุดที่เอื้อต่อการแสวงหาประโยชน์จากผู้มีอำนาจ หรือนำไปสู่การซื้อเสียงขายเสียงได้เช่นกัน

7.6 ผลกระทบ (impact)

ผู้นำของสหกรณ์เครดิตยูเนียน หลายคน เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตผ่านการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ มีจิตใจเสียสละ กล้าหาญ อุทิศตนเองให้กับส่วนรวม แต่จากการทุ่มเทแรงกายแรงใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม แม้จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางความคิดในหมู่ประชาชน แต่ไม่สามารถเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม จนได้มีการทบทวนทิศทางการทำงาน อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งยัง

ประสงค์ที่จะรักษาทิศทางการทำงานเดิมที่มุ่งเน้นปลูกจิตสำนึกทางการเมือง ขณะที่อีกส่วนหนึ่งซึ่งยังคงมีบทบาทนำในสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เห็นว่า ควรมุ่งเน้นที่การรวมกลุ่มเพื่อเศรษฐกิจ ให้เป็นฐานในการทำงานขับเคลื่อนขบวนการต่อไป ผลของความแตกต่างทางความคิด ทำให้แกนนำส่วนหนึ่งลดบทบาทตนเองจากสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน และปล่อยให้สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนทำงานการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ เช่น โรงสีชุมชน กลุ่มวัว กลุ่มตีเหล็ก เป็นต้น โดยอาศัยสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนเป็นฐานในการรวมกลุ่มทำกิจกรรม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามให้การรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อเป็นเวทีในการทำงานให้เกิดการเรียนรู้ด้วย แต่เนื่องด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ชาวบ้านตกอยู่ในภาวะบริโภคนิยมมากกว่าที่จะสนใจการรวมกลุ่มต่างจึงมุ่งทำมาหากิน และอาศัยกลุ่มเพื่อทำให้เศรษฐกิจของตนเองดีขึ้น จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มจึงเป็นไปในทิศทางที่ทำให้สมาชิกสหกรณ์มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แต่กลุ่มไม่ได้เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้เพื่อให้เกิดสำนึกทางการเมืองเท่าที่ควร

ผลจากการทำงานรวมกลุ่มของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน อย่างน้อยใน 169 หมู่บ้าน จาก 244 หมู่บ้าน ใน 3 อำเภอ ชาวบ้านได้เรียนรู้การทำกิจกรรม การออมทรัพย์ และการได้จัดตั้งองค์กรของตนเองขึ้น เช่น การตั้งกรรมการ การประชุม การบริหารจัดการเงินของตนเอง การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนเป็นที่ปรึกษา แกนนำสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ประมาณการว่า 30 เปอร์เซ็นต์ของสมาชิกที่มีอยู่ หรือ ประมาณ 300 - 400 คน ที่กระจายอยู่ใน 3 อำเภอ เป็นสมาชิกที่มีอุดมการณ์ของเครดิตยูเนี่ยน ในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

7.7 ความเป็นประชาธิปไตยชุมชน

ในเรื่องประชาธิปไตยชุมชน อาจต้องพิจารณาเรื่องการจัดการอำนาจ ดังที่กล่าวแล้วว่า ในสมัยก่อน การจัดการอำนาจในชุมชน ไม่ใช่วิธีการเลือกตั้งดังที่เป็นอยู่ปัจจุบัน แต่ใช้วิธีคัดสรรผู้นำ ด้วยการคัดสรรจากผู้ที่มีคุณงามความดี ก่อนคัดสรรจะเรียกประชุมชาวบ้านมาร่วมกัน ถ้าผู้ที่จะมาเป็นผู้นำมี 2 คน ให้ทั้ง 2 คนนั้น ยืนอยู่คนละฟาก แล้วให้ชาวบ้านเดินไปหาคนที่ตนประสงค์จะเลือก ชาวบ้านเดินไปหาใครจำนวนมากกว่า คนผู้นั้นชนะได้เป็นผู้นำ เป็นการลงคะแนนเลือกอย่างเปิดเผย เพราะคนดีมักปรากฏเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว ใครดีย่อมได้รับเลือก

ปัญหาความแตกแยกเกิดขึ้นมาอย่างชัดเจนเมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่น อ.บ.ต. เลือกตั้ง ส.ส. กรณีตัวอย่าง การเลือกตั้ง ส.ส. ที่ผ่านมา สมาชิกในกลุ่มแตกแยกกัน เพราะต่างคน

ต่างสนับสนุนผู้สมัครคนละพรรค แม้เลือกตั้งผ่านไปแล้ว ผู้สมัครได้เป็น ส.ส. ได้ไปเป็นรัฐมนตรี แต่ผู้เลือกตั้งในหมู่บ้านยังโกรธกัน โดยเฉพาะกับบรรดากลุ่มหัวคะแนนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ชาวบ้านเล่าว่า โดยทั่วไป ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มีหัวคะแนนอย่างน้อย ๆ ประมาณ 20 คน แต่ละคนจะควบคุมดูแลผู้มีสิทธิเลือกตั้งประมาณ 5 หลังคาเรือน แต่มีกรณีที่เป็นหัวคะแนนช่วยผู้สมัครคนละพรรค เพราะไม่สามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้ลงตัว ขั้นตอน คือว่า หัวคะแนนจะเป็นผู้รวบรวมรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และนำรับเงินมาแจกจ่าย หัวคะแนนที่สามารถหารายชื่อได้มาก ได้รับเงินค่าชื่อเสียงมากตามจำนวนรายชื่อ โดยที่หัวคะแนนจะได้รับเงินตามสัดส่วนของจำนวนรายชื่อด้วย ชาวบ้านในชุมชน แสดงความเห็นว่

“คนเรามันหวังแต่เงิน คนดีมีอยู่ แต่ดียังไงก็แพ้เงิน คือ ชาวบ้านเลือกจะเลือกคนดีนั้นแหละ แต่พอถึงเวลาจะเลือกจริง ๆ มันเปลี่ยนในวันที่เดินไปกา ใครให้เยอะก็ให้คนนั้น แต่ก่อนที่เลือกตั้ง ส.ส. ใหม่ ๆ แรกสุดชื่อเสียง 20 บาท แจกทุกคน ตอนนี่ 500 บาท 1,000 บาท”

คนที่ชาวบ้านเลือก ชาวบ้านรู้ว่า ทำมาหากินอย่างไร แต่ก็เลือก เพราะรับเงินมาแล้ว วงจรอุปถัมภ์ระหว่างชาวบ้าน หัวคะแนน ผู้สมัคร ถูกถักสานอย่างเหนียวแน่น เป็นการแลกเปลี่ยนพึ่งพาที่กฎหมายมีอาจสกัดกั้นได้

“คนที่จะสมัคร ส.ส. คือ มันอุปถัมภ์กันมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานวัด งานบ้าน งานบุญ งานบวช เอน้ำแข็งมาให้ เขาบริการ เรื่องรถ เรื่องความสะดวก งานศพก็เอารถมาใส่โลงศพให้ไป ป่าช้า จัดการให้เรียบร้อย เอน้ำแข็งมาให้ เอน้ำขวดมาให้ เวลาไม่มีเงินให้ลูกไปโรงเรียน ไม่มีเงินกองทุน ไปหาเขาก็ได้อยู่”

พรรคการเมือง มีระบบเครือข่ายอิทธิพล ครอบคลุมพื้นที่ท้องถิ่น ผ่านการอุปถัมภ์ ที่รู้จักกันในหมู่ชาวบ้านว่า “ฝนตก 12 เดือน” คือ การให้ความช่วยเหลือประชาชน/หัวคะแนนอย่างสม่ำเสมอ การเมืองระดับชาติกับการเมืองท้องถิ่น มีผลประโยชน์ผูกพันกัน ด้วยการแบ่งสรรผลประโยชน์ทางธุรกิจ อาทิ การรับเหมาก่อสร้าง ผ่านกระบวนการกำหนดแผนงบประมาณ โครงการ ตามกรอบที่มีธุรกิจผูกพันกันอยู่ นายทุนพรรคการเมือง จึงมีอิทธิพลกำหนด ส.ส. เพราะว่านายทุนพรรคการเมืองเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้ ส.ส. จ่ายเงินช่วยเหลือให้ประชาชน หัวคะแนนเป็นทหารแนวหน้า ผู้กำหนด คือ กรรมการพรรคการเมือง นายทุนพรรคการเมือง ดังนั้น แม้นในพื้นที่ที่ผ่านการจัดตั้ง พื้นที่ที่ทางการเคยกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่สีแดง พื้นที่ที่ผ่านการเคลื่อนไหวทางความคิดมานาน ยังไม่สามารถเอาชนะทางการเมืองด้วยการเลือกตั้งได้ เพราะ

- (1) เขตพื้นที่เลือกตั้ง มีขอบเขตกว้างขวาง
- (2) ประชาชนไม่เห็นความแตกต่างในระหว่าง

คุณสมบัติของผู้สมัคร ปัจจุบันเงิน จึงยังเป็นปัจจัยที่ทรงอิทธิพลอยู่ นายทุน ผู้ทรงอิทธิพล จึงยังเป็นผู้ชักใยนักการเมือง และทำการกันเป็นล่ำเป็นสัน

นายวีระ รูปคม อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคมหาชน เล่าว่า “ที่นี่เขาเอาทุกอย่าง ส่งพี่ชายเป็น ส.จ.บ้าง ตระกูลเดียวเป็นทั้งหมด มีหัวคะแนนมาช่วยเป็นฐานในตำบลครบทุกตำบล เพราะว่าเม็ดเงินต่าง ๆ ผลประโยชน์อยู่ในตำบลก็มี ถ้ามีเม็ดเงินตรงไหน ผลประโยชน์ของชาติตรงไหน เขาจะเข้าไปเกี่ยวข้องของเม็ดเงิน คืองบประมาณท้องถิ่น. เขามีคนเข้าไปอยู่เป็น ส.อบต คอยเอื้อประโยชน์ เพราะเขาทำงานรับเหมาอยู่แล้ว เวลาแข่งขัน เช่น โรงสี โรงงานปุ๋ยชีวภาพ ทุก อ.บ.ต ต้องซื้อปุ๋ยทั้งหมด ทั้งที่ตอนนี้มันเป็นหน้าเก็บเกี่ยว ทั้ง อ.บ.ต.ซื้อถึงแสนสองแสนบาท เห็นไหม นี่คือผลประโยชน์ทับซ้อน”

“ระบบการจัดการ เริ่มที่ 1 เขาใช้เงินจากกำไรธุรกิจ แล้วแบ่งมาส่วนที่หนึ่งมาให้ชาวบ้าน เช่น เป็นค่าใช้จ่าย เกิด แก่ เจ็บ ตาย บริการชาวบ้าน งานบุญ งานบวช ส่วนที่สอง คือว่า ถ้าพึ่งแค่ธุรกิจที่เคยทำมาทั้งหมด มันอาจจะทำไม่ได้ทั้งหมด ถ้าหากว่าไม่มีอำนาจทางการเมือง ดังนั้น ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะในระดับเทศบาล เขาต้องคุมสภาพ (การฮั้วงาน) ทั้งหมดในพื้นที่ของเขา”

“เมื่อพิจารณาการเมืองท้องถิ่น อ.บ.ต. กำหนด ส.จ. เกือบทั้งหมด เป็นหัวคะแนนของพรรคไทยรักไทย แยกออกจากพรรคไทยรักไทยยาก เพราะมีการดูแลฐานดี หมั่นรดน้ำหมั่นใส่ปุ๋ยเล็ก ๆ น้อย ๆ พอไม่ให้พืชตายฐานตาย ด้วยการใช้ 100 หรือ 200 หรือ 300 บาท แก่ อ.บ.ต. กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ขณะเดียวกัน มีกลุ่มจัดตั้ง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. เวลาใครไปขายข้าว จะเลี้ยงดูอย่างดี แต่มีปรากฏการณ์ 2 - 3 ครั้งที่มีการแจกเงินเยอะ ๆ แล้วไม่ได้รับเลือก เช่น การเลือกตั้ง ส.จ. คราวที่แล้ว คนของ ส.จ.คนหนึ่ง ลงที่นาตาลนี้ไม่ได้ ขนาดมีการทุ่มเงินจำนวนมาก แพ้ 2427 คะแนน คนนาตาลรับเงินแต่ไม่เลือก คือ ไม่เห็นแก่เงินทอง มีศักดิ์ศรี คนที่ชาวบ้านเลือก คือ กำหนดอน ได้คะแนนมาจากฐานสมาชิกคนจน เพราะกำหนดอนไม่ได้ทุ่มเงินซื้อเสียง และฐานะของกำหนดอนใกล้เคียงกับชาวไร่ชาวนา กำหนดอน เป็นประธานสร้างเขื่อนให้ย้ายไฮ เป็นผู้ที่คบใจคบผู้ร้ายอยู่ ส่วนหนึ่งคบเพราะผู้ร้ายเสียค่าคุ้มครองให้ คือ เอาสินบนมาให้เพื่อไม่ให้กำหนดอนไปปราบเอาช่วยมาให้กำหนดอน โจรในพื้นที่นี้มี 2 - 3 กลุ่ม กลุ่มที่ส่งส่วยอยู่ได้ สมัยที่นายดอนเป็นกำหนดอน มีนิสัยเป็นธรรมชาติแบบนี้ พอเกษียณ ก็หาที่ยึดใหม่ มาร่วม กับสหกรณ์เครดิตยูเนียน ไปยื่นเป็นฐานทำงานกับชาวบ้าน”

การสนับสนุนให้คนเข้าไปในการเมืองท้องถิ่น เพื่อสร้างการเมืองใหม่ นั้น เมื่อมองภาพรวมแล้ว ปัจจุบัน ส.ส. เป็นของนายทุน และ ส.ส.นายทุนมีเครือข่ายทั่วไป แต่ละเครือข่ายไม่

ว่าจะเป็น อ.บ.ต. กำหนดผู้ใหญ่บ้าน คนที่ได้เป็น อ.บ.ต. คนที่ชนะมักจะได้รับอุปการะ เช่น ได้รับ 2 หมื่นบาทเพื่อเป็นการผูกขาดให้คนเหล่านี้เป็นเครือข่าย การสร้างคนขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับ นายทุนผ่านการเลือกตั้งจึงเป็นไปได้ยาก เช่น สมมติว่า ในหนึ่งตำบล หา อ.บ.ต. ที่อยู่ในเครือข่าย ภาคประชาสังคมเข้าไปสักกิ่งหนึ่งของ อ.บ.ต. ก็ยังสู้ไม่ได้ เคยมีการประเมินหลายด้านแล้ว ผู้ นายทุนไม่ได้ มันข้ามไม่พ้น ไหน ๆ ก็เงิน ๆ เงิน ๆ อยู่ ประการที่สอง กำลังคนที่มีอยู่ ยังขาดความ เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอุดมการณ์ ประการที่สาม ขาดทุนรอน ดังนั้น เมื่อเกิดมีการต่อสู้ทางการเมืองขึ้น ถ้าจะหวังทำให้เกิดผลกระทบขึ้นได้ ต้องนั่งเฉย รอจังหวะหนึ่งที่เราเห็นว่า พอที่จะต่อสู้ไหว จึงจะเคลื่อนออกมา แทนนำสหกรณ์เครดิตยูเนียน เล่าว่า

“ที่แรกคนของเราไปเป็น อ.บ.ต. หวังจะจับเอาเรื่องคนบ้านเรามาพูดเรื่อง ประชาธิปไตยให้มากขึ้น แต่มันลึกเกินไป เกินขีดความสามารถ พอเอาผลของการเลือกตั้งมาพูด ให้พี่น้องฟังว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรม แต่พูดไปพี่น้องไม่ฟัง มันลึกกว่านั้นอีก มันมี วิธีการซื้อหมู่บ้านนี้ได้ทั้งหมด หีบบัตรมาซักว่าเพื่อน เหมือนการเลือกตั้ง ส.จ. เพิ่งเลือกตั้งที่ผ่านมา มีหีบบัตรของหมู่บ้านเดียวที่เพิ่งมา”

“ในขบวนการประชาสังคม กิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตอย่างพวกอนุรักษ์น้ำ มีคน ทำร่วมกันอยู่ กลุ่มโรงสี เขาก็ทำ มีการประชุมกันอยู่ แต่พอฤดูเลือกตั้ง กลุ่มเหล่านี้จะไม่คุยเรื่อง การเมืองมาก คุยในลักษณะแคบขึ้น คุยในวงกว้างไม่ได้ อย่างเช่น เราจัดประชุม ชาวบ้านจะไม่ กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะมีหวัคະແນนของนักการเมืองเข้ามาด้วย มาสังเกตอะไรต่าง ๆ เรื่อง การเมืองเริ่มน้อยลง เป็นอิทธิพล เขารู้กันใครคือหวัคະແນนให้ใคร เพราะฉะนั้นเวลาเขาจะพูดเรื่อง การเมือง เขาจะพูดน้อยลง การตอบโต้จะไม่มี ส่วนมากจะปล่อยให้ฝ่ายวิทยากรพูดไป เหมือนกับ เป็นฝ่ายเดียว ไม่มีส่วนร่วม ช่วงใกล้เวลาเลือกตั้งมักจะเป็นอย่างนี้”

“รากหญ้าตอนนี้ การเมืองอ่อนแอหมด ชาวบ้านรู้อยู่ว่าปัญหาอย่างนี้มันทับชาวบ้าน อยู่ เรื่องประชาธิปไตย แก่ไขประชาธิปไตยปากท้องก่อน หมายความว่า ไม่ให้เอาเงินมาแจก ปลด ออก ไล่ออก แก่ได้ คือ จับคนแจก”

7.8 การประเมินผล การวิเคราะห์-สังเคราะห์ และการอภิปราย

สหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง เป็นองค์กรประชาสังคมที่มีประวัติการทำงานกับ ประชาชนมายาวนาน มีแกนนำหลายคนที่ผ่านการอุทิศตนต่อสู้เพื่ออุดมการณ์มาอย่างต่อเนื่อง การทำงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ จากการขับเคลื่อนทาง

การเมือง มาเน้นการทำงานทางด้านเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ที่ผ่านมา การสร้างการเรียนรู้ ของชาวบ้านทางการเมือง โดยกลุ่มครู อาจารย์ ผู้นำบางส่วน ในขบวนการประชาสังคมนิยมเครดิต ยูเนียน เป็นแนวความคิดส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ที่มุ่งไปเพื่อการยึดอำนาจรัฐ วิชาการวิจารณ์รัฐ ตรวจสอบรัฐ (คือ เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงรัฐ) มากกว่าการสร้างคามเข้มแข็งทางการเมืองของประชาชน หรือ การชี้ให้เห็นถึงพลังของประชาชนในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (เชื่อมั่นในพลังของตนเอง) ขณะที่แกนนำอีกส่วนหนึ่ง เน้นการทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม แต่เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มากกว่าการรวมกลุ่มทางการเมือง คล้ายกับว่าเมื่อไม่สามารถยึดอำนาจรัฐ (ระดับชาติ/ท้องถิ่น) ได้ อย่างน้อยให้ได้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง

การทำงานที่เน้นเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง โดยคงให้ความสำคัญกับการทำงานรวมกลุ่มชาวบ้าน เพื่อให้กลุ่มชาวบ้านเป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ให้แต่ละชุมชนคงความมีหน่ออ่อนทางความคิดที่พร้อมจะเติบโตใหญ่กล้าแข็ง เมื่อมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงศักยภาพของประชาชน เมื่อทุกส่วนยอมรับอย่างจริงจังว่า อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของปวงชน การรักษาและหล่อเลี้ยงไว้ซึ่งอุดมการณ์ของขบวนการประชาสังคมนิยมเครดิตยูเนียน และความพยายามที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์ ทำอุดมการณ์ให้มีพลวัตไม่หยุดนิ่งผ่านกระบวนการศึกษาพูดคุยแลกเปลี่ยน ยังคงเป็นหัวใจสำคัญ ในการรักษาพลังของภาคประชาชนไว้

การหล่อเลี้ยงอุดมการณ์ของขบวนการประชาสังคม อย่างน้อยควรเป็นอุดมการณ์ที่มีเข็มมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะสามารถทำให้เกิดเป็นพลังทำอุดมการณ์ให้เกิดผลในภาคปฏิบัติ ก่อรูปก่อร่างเป็นจริง ขบวนการประชาสังคมที่ไม่มีอุดมการณ์เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกัน จะเป็นประชาสังคมที่ขาดพลัง เพราะขาดทิศทางร่วมกัน ในแง่นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า อุดมการณ์ดังกล่าว ควรเป็นอุดมการณ์ที่มุ่งทำให้อำนาจของประชาชนเข้มแข็งมีพลัง มิใช่อุดมการณ์ที่มุ่งแสวงหาอำนาจรัฐ การมุ่งแสวงหาอำนาจรัฐ มีแต่จะทำให้ผู้แสวงหาอำนาจรัฐเกิดความลุ่มหลงมัวเมา และเมื่อได้อำนาจรัฐจะถูกกลืนไปกับระบบของรัฐที่มีอยู่ เพราะรัฐ คือ อำนาจที่เป็นดังหลุมดำ ทลายดูดที่เมื่อถูกดูดเข้าไปแล้ว ไม่สามารถหลุดรอดออกมาได้ง่าย หากไม่มีพลังที่เข้มแข็งจริง ยากที่จะทวนกระแสเสียดทานแรงดึงดูดที่มีอยู่ในระบบได้

การจะทำให้อำนาจประชาชนมีพลังได้ ต้องมีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาชาวบ้าน ในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มีอยู่ของชุมชน ในวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีคิด ที่มีอยู่ แม้นวิถีเหล่านั้น จะแตกต่างไปจากสิ่งที่เรา (นักวิชาการ ชนชั้นกลาง) ค้นเคยอยู่ หรือ มีมาตรฐานจนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ “โง่” ก็ตาม (ในที่นี้ ต้องจำแนกความไม่รู้ กับ ความโง่เขลาเบาปัญญา คนไม่รู้ มิใช่ คนโง่)

ข้อค้นพบจากการพูดคุยกับแกนนำหลายคน ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจุบัน ขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียน ให้ความสำคัญกับการสร้างเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ทำได้มากกว่าการสร้างความเข้มแข็งขบวนการประชาสังคมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือการขับเคลื่อนเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงรัฐ หรือเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของรัฐ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัย เห็นว่า ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การสร้างความเข้มแข็งขบวนการประชาสังคมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางนโยบาย กลับทำได้มากกว่าการสร้างความเข้มแข็งขบวนการประชาสังคมในการต่อสู้กับเกมการเลือกตั้ง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการแข่งขันการเลือกตั้ง เป็นการปะทะกันในเรื่องผลประโยชน์โดยตรง การแข่งขันเลือกตั้ง มีการใช้อำนาจอิทธิพล ทั้งโดยตรง และโดยผ่านระบบอุปถัมภ์ ที่คงมีระดับความเข้มแข็งของอิทธิพลกำกับกระบวนการอุปถัมภ์นั้นอยู่ด้วย

โครงสร้างของการทำให้การเลือกตั้งบรรลุผลตามที่ต้องการนั้น ได้ถูกพัฒนานำไปสู่การวางฐานรากอย่างแน่นหนา มีการวางกลไกการได้มาซึ่งคะแนนเสียงอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะผ่านระบบการอุปถัมภ์อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณีปฏิบัติ การใช้อิทธิพลผ่านเครือข่ายเครือญาติ บวกไปกับการซื้อเสียง จัดเลี้ยง แจกของ การสัญญาว่าจะให้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้โดยตรง หรือให้โดยผ่านนโยบายของรัฐ ไปจนถึงการสร้างภาพพจน์ สร้างบารมี และความน่าเกรงขาม เพื่อกำกับความแม่นยำของการได้มาซึ่งคะแนนเสียงเลือกตั้ง โครงสร้างที่จะทำให้แข็งแรงเช่นนี้จึงต้องใช้การลงทุนมหาศาล ขณะเดียวกันเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเพราะเป็นการลงทุนที่สามารถหวังผลกำไรคืนในสัดส่วนที่มหาศาลเช่นกัน เนื่องจากเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วสามารถเข้าไปควบคุมผลประโยชน์ที่จะได้ มาจากโครงการขนาดใหญ่ หรือที่เรียกกันว่าเมกะโปรเจกต์ได้อย่างง่ายดาย

การวิเคราะห์ปัญหาเลือกตั้ง แม้ส่วนหนึ่งจะมองผูกติดอยู่กับปัญหาปากท้อง แต่หากมองพินิจวิเคราะห์หัดดู ปัญหาปากท้องอาจเป็นรูปธรรมของปัญหาที่โดดเด่นชัดเจน จนทำให้ไม่อาจมองข้ามไปได้ จนทำให้ลืมไปได้ว่า แม้ไม่มีปัญหาปากท้อง การเลือกตั้งยังคงเป็นปัญหาดังที่เป็นอยู่ได้เช่นกัน สิ่งที่ถูกมองข้ามไปคือ ว่าปัญหาของการเลือกตั้ง เป็นปัญหาของผู้ถูกเลือกต่างหาก มิใช่ปัญหาของผู้เลือกเพียงอย่างเดียว เพราะหากแต่ละพรรคการเมือง ยังคงสภาพดังที่เป็นอยู่ คือ ถูกควบคุม กำกับโดยนายทุนของพรรค โดยผู้มีอิทธิพลที่มีวิสัยทัศน์เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ยังมีใช้พรรคการเมืองที่มีประชาชนเป็นฐานรากที่แท้จริง ขณะที่การคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง อยู่บนฐานของเงิน อำนาจอิทธิพล และผลประโยชน์ โดยทั่วไป ผู้เลือกย่อมไม่มีหนทางให้เลือกมากนัก นอกจากจะเลือกไปตามกระแสที่ถูกกำหนดมา ยกเว้นกรณีมี

ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์จริง ได้รับการพิสูจน์ในหลายครั้งแล้วว่า จะได้รับการเลือกตั้ง แม้ไม่ได้ใช้เงินหาว่านซื้อเสียง ก็ตาม

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม จึงสมควรเป็นไปเพื่อต่อกรต่อสู้กับโครงสร้างการประกันผลคะแนนเลือกตั้งที่แข็งแกร่ง ผลการเลือกตั้งที่เป็นไปเพื่อรองรับความชอบธรรมของการคงอยู่ของอำนาจที่ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มบางพวก แต่พึงมุ่งเพื่อความมอกเงยทางสติปัญญาความคิดทางการเมือง เพื่อให้ความคิดทางการเมืองมีความเข้มแข็งแหลมคม เป็นประชาธิปไตยแบบถกเถียงเรียนรู้ (deliberative democracy) ที่นำไปสู่สำนักการเข้ามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ไปสู่การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์กิจการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการของส่วนรวม นำไปสู่การแสดงศักยภาพที่มุ่งพึ่งตนเองทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ (ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้) ในทิศทางนี้ การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตัวอย่างของการวางโครงสร้างในหมู่บ้านของลาว น่าจะเป็นตัวอย่างที่พึงพิจารณา เพื่อเป็นฐานในการสร้างพัฒนาผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพที่แท้จริง และยังเป็นกลไกในการสร้างตัวตนของชุมชนที่แท้จริงได้อีกด้วย อย่างน้อยที่สุด การมีสมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบ หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ในกิจการต่าง ๆ ของชุมชน ย่อมเป็นฐานสำคัญของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งอยู่แล้ว

7.9 การประมวลค่า

เพื่อเป็นการยืนยันข้อค้นพบจากงานวิจัย ภายหลังจากเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ช่วยวิจัย เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการจัดประชุม group interview เพื่อตอบแบบสอบถามที่ร่างตามกรอบแนวคิด civil society diamond : SVEI จากการประมวลข้อมูลที่ได้มา พบว่า

1. ในขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง มีค่าเฉลี่ยรวมของกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้
  - ในส่วนของโครงสร้าง (structure) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .87
  - ในส่วนคุณค่า (values) ขององค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .84
  - ในส่วนสภาพแวดล้อมในชุมชน (environment) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .75
  - ในส่วนผลงานที่สร้างผลกระทบ (impact) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .79
 โดยมีค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม เท่ากับ .81

2. ลักษณะประชาธิปไตยชุมชน เมื่อรวมค่าเฉลี่ยความเห็นในเรื่องประชาธิปไตยของกลุ่มต่าง ๆ พบว่า

- ประชาธิปไตยแบบตัวแทน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .57
- ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .48
- ประชาธิปไตยแบบถกเถียงเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .5

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ กับคุณลักษณะของประชาธิปไตย จึงอาจสรุปได้ว่า ชุมชนมีขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขงที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มที่จะมีคุณลักษณะประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยแบบถกเถียงเรียนรู้ ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดูรายละเอียดในตารางที่ 7.1 - 7.2 และ กราฟที่ 7.1 -7.2

ตารางที่ 7.1

แสดงลักษณะความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง สัมพันธ์กับลักษณะประชาธิปไตยชุมชน

ตัวชี้วัด	ข้อค้นพบที่เด่นจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย	แนวคำถามแกนนำของผู้ช่วยผู้วิจัย	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม				
			กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	ค่าเฉลี่ย
1. ในส่วนของโครงสร้าง (structure)	มีผู้นำ แกนนำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครู อาจารย์ ที่รักความเป็นธรรม มีสำนึกการทำงานเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยมานานกว่า 30 ปี มีพื้นที่การทำงานค่อนข้างมาก ครอบคลุมใน 3 อำเภอ มีการรวม กลุ่มที่ใช้เงินออมสมาชิกเป็นต้นทุน ร่วมกับการสนับสนุนจากภายนอกในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการทำงานกับเครือข่ายต่างๆ ในการผลักดันนโยบายที่มาจากความเห็นภาคประชาชน	โครงสร้าง / วัตถุประสงค์ / เป้าหมายของกลุ่ม การศึกษาบุคคลิก ลักษณะผู้นำ/สมาชิก (actors) มีคุณธรรมแบบพลเมือง (civic virtue) การยอมรับความแตกต่าง มีสำนึกสาธารณะ / สำนึกทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตย มีการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การทำกิจกรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีทุนทรัพยากรขององค์กร มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอก	.77	.89	.91	.89	.87
2. ในส่วนของคุณค่า(values) ขององค์กร	ใช้จิตตารมณ์ 4 และหลักคุณธรรม 5 ประการ ขับเคลื่อนการรวมตัวเพื่อเรียกร้องศักดิ์ศรีความเป็นชุมชนคืนมา ให้หลุดพ้นจากอิทธิพลโลกาภิวัตน์	ความเป็นประชาธิปไตย ความโปร่งใส (transparency) มีน้ำใจ เมตตากรุณา (compassion) ความสามารถในการทำงานรวมหมู่ (collectivism)	.64	1	.71	1	.84
3. ในส่วนสภาพแวดล้อมในชุมชน (environment)	ความมั่นคงในอุดมการณ์ทางการเมือง การมีแนวคิดการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอก	ทุนทางสังคม ประกอบด้วย ความไว้วางใจ (trust) ค่านิยมที่ดี (value) บรรทัดฐานทางสังคม (norms) คุณธรรม จริยธรรม ทุน-ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับรัฐ องค์กรเอกชน พรรคการเมือง	.67	.78	.89	.67	.75

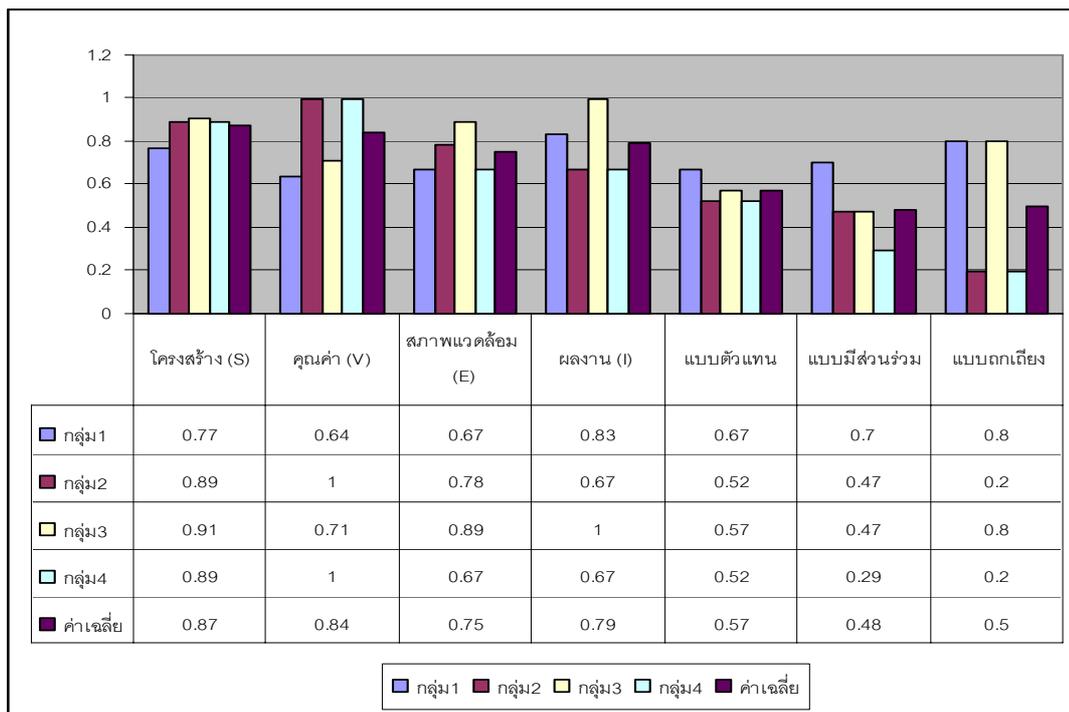
ตารางที่ 7.1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อค้นพบที่เด่นจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย	แนวคำถามแนะนำของผู้ช่วยผู้วิจัย	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม						
			กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	ค่าเฉลี่ย		
4. ในส่วนผลงานที่สร้างผลกระทบ (impact)	ชาวบ้านได้เรียนรู้การทำกิจกรรม การอบรมทฤษฎี และการได้จัดตั้งองค์กรของตนเองขึ้น เช่น การตั้งกรรมการ การประชุม การบริหารจัดการเงินของตนเอง การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การได้รับการยอมรับจากชุมชน/สังคม และ การทำงานสนองตอบความต้องการของชุมชน	.83	.67	1	.67	.79		
			ค่าเฉลี่ยรวมของข้อ 1-4	.72	.83	.88	.81	.81	
			ค่าเฉลี่ยโดยรวมของชุมชน (ค่าเฉลี่ยทุกกลุ่ม)	.81					
			ค่าเฉลี่ยรวมของประชาธิปไตย ↓						
5. ลักษณะประชาธิปไตยชุมชน	ธนาภิบาลเมืองชาติครอบงำการเมืองท้องถิ่น “ฝนตก 12 เดือน” หล่อเลี้ยงระบบอุปถัมภ์ให้เข้มแข็ง ทำให้การเมืองรากหญ้าอ่อนแอ	ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy)	.67	.52	.57	.52	.57		
			อาศัยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนความคิดทางการเมือง	ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy)	.70	.47	.47	.29	.48
					พยายามสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่มีการรวมกลุ่มเพื่อให้มีการศึกษาเรียนรู้ทางการเมือง	ประชาธิปไตยแบบถกเถียงเรียนรู้ (deliberative democracy)	.8	.2	.8

หมายเหตุ กลุ่มที่ 1 : ตีเหล็ก กลุ่มที่ 2 : เลียงวัว กลุ่มที่ 3 : โรงสีชุมชน กลุ่มที่ 4 : สหกรณ์เครดิตยูเนียน

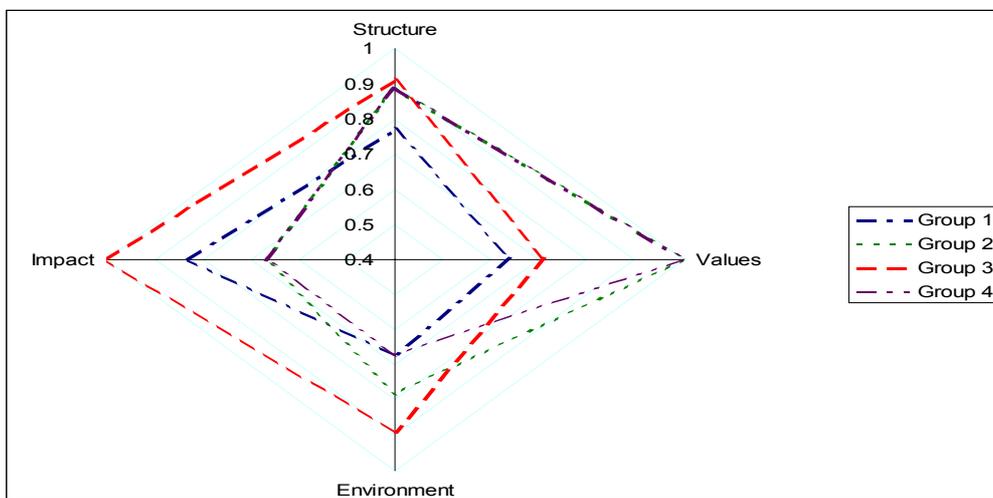
กราฟที่ 7.1

แสดงลักษณะความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม
สหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง สัมพันธ์กับลักษณะประชาธิปไตยชุมชน

กราฟที่ 7.2

เปรียบเทียบกลุ่มต่างๆ ในขบวนการประชาสังคมสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง ในรูป diamond

ตารางที่ 7.2

แสดงลักษณะความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม สหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง

สัมพันธ์กับลักษณะประชาธิปไตยชุมชน

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแกนนำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม1	กลุ่ม2	กลุ่ม3	กลุ่ม4
1. ในส่วนของโครงสร้าง (structure) ประกอบด้วย 1.1 โครงสร้าง/วัตถุประสงค์/เป้าหมายของกลุ่ม	1.1.1 มีวัตถุประสงค์/เป้าหมายของกลุ่ม 1.1.2 มีแผนงาน/โครงการในปี 2548 ของกลุ่ม 1.1.3 มีกรรมการ สมาชิก สำนักงาน มีคนทำงาน มีการแบ่งงานความรับผิดชอบของกรรมการ อาทิจานาบริหาร งานการเงิน บัญชี งานโครงการ อื่น ๆ	1 1 4	1 1 5	1 1 5	1 1 5
1.2 การศึกษา บุคลิก ลักษณะ ผู้นำ/สมาชิก (actors)	1.2.1 มีคุณธรรมแบบพลเมือง (civic virtue)* 1.2.2 การยอมรับความแตกต่าง* 1.2.3 มีสำนักสาธารณะ/สำนักทางการเมือง* 1.2.4 ความเป็นประชาธิปไตย*	5 2 3 1	5 2 3 2	7 2 3 2	6 2 3 2
1.3 การประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	1.3.1 การประชุมกลุ่ม ประชุมกรรมการ/สมาชิก 1.3.2 การรายงานผลการทำงานต่อสมาชิก/ชุมชน 1.3.3 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่แบ่งหน้าที่กันทำงาน	2 1 1	2 1 1	2 1 1	2 1 1
1.4 การทำกิจกรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	1.4.1 กลุ่มได้ทำกิจกรรมในรอบปีที่ผ่านมา 1.4.2 การร่วมของสมาชิกในการทำกิจกรรมกลุ่ม 1.4.3 จำนวนมาก/น้อยของสมาชิกที่ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม 1.4.4 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่วางแผนว่า ในแต่ละปีมีแผนการจะทำอะไรบ้าง	1 1 2 1	1 1 4 1	1 1 3 1	1 1 3 1
1.5 ทุนทรัพยากรขององค์กร การสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอก	1.5.1 มีแหล่งทรัพยากร (เช่น เงิน อุปกรณ์ อาหาร แรงงาน การช่วยเหลือในการประสานติดต่อแหล่งทุนอื่น ๆ เป็นต้น) ที่สนับสนุนกลุ่ม	1	1	1	1
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 35 คะแนน)	27(.77)	31(.89)	32(.91)	31(.89)

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแก่นำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม1	กลุ่ม2	กลุ่ม3	กลุ่ม4
2.1.1 จำนวนมากน้อยสมาชิกที่ร่วมประชุมกลุ่ม	2.1.1 จำนวนมากน้อยสมาชิกที่ร่วมประชุมกลุ่ม	2	4	1	4
2.1.2 ถ้าประธานพูดในสิ่งที่สมาชิกไม่เห็นด้วย สมาชิกจะไม่พูดค้านในที่ประชุม แต่จะไปพูดนอกที่ประชุม หรือซุบซิบในที่ประชุมและไม่ฟังประธาน	2.1.2 ถ้าประธานพูดในสิ่งที่สมาชิกไม่เห็นด้วย สมาชิกจะไม่พูดค้านในที่ประชุม แต่จะไปพูดนอกที่ประชุม หรือซุบซิบในที่ประชุมและไม่ฟังประธาน	0	1	1	1
2.1.3 ประธานมักรีบตัดสินสรุปความเห็นในที่ประชุม โดยไม่ค่อยรับฟังเสียงของสมาชิก	2.1.3 ประธานมักรีบตัดสินสรุปความเห็นในที่ประชุม โดยไม่ค่อยรับฟังเสียงของสมาชิก	1	1	1	1
2.1.4 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่ท่านคิดว่า มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด	2.1.4 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่ท่านคิดว่า มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด	0	1	1	1
2.2.1 รายงานการเงินต่อสมาชิก/ชุมชน	2.2.1 รายงานการเงินต่อสมาชิก/ชุมชน	1	1	1	1
2.2.2 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่รายงานการทำงาน การเงินต่อสมาชิก	2.2.2 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่รายงานการทำงาน การเงินต่อสมาชิก	1	1	1	1
2.3.1 ผู้นำ/ประธานกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่ม/กรรมการกลุ่ม มักคอยช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มที่เดือดร้อน	2.3.1 ผู้นำ/ประธานกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่ม/กรรมการกลุ่ม มักคอยช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มที่เดือดร้อน	1	1	1	1
2.4.1 เวลาที่มีกิจกรรมของกลุ่มในชุมชน ส่วนใหญ่กรรมการเป็นคนทำ	2.4.1 เวลาที่มีกิจกรรมของกลุ่มในชุมชน ส่วนใหญ่กรรมการเป็นคนทำ	1	1	0	1
2.4.2 มีกิจกรรมของกลุ่มที่สมาชิกมักเข้าร่วม	2.4.2 มีกิจกรรมของกลุ่มที่สมาชิกมักเข้าร่วม	1	1	1	1
2.5.1 การทำงานใดๆประธานกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่มมักเป็นคนบอกให้ไปทำ	2.5.1 การทำงานใดๆประธานกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่มมักเป็นคนบอกให้ไปทำ	0	1	1	1
2.5.2 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่สมาชิกมักมาร่วมงานแบ่งงานช่วยกันทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ	2.5.2 มีกลุ่มในขบวนการประชาสังคมที่สมาชิกมักมาร่วมงานแบ่งงานช่วยกันทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ	1	1	1	1
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 14 คะแนน)	9(.64)	14(1)	10(.71)	14(1)

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแกนนำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม1	กลุ่ม2	กลุ่ม3	กลุ่ม4
3. ในส่วนสภาพแวดล้อมในชุมชน (environment) คือ ทูทางสังคม ประกอบด้วย	3.1.1 เมื่อมีปัญหาขัดแย้งทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน มีผู้ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคือ 3.1.2 มีผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพเกรงอกเกรงใจอย่างมาก	1	1	1	1
3.1 ความไว้วางใจ (trust)					
3.2 ค่านิยมที่ดี (value) บรรทัดฐานทางสังคม (norms) คุณธรรม จริยธรรม	3.2.1 มีแบบแผน ธรรมเนียมการปฏิบัติ กฎ กติกาตั้งเดิม (ตย. การไม่โกหก การไม่เผชิญหน้ากัน เป็นต้น) ที่ชุมชนยังรักษาไว้ 3.2.2 มีวัฒนธรรมประเพณี (ตย.งานทำบุญในโอกาสต่างๆ งานประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น) ที่ชุมชนยังรักษาไว้	1	1	1	1
3.3 ทู-ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม	3.3.1 มีภูมิปัญญา (ตย.การทอผ้า ยาสมุนไพรดีเลิศ เป็นต้น) ของชุมชนที่มีอยู่ 3.3.2 มีทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (ตย. ป่าชุมชน สมุนไพร เป็นต้น) ที่มีอยู่ในชุมชน	1	1	1	1
3.4 ความสัมพันธ์กับรัฐ	3.4.1 มีหน่วยงานรัฐ ที่สนับสนุนช่วยเหลือชุมชน	0	0	1	0
3.5 ความสัมพันธ์กับองค์การเอกชน	3.5.1 มีองค์การเอกชน ที่สนับสนุนช่วยเหลือชุมชน	0	1	1	0
3.6 ความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง	3.6.1 มีนักการเมือง/พรรคการเมือง ที่สนับสนุนช่วยเหลือชุมชน	0	0	0	0
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 9 คะแนน)	6(.67)	7(.78)	8(.89)	6(.67)

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแกนนำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม1	กลุ่ม2	กลุ่ม3	กลุ่ม4
4. ในส่วนผลงานที่สร้างผลกระทบ (impact) ประกอบด้วย					
4.1 การได้รับการยอมรับจากชุมชน/สังคม และทำงานสนองต่อความต้องการของชุมชน	4.1.1 มีผลงานกลุ่มที่ช่วยทำให้ชุมชนพัฒนาดีขึ้น	1	1	1	1
	4.1.2 มีกลุ่มที่ท่านคิดว่าสามารถทำงานได้ผลอย่างมากในชุมชน	1	1	1	1
	4.1.3 มีกิจกรรมกลุ่มที่หน่วยงานภายนอกยอมรับ และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในชุมชน.	1	1	1	1
	4.1.4 มีกิจกรรมของกลุ่มที่ได้รับรางวัล	1	0	1	0
	4.1.5 มีกิจกรรมกลุ่มที่ได้รับสนับสนุนจาก อบต.	0	0	1	0
	4.1.6 กลุ่มสามารถมีอิทธิพลหรือมีบทบาทต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนาของ อบต. ในการทำงานให้ชุมชน	1	1	1	1
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 6 คะแนน)	5(.83)	4(.67)	6(1)	4(.67)

หมายเหตุ : กลุ่มที่ 1 : ตีเหล็ก กลุ่มที่ 2 : เลียงวิ้ว กลุ่มที่ 3 : โรงสีชุมชน กลุ่มที่ 4 : สหกรณ์เครดิตยูเนียน

1.2.1 คุณธรรมแบบพลเมือง (civic virtue) : (1) ถ้าเห็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำ/กรรมการกลุ่มจะเข้าไปห้ามปรามไม่ให้ทำ หรือเข้าไปพูดคุยให้มีการแก้ไข (2) ถ้าใครมีเรื่องเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือ ผู้นำ/กรรมการกลุ่มจะช่วยคน ๆ นั้นทันที แม้ว่าจะไม่รู้จักกันมาก่อน หรือคนนั้นจะทำไม่ดีกับผู้นำ/กรรมการกลุ่มมาก่อน (3) ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐทำไม่ถูกต้องหรือทำไม่ได้ ผู้นำ/กรรมการกลุ่มจะริเริ่มเสียเอง ไม่รอให้เจ้าหน้าที่รัฐมาทำ (4) ผู้นำ/กรรมการกลุ่มเคยเป็นผู้ริเริ่มทำสิ่งที่ดีในชุมชนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อชุมชน โดยสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีผู้ใดในชุมชนทำมาก่อน (5) ผู้นำ/กรรมการกลุ่ม เมื่อรับปากที่จะทำงานอะไร มักพยายามผลักดันทำให้งานนั้นสำเร็จ โดยพยายามแก้ปัญหาอุปสรรคด้วยตนเอง (6) ถ้าจะมีผู้ใดได้ประโยชน์ส่วนตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ จากโครงการของชุมชน ผู้นำ/กรรมการกลุ่ม จะปล่อยให้ไปบ้าง ถือเป็นสินน้ำใจ (7) เมื่อผู้นำ/กรรมการกลุ่มให้สัญญาใครไว้แล้ว ต้องพยายามรักษาสัญญาที่ให้ไว้ แต่ถ้าเกิดลืมไม่ตั้งใจรักษาสัญญาที่ให้ไว้ ก็ไม่เป็นไร

1.2.2 การยอมรับความแตกต่าง (openness) (1) ใครพูดหรือทำอะไรที่ผู้นำ/กรรมการกลุ่มไม่เห็นด้วย ผู้นำ/กรรมการกลุ่มจะโต้แย้งทันที (2) ใครพูดหรือทำอะไรที่ผู้นำ/กรรมการกลุ่มไม่เห็นด้วย แต่ฟังดูมีเหตุผลดี ผู้นำ/กรรมการกลุ่มก็พร้อมจะเชื่อฟังหรือทำตาม แม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม (3) ผู้นำ/กรรมการกลุ่มเคยพูดคัดค้านผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. ในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย

1.2.3 สำนึกสาธารณะ/สำนึกทางการเมือง (1) ผู้นำ/กรรมการกลุ่ม มักติดตามฟังข่าวคราวที่เกี่ยวกับการเมือง (2) ผู้นำ/กรรมการกลุ่ม ชอบไปฟังนักการเมืองหาเสียง (3) ผู้ใหญ่บ้าน/หัวหน้าคณะผู้นำ/กรรมการกลุ่ม มักเป็นผู้บอกให้ชาวบ้านเลือกคนที่ตนเองต้องการให้ได้รับเลือกตั้ง (4) เวลาช่วยงานของชุมชน ผู้นำ/กรรมการกลุ่มไม่เคยเรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ

1.2.4 ความเป็นประชาธิปไตย (1) ผู้นำ/กรรมการกลุ่ม น่าจะรับฟังคนที่พูดจาไม่เข้าหูเรา เพราะเขามีเหตุผล (2) ถ้าผู้นำ/กรรมการกลุ่ม มีโอกาส มักจะเลือกให้ของกับคนที่ยกย่องชมเชยผู้นำ/กรรมการกลุ่ม หรือที่มีความชอบพอเป็นพิเศษ

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแก่นำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม
5. ลักษณะ	5.1.1 ในชุมชนของท่าน นักการเมืองที่ต้องการ	กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม
ประชาธิปไตยชุมชน	ได้รับเลือกตั้ง ต้องให้ความช่วยเหลือชุมชนทุก	1	2	3	4
5.1 ประชาธิปไตย	เรื่องของคนในชุมชนต้องการ	1	1	1	1
แบบตัวแทน	5.1.2 ในชุมชนของท่าน การตอบแทนด้วยการ	0	0	0	1
(representative	ลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงิน หรือให้				
democracy)	ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นเรื่องปกติ				
	5.1.3 มีสิ่งทีนักการเมืองได้ช่วยเหลือชุมชน	0	0	0	1
	5.1.4 คนในชุมชนเห็นว่า การที่ผู้แทนช่วยให้	1	1	0	1
	ลูกหลานเข้าโรงเรียน มีงานทำ ช่วยงานศพ				
	งานวัด งานผ้าป่า ฯลฯ เป็นการทำหน้าที่ของผู้				
	แทนที่ดี				
	5.1.5 คนในชุมชนเห็นว่า ถ้าไม่มีผู้แทน ชุมชน	1	1	0	1
	จะไม่สามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง				
	5.1.6 คนในชุมชนเห็นว่า ถ้าไม่มีหน่วยงานของ	1	0	0	1
	รัฐมาช่วยเหลือดูแล ชุมชนจะไม่สามารถพัฒนา				
	หรือแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง				
	5.1.7 คนในชุมชนเห็นว่า ผู้แทน (ส.ส.) ที่มีอยู่	0	0	1	0
	ขณะนี้ รู้ถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างดี				
	5.1.8 โดยทั่วไป คนในชุมชนเห็นว่า ผู้แทน	0	0	1	0
	(ส.จ.) ที่มีอยู่ขณะนี้ รู้ถึงความต้องการของคนใน				
	ชุมชนอย่างดี				
	5.1.9 โดยทั่วไป คนในชุมชนเห็นว่าผู้แทน	1	0	1	0
	(ส.อบต.) ที่มีอยู่ในชุมชน รู้ถึงความต้องการของ				
	คนในชุมชนอย่างดี				

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแกนนำขบวนการประชาสังคม	คะแนนของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4
	5.1.10 จำนวนคนมาก/น้อยในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง อาทิ ไปฟังปราศรัยหาเสียง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทำงานเป็นอาสาสมัครให้พรรคการเมือง ติดตามข่าวสารทางการเมือง ฟังการถ่ายทอดการอภิปรายในสภา เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง (เลือกตั้งท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน ส.อบต. นายก อบต. สจ.) ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง วิพากษ์วิจารณ์การเมือง ในวงเพื่อนฝูง	23	19	20	16
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 42 คะแนน)	28(.67)	22(.52)	24(.57)	22(.52)
5.2 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy)	5.2.1 คนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมวางแผนการพัฒนาชุมชนเอง	1	1	1	0
	5.2.2 คนในชุมชนเคยริเริ่มพัฒนาชุมชนเอง	1	1	0	1
	5.2.3 เวลามีปัญหา คนในชุมชนมักแก้ปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง มากกว่าจะพึ่งคนภายนอก	1	1	1	0
	5.2.4 จำนวนคนมาก/น้อยที่ร่วมประชุมหมู่บ้าน	1	1	3	1
	5.2.5 จำนวนคนมาก/น้อยที่ร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน.	4	1	2	1
	5.2.6 จำนวนคนมาก/น้อยที่ร่วมประชุมประชาคม หมู่บ้าน	3	2	1	2
	5.2.7 ในการทำงานของ อบต. คนในชุมชนมักติดตามดูการทำงานและมีข้อเสนอแนะปรับปรุงการทำงานของอบต.	1	1	0	0
	5.2.8 เมื่อคนในชุมชนพบเห็นสิ่งผิดปกติในการทำงานของ อบต. มักจะบ่นว่าวิจารณ์ไปต่าง ๆ นานา แต่ไม่ได้ทำอะไร เพื่อให้อบต.ดีขึ้น/แก้ไข	0	0	0	0
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 17 คะแนน)	12(.70)	8(.47)	8(.47)	5(.29)

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	แนวคำถามแก่นำขบวนการประชาสังคม	ความเห็นของขบวนการประชาสังคม			
		กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม	กลุ่ม
5.3 ประชาธิปไตย แบบถกเถียงเรียนรู้ (deliberative democracy)	5.3.1 คนในชุมชนมักถกเถียงแลกเปลี่ยนกัน ก่อนตัดสินใจว่าจะทำโครงการพัฒนาอะไรใน ชุมชน	1	2	3	4
	5.3.2 โดยทั่วไป ในการประชุมใดๆ ประธานใน ที่ประชุม มักจะเป็นผู้พูดให้ข้อมูล และให้ สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น	1	1	1	1
	5.3.3 ในการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมที่ไม่เห็น ด้วยกับประธาน จะแสดงความคิดเห็นอย่าง กว้างขวาง	1	0	1	0
	5.3.4 ในการหาข้อสรุปในที่ประชุม ที่ประชุมจะ เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นจนทุก คนพอใจก่อนลงมติตัดสินใจ	1	0	1	0
	5.3.5 ในที่ประชุม สมาชิกมักเห็นคล้อยไปตาม ความเห็นของประธาน/ผู้นำ/กรรมการมากกว่า สมาชิกอื่น ๆ ในที่ประชุม	1	0	1	0
	รวม (ค่าเฉลี่ยจากคะแนนรวม 5 คะแนน)	4	1	4	1
	(.8)	(.2)	(.8)	(.2)	

